BABEŞ-BOLYAI – O UNIVERSITATE EUROPEANĂ

pag. 6-7

Nr. 43 (401), 28 octombrie - 3 noiembrie 1997

22

ANUL VIII

Pentru o televiziune naţională

BBC

pag. 11

Cristian Mititelu

Andrei Marga

rectorul Universităţii Babeş-Bolyai

pag. 6-7

SUPLIMENT GRATUIT

Rromii: un destin amînat

GABRIELA ADAMEŞTEANU

Luna bilanţurilor

Este evident tirul sub care PD îl ţine de la o vreme pe ministrul ţărănist de Interne, Gavril Dejeu, fie prin vocile parlamentarilor săi (Dan Vasiliu, Alexandru Sassu, Radu Berceanu), fie prin complicate acţiuni mediatice (cazul Vlad Soare). Acum circa zece zile, trei ofiţeri de poliţie au fost acuzaţi că au intrat fără mandat în casa părinţilor viceguvernatorului BNR, Vlad Soare, terorizîndu-i, sub pretextul căutării unui infractor cunoscut. Scandalul de presă, imens, i-a fost trecut în cont ministrului Dejeu, cu toate că astfel de acţiuni intră în atribuţiile Poliţiei Municipiului Bucureşti. Momentul culminant al incidentului a fost demisia patetică pe care viceguvernatorul Soare şi-a prezentat-o Parlamentului.

Abia pe urmă presa şi-a adus aminte că viceguvernatorul Vlad Soare este *„cercetat penal în două dosare, unul rezultat în urma unui control al Curţii de Conturi la BNR, celălalt în legătură cu Bancorex şi afacerea Sanca“*. De asemenea, că fusese propus recent ca preşedinte la Bancorex de către PD. În acest moment, abia, au apărut dubii dacă nu cumva incidentul fusese orchestrat pentru a-i îngădui viceguvernatorului Soare o abilă ieşire din scenă şi pentru a-l pune în dificultate pe Dejeu. Între timp, acesta, anchetîndu-i prin Corpul de Control pe cei trei ofiţeri, ajunsese la concluzia că *„ofiţerii nu au pătruns nici măcar în curtea familiei Soare“*, aşadar ar fi acţionat conform procedurilor.

Este greu de înţeles de ce încearcă PD cu atîta insistenţă să-l împingă pe Gavril Dejeu pe lista celor remaniabili. Din sursă oficială se ştie că algoritmul va fi păstrat după remaniere. Nu pare posibil ca, după ce a primit, prin negocierea anterioară, ministere „curate“ şi „grele“, precum Externele, Apărarea, Transporturile, PD să mai obţină Internele, chiar dacă l-ar azvîrli pînă la urmă pe Dejeu pe lista celor remaniabili. Şi în ciuda aerului său sever şi a gîndirii sale tradiţionaliste (sau poate chiar din aceste motive), opinia publică îl priveşte pe actualul ministru de Interne cu încrederea acordată de regulă unui „om dintr-o bucată“.

Atacul pedist asupra miniştrilor ţărănişti este mai vechi şi cîţiva dintre ei (ministrul Sănătăţii, al Agriculturii, al Învăţămîntului) sînt greu de apărat. Presa face de mult liste de remaniabili, în funcţie de performanţa profesională a miniştrilor, majoritatea debutanţi în astfel de funcţii, dar şi de orientarea patronilor şi a jurnaliştilor.

Este de presupus că şi PD va trebui să pună jos o carte. Cea mai vulnerabilă pare Ministerul Cercetării. Un semn al deciziei PD de a-l sacrifica pe Bogdan Teodoriu poate fi şi faptul că, din careul de miniştri, este singurul care nu a mai fost reales ca vicepreşedinte al partidului. Susţinut şi de PD şi de Cotroceni, Adrian Severin pare, paradoxal, să supravieţuiască cu bine scandalului „spionilor“.

Deşi remanierea va însemna schimbarea unor miniştri, sînt semne că vor pleca şi parte dintre funcţionarii ministerelor. În corpul eteroclit din Palatul Victoria, conviețuiesc diferite generaţii politice, profesionale etc., alese pe criterii de fidelitate ori clientelare.

Cine vede departe, putea să zărească încă din vară remanierea anunţată acum, în sfîrşit, de premierul Ciorbea pentru sfîrşitul anului. Între altele, şi pentru că pînă la 8 iulie cînd, la Madrid, s-a cîştigat doar promisiunea lui 1999, toată atenţia a fost concentrată pe frontul NATO. În politica internă cîteva luni s-a mers în vîrful picioarelor, cu grijă ca reforma să nu treacă pragul întreprinderilor grav pierzătoare şi, din cauza oamenilor ieşiţi în stradă, să scadă şansele NATO. Lista celor 17, rămase 16 şi pe urmă 15 intreprinderi propuse spre lichidare, este lansată la trei săptămîni după ce preşedintele Clinton a lăsat în Piaţa Universităţii promisiunea (încă nici acum concretizată) a parteneriatului strategic. Unii pot dezaproba această tactică, spunînd că nu s-a cîştigat nimic. Este însă nedrept la adresa noii puteri, care la această oră n-are decît puţine victorii la activul ei. Una, în plan extern – modificarea esenţială a imaginii României. Cealaltă, în plan intern – începutul spectaculos al reformei în zonele miniere.

Dar pînă să se meargă mai departe cu sacrificiile reformei, am ajuns în pragul lui noiembrie, lună care **redeşteaptă** nervozitatea în România, prin amintirea iernilor ceauşiste. În ciuda pregătirilor gospodăreşti pe care le-a anunţat, noua putere îşi va aniversa un an de supravieţuire printre greve şi ridicole atacuri ale opoziţiei. Cînd nu le va mai face faţă, va arunca în spate pieptenele ştirb al remanierii, cu speranţa că din el va creşte o pădure deasă.

SĂPTĂMÎNAL EDITAT DE GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL • ANUL VIII • 16 pagini • 1.500 lei

Reamintim cititorilor noştri că această pagină le aparţine, ca şi responsabilitatea pentru scrisorile lor.

SCRISORI OPINII DREPT LA REPLICĂ

PREŢURILE ABONAMENTELOR

Foarte avantajos pentru cadre didactice, elevi, studenţi, pensionari, foşti deţinuţi politici şi veterani de război:

- Numai **9.500 lei** pe 3 luni, cu expediere la domiciliu (reducere **39%**);
- Numai **7.000 lei** pe 3 luni, cu ridicare de la redacţie (reducere **55%**).

PRACTIC JUMĂTATE DIN EXEMPLARELE PRIMITE SÎNT GRATUITE.

Pentru celelalte categorii de cititori abonamentele sînt, de asemenea, cu reducere:

- **11.500 lei** pe 3 luni (reducere **26%**), cu expediere la domiciliu;
- **9.500 lei** pe 3 luni (reducere **39%**), cu ridicare de la redacţie.

Cei interesaţi sînt rugaţi să achite la sediul redacţiei (Calea Victoriei 120) sau să expedieze prin mandat poştal suma corespunzătoare, pe adresa: *Revista "22", cont 45103532 BCR Filiala sector 1, Calea Victoriei 155, Bloc D1, Bucureşti*, Adeverinţele (talon de pensie, adeverinţe şcolare etc.) valabile un an se expediază pe adresa: *Revista "22" Calea Victoriei 120, sector 1, Bucureşti*, cu specificarea pentru *Serviciul de Difuzare*.

MĂRIRILE DE PREŢ NU AFECTEAZĂ ABONAMENTELE DEJA ACHITATE

Stimată Gabriela Adameşteanu,
Dragă redacţie „22",

Rătăcind printre controverse şi chestiuni de esenţă în paginile „22"-ului, vă rog să-mi îngăduiţi cîteva gînduri prilejuite (mai ales) de prezentarea în nr. 33/aug. 1997 a cărţii lui Ernest Bernea, *Spaţiu, timp şi cauzalitate la poporul român*. Avînd, fără îndoială, multă admiraţie pentru implicarea publicistică, cetăţenească şi culturală a lui H.-R. Patapievici, întîlnesc – *hélas* – uneori şi aserţiuni ale d-sale cu care mă găsesc în divergenţă (după ce, desigur, izbutesc să depăşesc efectul inhibitor al formulărilor *ex cathedra*, care însă este mai degrabă benefic, date fiind acribia şi eleganţa în desfăşurarea concepţiilor autorului). Cîteva nuanţe aş fi putut nota bunăoară referitor la „Despre toleranţă" din nr. 30/iul.–aug.1997, însă mult mai adecvat s-a raportat la articol Liviu Andreescu în acest nr. 33, în „Fundamentalism, adevăr şi toleranţă".

Înălţător şi salutar ospăţ al ideilor găzduiţi în revista dv., doamnă, doamnelor şi domnilor! Dar şi al simţirilor – evoc acum polemica legată de Paul Goma, încununată cu recitalul de cavalerism de Gh. Grigurcu. Or, rămînînd în aceeaşi întrerupere a expunerii, pentru care îmi cer iertare, ce rezonanţe revelatoare pot trezi rîndurile lui Paul Tumanian – „Trenuri întîrziate", în acelaşi nr. 30 al „22"-ului – în cugetul generaţiei mele, care am fost puşi la hamul construcţiei socialismului şi roadem zăbala unor multiple ratări! Dar cîte altele, neîncăpînd în limitele unei scrisori... Ar fi de sperat o permeabilizare, cu multele feluri ale acestui ospăţ, a conştiinţelor neamului nostru, întru o îndeobşte însănătoşire.

Revin la lansarea cărţii din nr. 33, observînd că hipergeneralizarea ascendenţei şi esenţei fiinţei noastre naţionale ca rurală ar trebui – fără a leza nici patriotismul, nici mîndria şi alte afecte fundamentale (copios citabile şi din memorabilele scrieri ale lui H.-R. Patapievici) – ar trebui aşadar abordată cu o minimă doză de îndoială filozofică; ori chiar de rezervă faţă de absolutizările la care acuta noastră nevoie de legitimări, de afirmare atît în istorie, cît şi în actualitate, în spaţiul continentului şi al lumii, ne pot îndemna. Astfel, am avut o tresărire citind că *„Tot românul are cel puţin un ţăran în ascendenţa sa"* (sentinţa a generat şi subtitlul pasajului, ca o confirmare, în care am decelat inclusiv o uşoară ironie...). Lasă că orice genealogie care se respectă – fie şi individuală, necum a unui neam întreg – îşi revendică o minimă diversitate, în timp ce cantonarea filoanelor originare de acţiune şi simţire într-o lume a reperelor imuabile este de natură să adauge la inerţia mentalităţii noastre colective, să tareze în plus (prin justificare/consolare) „filozofia"... perenă (??!) a stagnării (corupere a celei a „dăinuirii"). Chiar dacă în acea lume a imuabilelor *„S-a născut veşnicia"*, cum spune poetul. Cînd de fapt avem nevoie de resuscitarea celeilalte componente arhetipale a noastră, legată de munte şi transhumanţă, cu dinamismul şi verticalitatea-i inerente. (Nimic mai firesc, de altfel, decît această dublă definire şi de natură să genereze varii gînduri şi simţiri: umanitatea însăşi a pornit de la patriarhii biblici Cain şi Abel, lucrător al pămîntului şi păstor.) Spaţiul de extindere a românilor şi a strămoşilor lor se vertebrează pe munţii Carpaţi, ceea ce fatalmente a marcat şi resorturile lor fiinţiale, acestea neregăsindu-se ca atare decît trunchiat în concepţiile (şi literatura etc.) axate preponderent pe ascendenţa rurală. De la *„daci montibus inhaerent"* (*dacii se cătărau în munţi*, lat.) a istoricului roman Florus, pînă la rezistenţa anticomunistă a partizanilor de la mijlocul veacului nostru (mi se va ierta asocierea abruptă!?), iată că şi timpul, istoria românilor îşi află o axă definitorie în munţi. Iar ramurile divergente ale protoromânilor (macedo-, megleno- şi histroromânii) şi-au menţinut, fiind mai ales ciobani, ocupaţia iniţială în noile spaţii în care au migrat.

Desigur, cultura, folclorul, în special în formele-i perene, reclamă sedentarism, stabilitatea conferită de cultivarea pămîntului, dar poate nu e deplasat să încercăm aici a afirma că spiritul de independenţă, curajul (dar şi fatalismul şi atitudinile speciale faţă de moarte) pot fi mai degrabă asociate spaţiilor largi şi crestelor aflate în puterea furtunilor în care îşi duc veacul păstorii. Oare n-ar fi nevoie de (re)stabilirea echilibrului între cele două laturi ale fiinţei noastre colective (şi) în zona culturii, dar mai ales a concepţiilor generatoare de stări de spirit, iar mai apoi de direcţii ale evoluţiei sociale? (Evoc aici ciclul *Vlaşinilor* al Ioanei Postelnicu, care în planul literaturii răspunde excelent deziderat ului de mai sus.) Urbanism, civilizaţie, lărgirea orizontului variilor straturi sociale etc. reclamă mobilitate şi îndrăzneală şi alte însuşiri ale grupurilor, ale seminţiilor dinamice. (Urbanismul, şi el, poate fi revendicat – chiar dacă nu în aceeaşi măsură ca la ceilalţi... europeni – din zorii Istoriei noastre, dar nu este pregnant în mentalităţi şi habitudini; iată cum vicisitudinile Istoriei sînt preluate şi în fibra intimă a unui popor.) De la „trîmbiţele Ierihonului" pînă la catedralele gotice şi megalopolisurile de azi sînt traseę de devenire care doar ne-au atins tangenţial pe noi.

Poate că imperativele momentului se vor distanţa de atari repere din vechimi (le vom regreta, de bună seamă), însă filozoful-poet ne-a definit arealul ca *„spaţiul mioritic"*, acordînd astfel preeminenţă acestei caracteristici montan-pastorale. Timpul – *„veşnicia s-a născut..."* – şi spaţiul – *„mioritic"* – ale existenţei noastre să fi fost percepute ori acceptate diferit de poet şi filozof? Sau ele ne afirmă – putîndu-ne totodată şi nega – dimpreună!?

Vă mulţumesc.

Anton Georgescu
Reşiţa, 28 august 1997

Excelentul articol al d-lui Nicolae Filipescu, „De la economia de stat pe loc la libertatea economică", apărut în numărul 28 al revistei dv., este, dacă îmi aduc eu bine aminte, singurul din cîte am citit în *„22"* care să se poziţioneze net de partea economiei de piaţă liberă, de partea capitalismului *laissez faire*.

Autorul argumentează că prosperitatea economică a unei ţări este cu atît mai mare, cu cît intervenţia statului în economie este mai redusă şi îşi susţine afirmaţia cu numeroase şi interesante exemple, inclusiv din fostele ţări socialiste (situaţia din România nu este, din păcate, analizată în mod direct).

D-l Filipescu mai arată că amestecul masiv al statului, ce caracterizează majoritatea economiilor din Europa Occidentală, este cauza situaţiei lor economice fragile. Aş observa aici că de acest lucru trebuie să se ţină neapărat cont cînd se preiau din aceste ţări concepte şi soluţii legislative; de exemplu, nu trebuie uitat că în Franţa şi Germania statul intervine masiv în economie (ca şi în numeroase alte domenii!). Prin urmare, dacă imităm necritic aceste ţări, riscăm să ne creăm probleme suplimentare. Un model mai bun, deşi nu ideal, l-ar putea constitui Anglia şi Statele Unite. Aici, mentalitatea egalitaristă, redistributivă nu este chiar atît de răspîndită.

Ar fi, totuşi, ceva de adăugat la pledoaria autorului pentru libertatea economică. Argumentul pe care îl aduce domnia sa în favoarea capitalismului *laissez faire* este că acesta conduce la un nivel de trai mai înalt. Argumentul se reduce, deci, în esenţă, la afirmaţia că sistemul libertăţii economice este avantajos din punct de vedere „practic". Elementul esenţial care lipseşte este sublinierea faptului că acest sistem este nu numai practic, ci şi „moral", că este de fapt „singurul" sistem moral.

Capitalismul este sistemul social bazat pe recunoaşterea drepturilor individuale, inclusiv a drepturilor de proprietate. Aceste drepturi pot fi încălcate numai prin recurgere la forţă; unica raţiune de a fi a statului este să vegheze ca cetăţenii să interacţioneze exclusiv în mod paşnic. Statul însuşi nu are dreptul să folosească forţa împotriva cetăţenilor paşnici. În particular, statul nu are autoritatea de a se lansa în operaţii de redistribuire, deoarece acestea sînt în mod necesar condiţionate de o expropriere prealabilă. Ca urmare, nimeni nu va mai putea trăi pe socoteala altora. Acest aranjament este moral. Imoral ar fi un aranjament în care un grup să poată folosi statul pentru a obţine un avantaj (pe care nu îl poate obţine pe piaţa liberă), în detrimentul altor grupuri. Toate formele de amestec al statului în economie sînt forme de acordare a unor avantaje unilaterale şi sînt, ca atare, imorale. Exemple: existenţa întreprinderilor proprietate de stat, a concesiunilor, a protecţiilor vamale, a licenţelor şi autorizaţiilor de funcţionare, a controlului preţurilor şi salariilor etc.

Cred că această caracteristică esenţială a capitalismului *laissez faire* de a fi moral este important să fie subliniată cît mai des, mai ales că mulţi apărători ai economiei libere nici nu-l menţionează.

Am apreciat articolul d-lui Filipescu cu atît mai mult, cu cît am fost (aproape) şocat acum cîteva luni, cînd am citit la rubrica dv. economică un articol care pleda nu numai în favoarea controlului statului asupra preţului benzinei, ceea ce este deja grav, ci şi pentru creşterea acestui preţ pînă la nivelul enorm de un dolar, cu justificarea explicită ca supraprefuul astfel obţinut să fie redistribuit.

A. Leibovici
Elveţia, 3 august 1997

Sînt unul dintre cititorii îndrăgostiţi de revista *„22"* şi doresc să vă relatez asupra unei probleme ce mă preocupă de mai multă vreme, şi anume, aceea a „veteranilor de război".

În legătură cu propunerea Guvernului, de modificare a *Legii 42*/1990 privind limitarea numărului de revoluţionari ce beneficiază de unele avantaje, mă declar întru totul de acord cu aceasta, mă exprim cu toată convingerea că această problemă e necesar a fi extinsă şi la Legea „veteranilor de război" şi mă explic pe scurt:

Nu poate fi nimic de contestat în ce priveşte acordarea titlului de „veteran de război" persoanelor ce posedă acest document, chiar dacă l-au obţinut şi unele dintre acelea care nici n-au văzut tranşeele şi linia frontului (unii ieşind din sălile de studii ale şcolii militare, punînd mîna pe arme şi trăgînd în avioanele inamice ce zburau deasupra clădirii şcolii militare – cazul celor de la Radna-Ineu), alţii pe la trenul de luptă, sau persoane feminine de ajutor în spatele frontului etc., etc.

Consider însă că ar trebui să se aibă în vedere mai cu seamă aportul şi suferinţele celor care au luptat în linia I a frontului, care, fiind răniţi, unii rămînînd invalizi pe toată viaţa lor, şi chiar această categorie de oameni au fost neglijaţi şi omişi din *Legea veteranilor*, avînd în vedere acordarea rentei băneşti numai pe criteriul „Decoraţii".

Aşa cum în noua lege propusă pentru revoluţionari se are în vedere criteriul de bază al celor invalizi, răniţi şi urmaşii lor, acelaşi criteriu de bază ar trebui aplicat şi pentru veteranii de război.

Aceasta cu atît mai mult, cu cît Revoluţia a durat în spaţiul „timp" cîteva zile, iar războiul, cîţiva ani. Deasemeni trebuie avut în vedere că răniţii şi invalizii Revoluţiei sînt relativ tineri în comparaţie cu veteranii, care sînt mult mai în vîrstă, iar dintre cei invalizi şi răniţi au mai rămas foarte puţini.

Rog foarte mult conducerea revistei *„22"* să-mi publice acest scurt articol.

Cu multă stimă, doresc mult succes revistei *„22,"* care ne este de mare folos.

Cozma Costache
Cluj 8 octombrie 1997

ŞERBAN ORESCU

„Principal“ şi „prejudicial“

Că puterea cea nouă – peste o lună ea împlineşte un an de existenţă – a înregistrat şi succese **nu încape îndoială**, chiar dacă mediile de informare acordă deficitelor şi erorilor **(constitutive mai curind de eveniment decit succesele)** o atenţie disproporţionată. Spunînd aceasta, ne situăm însă şi noi printre cei care se întreabă: nu s-ar putea oare guverna cu mai puţine erori, chiar dacă ele nu sînt, repetăm, esenţiale? Erorile d-lui Virgil Petrescu, ministrul Educaţiei Naţionale (nu numai în chestiunea bacalaureatului), sînt multiple şi sar în ochi; ele ar fi justificat probabil schimbarea sa din primele luni ale guvernului Ciorbea. Întrebat zilele trecute în această privinţă, primul-ministru răspundea evaziv. Revizuirea *Legii 42* privind drepturile revoluţionarilor l-a pus pe preşedintele Constantinescu în situaţia de a interveni într-un proces legislativ în care, prin Constituţie, îi revine doar ultima semnătură. Pe drept cuvînt, preşedintele atrăgea atenţia, în mesajul sau neanunţat din 14 octombrie către naţiune, că parlamentarii trebuie să gîndească la efectele iniţiativelor înainte, şi nu după ce legile au fost votate. Pe de altă parte – spunem noi –, **nu poţi reforma din temelii o societate fără a produce tensiuni**. Prin urmare, cine trage de mînecă Guvernul sub acest raport, frînîndu-i oricum modestul elan reformator (aşa cum s-a întîmplat, pare-se, în primele luni de guvernare, de pildă) trebuie să-şi asume răspunderea. Aceste consideraţii sînt valabile nu numai pentru acţiunile, ci şi pentru inacţiunile Guvernului sau Preşedinţiei: întîrzierea schimbării şefilor serviciilor secrete, întîrzierea legii privind accesul la dosare, refuzul reabilitării acelor înalţi funcţionari ai Securităţii ceauşiste care l-au trădat pe fostul dictator şi *„last but not least“*, în prezent, echivocul în jurul spionilor sau agenţilor de influenţă anunţaţi de ministrul de Externe Severin. În recentul său mesaj către naţiune, preşedintele Constantinescu arată, de pildă, că SRI şi Serviciul de Informaţii Externe au două luni la dispoziţie pentru elucidarea cazului. Dacă acuzaţiile se vor dovedi fondate, în totalitate sau parţial (spunea şeful statului), *„Consiliul Suprem de Apărare a Ţării va hotărî, după caz, continuarea investigaţiilor sau măsurile necesare“*. Cu alte cuvinte, nici **după ce va fi expirat termenul de două luni, nu există garanţia că vom şti adevărul**.

Oricine va subscrie la apelul adresat de d-l preşedinte de a se pune surdină disputelor secundare şi de a concentra energia întregii naţiuni asupra a ceea ce domnia sa numea, cu acelaşi prilej, *„un program serios şi responsabil care încearcă să scoată România din impas“*. Acel *„climat de siguranţă şi încredere“* preconizat de preşedinte la 14 octombrie **implică însă claritate şi sinceritate deplină în relaţia dintre conducători şi conduşi**. Lipsa de claritate, respectiv de sinceritate, abate atenţia de la principal sau, mai exact spus, **schimbă substanţa „principalului“**; „Principală“ poate deveni întrebarea pe care românii şi-o pun adeseori: *„Ce se ascunde în spate?“*. Traumatizată de lipsuri şi de minciunile fostelor guvernări, opinia publică reacţionează sub forma tensiunilor sesizate şi la Cotroceni. Cum să nu intre la idei cel puţin un segment al opiniei publice, cel care a susţinut fosta opoziţie, constatînd, de pildă, că d-l Valerian Stan, un om exemplar din punct de vedere moral, n-a primit nici o altă numire în stat după ce a fost dat afară de la Guvern pentru că îşi făcuse datoria de controlor cu prea mult zel, în timp ce pentru d-l Ioan Talpeş, fostul şef al Serviciului de Informaţii Externe, s-au găsit imediat mai multe ambasade libere, dintre care dumnealui a ales Sofia. (Se ştie de ce a părăsit d-l Talpeş SIE – nu chiar de bunăvoie, ci în urma descoperirii unor spioni români în Elveţia.) Escrocheriile legate de Banca Columna sînt tratate, pe de altă parte, cu o asemenea indulgenţă de actuala putere, încît doi editorialişti îşi titrau articolele: „Cui îi e frică de Virgil Măgureanu?“. Se poate deci glosa că nu numai deciziile puterii trebuie analizate în prealabil, în privinţa efectelor politice, ci şi omisiunile ei. După cum se poate glosa asupra deosebirii dintre „principal“ şi „prejudicial“. „Prejudicial“ nu vine, cum s-ar crede, de la „prejudiciu“, ci este un termen juridic desemnînd ce trebuie judecătorul sau părţile să cunoască **înainte ca procesul să înceapă**. Cam aşa se întîmplă şi în analiza politică, uneori. Analistul politic trebuie mai întîi să ştie cu **cine are de a face**. De aceea, el se ocupă, la noi, mai ales de „prejudicial“, înainte de a aborda un „principal“ pe care occidentalii îl abordează direct.

● SĂPTĂMÎNA POLITICĂ ● SĂPTĂMÎNA POLITICĂ ● SĂPTĂMÎNA ● SĂPTĂMÎNA

PS pe scurt — Miting al opoziţiei

Miercuri 22 octombrie, în jurul orei 12.00, în Piaţa Revoluţiei s-a desfăşurat mitingul organizat de opoziţie: PSM, PDSR, PRM. Au vorbit celor 2.000 de manifestanţi Adrian Năstase, Corneliu Vadim Tudor şi Adrian Păunescu.

S-au cerut organizarea de alegeri anticipate şi demisia Guvernului. Liderii mitingului s-au solidarizat în final cu revoluţionarii din corturi.

PS pe scurt — Pregătire preuniversitară pentru tinerii români de pretutindeni

Luni 20 octombrie, a fost inaugurat, la Universitatea „Petrol – Gaze“ din Ploieşti, în prezenţa preşedintelui României, Emil Constantinescu, *Centrul pentru pregătirea preuniversitară a tinerilor români de pretutindeni*. În anul pregătitor pentru aprofundarea studiului limbii române sînt înscrişi o sută de tineri din Ucraina şi cincisprezece din sudul Dunării.

PS pe scurt — Gyula Horn în România

Începînd cu 20 octombrie, premierul ungar Gyula Horn s-a aflat, într-o vizită oficială de două zile, în România. Din delegaţie au mai făcut parte Szabolcs Fazakas, ministrul Industriei, Comerţului şi Turismului, Ferenc Baja, ministrul Mediului şi Politicii Regionale, Judit Csiha, ministrul Privatizării, cît şi un grup de circa treizeci de oameni de afaceri.

Încă de la sosirea sa pe aeroportul Otopeni, premierul ungar a ţinut să-şi facă public sprijinul pentru actualul executiv român: *„Cabinetul Ciorbea este primul guvern român din ultimele decenii care este hotărît să implementeze reformele democratice şi să îşi respecte angajamentele faţă de Ungaria“*.

Intenţia de a accentua cooperarea economică între cele două ţări a început să capete substanţă prin semnarea de către miniştrii de resort a acordului turistic bilateral. Discuţiile au avansat şi în privinţa creării unor companii mixte (inclusiv bănci) în procesul de privatizare.

Programul vizitei premierului Gyula Horn a mai inclus întrevederi cu preşedintele Emil Constantinescu, cu şefii celor două Camere ale Parlamentului, cu conducerea UDMR, participarea la Forumul Oamenilor de Afaceri şi o scurtă vizită în oraşul Sfîntu-Gheorghe. Ca răspuns al vizitei premierului Victor Ciorbea la Budapesta, în luna martie a acestui an, prezenţa primului-ministru Gyula Horn în România confirmă normalizarea relaţiilor între cele două state.

PS pe scurt — Episcopul şi cărturarul Inochentie Micu Klein a fost reînhumat la Blaj

Duminică 19 octombrie, 10.000 de credincioşi greco-catolici au participat în faţa Catedralei Mitropolitane din Blaj la ceremoniile reînhumării osemintelor cărturarului şi episcopului Inochentie Micu Klein, ctitor al Catedralei şi întemeietorul şcolilor Blajului. Acesta s-a stins din viaţă la Roma, în 1768, după 24 de ani de exil determinat de Curtea de la Viena, al cărei adversar fusese. Osemintele au fost înhumate în interiorul Catedralei din Blaj, după ce fuseseră aduse în ţară pe 2 august, de la Biserica „Madonna del Pascolo“ din Roma.

Au fost prezenţi episcopii Bisericii Române Unite cu Roma, Greco-Catolică, Nunţiul Apostolic în România, delegaţi din partea Bisericii Ortodoxe Române, autorităţi locale, parlamentari. Au fost transmise mesaje din partea Preşedinţiei şi a primului-ministru.

PS pe scurt — Congrese AFDPR

● În zilele de 18 şi 19 octombrie au avut loc la Bucureşti lucrările unui Congres al Asociaţiei Foştilor Deţinuţi Politici din România, convocat de Cicerone Ioaniţoiu, fără avizul Consiliului Naţional Directorial. La lucrări au participat doar o parte a membrilor Asociaţiei, reprezentînd 24 de filiale. Congresul Asociaţiei fusese stabilit a se desfăşura la Braşov, între 23 şi 24 octombrie a.c.

În urma alegerilor care au avut loc, Cicerone Ioaniţoiu a fost ales preşedinte al AFDPR. Ion Diaconescu, preşedinte PNŢCD, care a participat la lucrări, a afirmat că Cicerone Ioaniţoiu exprimă opţiunea parlamentarilor ţărănişti foşti deţinuţi politici.

● În perioada 23–24 octombrie, s-au desfăşurat la Poiana Braşov lucrările celui de-al V-lea Congres al AFDPR. S-a anunţat că au participat delegaţi din 37 de filiale. În prima zi a lucrărilor, Ticu Dumitrescu a fost ales preşedintele AFDPR, fiind singurul candidat pentru această funcţie.

Cu toate că AFDPR s-a scindat, Ticu Dumitrescu a afirmat că organizaţia nu va părăsi CDR.

PS pe scurt — Grevă generală la metrou

Liderii Uniunii Sindicatelor Libere din Metrou (USLM) au anunţat că salariaţii R.A. Metrorex sînt în favoarea declanşării unei greve generale pe timp nelimitat, începînd din 10 noiembrie. Înaintea acestei acţiuni, sindicaliştii vor organiza, pe 30 octombrie, un miting de protest în faţa Ministerului Transporturilor, iar pe 3 noiembrie, o grevă de avertisment de două ore. Motivele declanşării conflictului de muncă sînt: neacordarea indexării de 15% de la 1 august, nerecunoaşterea de către conducerea regiei a bolilor profesionale şi blocarea sumelor necesare îmbunătăţirii condiţiilor de muncă. Pe perioada grevei, circulaţia metroului va fi întreruptă între orele 5.00 şi 16.00.

● SĂPTĂMÎNA POLITICĂ ● SĂPTĂMÎNA

ILIE ŞERBĂNESCU

Economia „monetară“ şi economia reală: cît va costa recuplarea?

Negociatorul şef al FMI în relaţia cu România, d-l Poul Thomsen, s-a aflat din nou la Bucureşti pentru a evalua stadiul reformei din programul convenit cu guvernul Ciorbea. Evaluarea în sine nu este o sarcină uşoară, avînd în vedere starea nu tocmai tipică în care se găseşte economia românească. Ce să mai vorbim de stabilirea politicilor de urmat în asemenea condiţii.

Anomaliile

Economia românească este confruntată cu mai multe anomalii. Prima: moneda naţională apare a fi mai bună decît economia naţională. De mai multe luni, cursul leului manifestă o relativă stabilitate, Banca Naţională acumulează rezerve valutare nicicînd cunoscute altădată, şi toate acestea în timp ce economia reală se află însă în declin. Iar declinul este identificabil, din păcate, nu doar în industria de stat, unde ar urma stavilei puse producţiei fără piaţă, ci şi în sectorul privat, cel de la care se aşteaptă salvarea economiei.

A doua anomalie: înainte de a fi oprit generările de pierderi în sectorul de stat, constrîngerile monetare şi bugetare, adoptate pentru temperarea inflaţiei şi stabilizarea cursului monedei naţionale, au lovit sectorul privat.

A treia anomalie: în timp ce populaţia, dar şi sectorul privat, fiecare în domeniul respectiv, trebuie să strîngă cureaua, industria de stat prosperă în continuare pe seama banului public, neplătindu-şi impozitele, privilegiu de care, evident, nici populaţia, nici sectorul privat nu se bucură.

A patra anomalie: exporturile nu cresc şi, mai ales, importurile nu scad, aşa cum ar fi fost de aşteptat în condiţiile prăbuşirii consumului intern şi al unui curs valutar care ar decurge din piaţă şi nu din intruziuni politice pentru menţinerea sa artificială, precum în trecut. Explicaţia nu poate fi decît întîrzierea restructurărilor în industrie, în ciuda unor începuturi firave. Semnificativ în acest sens este faptul că, deşi activitatea industrială a slăbit, rata şomajului nu a crescut, în timp ce producţia pe stoc continuă.

În sfîrşit, considerînd stabilizarea economică realizată, clasa politică la putere crede că a venit timpul să ofere ceva populaţiei, în vreme ce economia reală nu poate să pună la dispoziţie nimic în acest sens. Ba chiar dimpotrivă.

Ce politică să se adopte în asemenea condiţii? Să se lase lucrurile aşa cum sînt pe piaţa valutară, sau să se forţeze o devalorizare a leului pentru a se preîntîmpina acomodarea inevitabilă a acestuia la situaţia precară din economia reală? Să se continue politica de constrîngeri monetare şi bugetare, sau să se stimuleze obţinerea unei creşteri economice, din care să tragă şi populaţia vreun folos? Este însă economia reală în măsură să realizeze o creştere economică sănătoasă pentru a oferi populaţiei şi altceva decît o amăgire doar temporară? Să ne amintim că în exact această capcană a intrat guvernul Văcăroiu în anii '95–'96, după stabilizarea obţinută în 1994. Unde s-a ajuns, vedem cu toţii.

Sînt cîteva dintre marile probleme economice ale momentului, în legătură cu care este efectiv greu de stabilit ce politici economice ar trebui adoptate şi care derivă – mai mult sau mai puţin – dintr-un fenomen care ar putea fi denumit *decuplarea economiei monetare de economia reală*.

Tendinţa de generalizare

De mai mult timp, în contextul oprimării sale prin preţurile nerezonabile la produsele şi serviciile industriale ce îi sînt livrate, sectorul agricol, devenit preponderent privat, a restrîns pe cît posibil relaţiile cu piaţa şi a pus în funcţiune, pentru supravieţuire, mai multe mecanisme de troc. Oricum, a refuzat şi orice legătură cu sistemul bancar. În mare parte, producţia din acest sector nu este pentru piaţă sau în legătură cu piaţa. Sectorul agricol privat este un exemplu tipic de decuplare a economiei reale de economia monetară în favoarea „economiei naturale“ şi economiei necontabilizate.

În contextul constrîngerilor monetare şi bugetare din acest an – altminteri necesare pentru stabilizarea macroeconomică –, nu doar în sectorul agricol privat s-a înregistrat fenomenul. Nu este tocmai faptul că acesta a tins să se generalizeze. Dacă în sectorul agricol de stat faptul este salutar, pentru că a însemnat blocarea creditelor direcţionate către – ceea ce se dovedise ban public aruncat pe fereastră –, în sectorul industrial şi de servicii avem de-a face cu o tendinţă îngrijorătoare. Cel mai grav afectat de prăbuşirea pieţei interne şi de constrîngerile monetare şi bugetare a fost sectorul privat al întreprinderilor mici şi mijlocii din servicii şi industrie. Acesta şi-a restrîns sever activitatea, este într-o proporţie de cel puţin o treime ameninţat de falimentare şi, în condiţiile dobînzilor prohibitive, şi-a amputat practic legăturile cu sistemul bancar. Şi legăturile industriei de stat cu circuitele monetare şi bugetre au slăbit, acesteia tăindu-is-e subvenţiile ascunse şi reducîndu-i-se subvenţiile oficiale, ca şi accesul la creditele bancare. Dar industria de stat nu a încetat să prospere în felul ei, descoperind că poate supravieţui pe mai departe neplătindu-şi impozitele către stat şi contribuţiile către asigurările sociale.

Din ce trăiesc băncile

Din punctul de vedere al circuitelor monetare şi bugetare, fapt este că prăbuşirea cererii de consum, deplasarea spre economia necontabilizată şi creditul deosebit de scump au făcut ca băncile să cam rămînă fără clienţi din economia reală pentru împrumuturile pe care le oferă. Sectorul bancar a ajuns să trăiască efectiv şi chiar să prospere, nu atît pe seama activităţii de natură economică a creditării agenţilor economici – respectiv din diferenţele dintre dobînzile pe care le percep la împrumuturile acordate şi cele cu care onorează depozitele –, ci mai degrabă pe seama avantajelor decurgînd din obligaţia legală – dar de natură administrativă – a agenţilor economici de a-şi derula afacerile prin bănci. Ceea ce le permite să recompenseze derizoriu disponibilităţile agenţilor economici din conturile curente (cu dobînzi mult sub rata inflaţiei) şi să fixeze comisioane exorbitante pentru operaţiunile mijlocite.

În aceste condiţii, aprecierile asupra reuşitelor macrostabilizării nu pot fi decît relative. Într-adevăr, inflaţia, după mai multe presiuni puternice, s-a temperat, iar leul, după o severă devalorizare, are mai multe luni de cvasi-stabilitate. Se insistă în general asupra faptului că aceste tendinţe rezultă din starea pieţei şi nu au deci vreun caracter artificial. Problema este că o asemenea interpretare este corectă doar pînă la un punct. Tendinţele de temperare a inflaţiei şi de stabilizare a cursului leului rezultă într-adevăr din piaţă, dar dintr-o piaţă care pare a fi pierdut într-o măsură deloc neglijabilă legătura cu economia reală. Echilibrarea cererii şi ofertei pe piaţă – obţinută rapid, prin corecţii abrupte în preţuri şi în cursul valutar, precum şi prin scăderea puternică a consumului – nu numai a subţiat dramatic piaţa, dar a şi dus la un fel de învîrtire a banilor în sistemul bancar, la o anumită izolare a economiei monetare de economia reală. De aici şi întrebarea: cîtă relevanţă au de fapt ratele inflaţiei şi cursurile monedei din ultimele luni? Şi tot de aici, anomaliile amintite.

Evident, o asemenea decuplare dintre economia reală şi economia monetară nu poate fi decît temporară. Nu ştim dacă autorităţile de la Bucureşti realizează fenomenul şi au pregătită o abordare de a monitoriza şi controla o eventuală, dar pînă la urmă inevitabilă, recuplare. Ce poate, de altfel, interveni în condiţiile scăderii din ultima vreme a dobînzilor. Dacă această recuplare nu se va face controlat, riscul este de a se produce extrem de dureros, indiferent dacă brusc sau chiar cît de cît treptat. Preţul într-un asemenea caz nu are un alt nume decît reambalarea gravă a inflaţiei şi devalorizarea severă a monedei naţionale, cu alte cuvinte, pierderea stabilizării macroeconomice atît de greu obţinute

PS pe scurt

Salarii noi

Deputaţii au adoptat marţi 21 octombrie *Legea privind salarizarea personalului din cadrul autorităţii publice*. Salariul preşedintelui României a rămas de 11,4 ori salariul mediu brut pe economie, salariul unui senator sau deputat a crescut de la 6 la 7,25 ori, acela al primului-ministru de la 8,5 la 9,5 ori, al miniştrilor de stat de la 7,4 la 8,5. Salariul mediu brut este în prezent de 871.591.

PS pe scurt

Iliescu doreşte alegeri anticipate

Preşedintele PDSR, Ion Iliescu, a afirmat în întîlnirea săptămînală cu presa, din 21 octombrie, că desfăşurarea de noi alegeri este singura posibilitate de a stopa *„căderea liberă a societăţii româneşti“*. Chiar PNŢCD s-ar pregăti de alegeri anticipate, a spus Ion Iliescu, pentru a beneficia de capitalul electoral „care i-a mai rămas“.

C.E.C.-ul a devenit bancă

Conform unui proiect de lege adoptat de Senat marţi 21 octombrie, C.E.C.-ul s-a transformat în societate bancară pe acţiuni. Unicul acţionar va fi statul român. Cetăţenii vor putea depune de acum şi valută.

PS pe scurt

Thomsen în România

Luni, 20 octombrie, Misiunea Fondului Monetar Internaţional în frunte cu Poul Thomsen a sosit la Bucureşti pentru a analiza stadiul de aplicare a reformei structurale în România. Dacă rezultatele analizei vor fi pozitive în noiembrie se va aloca a treia tranşă de împrumut prevăzută de acordul *stand-by*.

ANTET

CONSUMATORII DE CULTURĂ
de Alvin Toffler

„Arta şi banii, calitatea uneia şi cantitatea celorlalţi sunt legate intim“.
Alvin Toffler

• O analiză a fenomenului cultural în societatea de consum contemporană.

Lei: 19500

Doresc să primesc această carte, cu plata ramburs, la adresa indicată mai jos:

Expeditor:
Numele .....
Oraş (Localitate) .....
Strada ..... nr. .....
Bl. .....Sc. ..... Et. ..... Ap. .....
Judeţ (sector) ..... cod .....
Tel. .....

CARTE POŞTALĂ
Post răspuns
Nu timbraţi

Destinatar:
Editura ANTET
O.P. 22 C.P. 285
Sector 1, Bucureşti
Tel: 01-6175332

N.C. MUNTEANU

Măseaua de minte a lui Ion Iliescu

Hotărît lucru, opoziţia noastră nu-şi găseşte cadenţa, locul şi rostul. Partidele care o alcătuiesc sînt minate de ranchiune şi frustrări mai vechi, de orgoliile exacerbate ale unor lideri. Îndată ce n-a mai fost la putere, PDSR-ul şi-a rărit rîndurile, mai ales la nivel de lideri cu o imagine credibilă la public, semn că nu ideile şi nici principiile îi făceau să fie strîns uniţi. În plus, ca urmare a maşinaţiilor şi aranjamentelor din perioada de după decembrie 1989, prelungite şi în perioada redactării Constituţiei şi regulamentelor celor două Camere, opoziţia, oricare ar fi ea, se află în imposibilitatea de a avea iniţiative parlamentare viabile, cu şanse de reuşită. Ion Iliescu, PDSR-ul, celelalte partide din opoziţie culeg ce-au semănat. Toate încercările PDSR-ului de a asigura o minimă coeziune a opoziţiei, lui Ion Iliescu şi PDSR-ului urmînd să le revină de drept rolul conducător, au fost violent şi trivial respinse, mai ales de cel care se visează tribunul naţiei. Lui Ion Iliescu i-a mai fost dat o dată să audă de la Vadim Tudor ceea ce mai auzise şi altădată.

Dialogul putere–opoziţie, firesc într-o democraţie normală, se dovedeşte imposibil la noi. Nici n-ar putea fi altfel. Şi nu pentru că Ion Iliescu îşi consideră adversarii nişte „talibani" sau nişte „boşorogi", nu pentru că încă n-a realizat că nu mai sîntem în campanie electorală, ci, pur şi simplu, pentru că nu are o soluţie credibilă şi valabilă, cum n-a avut nici atunci cînd s-a aflat la putere, la problemele României.

După eşecul tentativei de a deturna greva revoluţionarilor de la nobilul ţel al ciolanului cu măduvă, la revendicări de ordin social şi politic, Dan Iosif şi revoluţionarii lui le au pe ale lor, Ion Iliescu s-a apucat să dea scrisori la tot poporul, adresîndu-se nu numai celor 46% care i-au dat votul, dar şi celor care au votat împotrivă, îndemnîndu-i să stopeze *„cursul catastrofal al politicii actualei puteri"*. Situaţia economică e *„într-un punct critic, practic în pragul prăbuşirii, putînd duce la o uriaşă explozie socială"*. Pentru că nu e capabilă să-şi onoreze angajamentele, actuala putere trebuie „să lase locul altora, mai vrednici şi loiali intereselor populaţiei şi ale ţării". Între două rele, *„dictatură şi alegerile anticipate"*, responsabil şi cu spirit de sacrificiu, Ion Iliescu alege...alegerile. Evident, cu speranţa că le-ar şi putea cîştiga, mizînd probabil pe acelaşi efect de „vot negativ" cu care CDR a cîştigat în ultima confruntare electorală. Atîta doar că Ion Iliescu şi compania refuză să vadă, să înţeleagă şi să accepte sensul acelui usturător „vot negativ" cu care au fost alungaţi de la putere. Şi refuză să-şi asume răspunderea pentru ce-au făcut şi pentru ce-au lăsat în urmă. Cît despre cei vrednici şi loiali ţării, aceştia nu pot fi decît Văcăroiu, Hrebenciuc, Mitrea, Năstase, Bivolaru, Dima ş.a.m.d.

Cum „uriaşa explozie socială" întîrzie, opoziţia s-a gîndit să dea o mînă de ajutor. Corneliu Vadim Tudor, cel mai milităros dintre opozanţi, omul care a declarat mai de mult că va îmbrăca cămaşa morţii, cu cacofonie cu tot, a anunţat solemn că va ocupa Piaţa Senatului în fruntea a 10.000 de oameni.

Anunţată cu surle şi tobe, manifestaţia de protest a opoziţiei a avut mai degrabă un jalnic aer folcloric. Cei zece mii de oameni au fost între două mii şi trei mii, cu bunăvoinţă, chiar unul dintre participanţii activi vorbind cu modestie de cîteva mii. Ion Iliescu avea, să zicem, oră la dentist, probabil măseaua de minte, şi a lăsat apărarea idealurilor Revoluţiei pe seama lui Dan Iosif şi ai lui, în corturi, lui Adrian Năstase, Corneliu Vadim Tudor şi Adrian Păunescu, bine cunoscuţi revoluţionari, cocoţaţi pe platforma unui camion.

Cei trei grei ai opoziţiei, la propriu şi la figurat, nu păreau dintre cei cărora le-a ajuns cuţitul la os şi nici prea în formă n-au fost. Corneliu Vadim Tudor a citit mult şi prolix, amestecînd situaţia economică cu vînzarea de ţară, „organizaţia fascistă" UDMR cu TVR, presa ticăloşită cu mercenarii plătiţi din exterior. Vizibil indispus, probabil şi din lipsă de chitare, Adrian Păunescu a vorbit la cererea maselor populare, a deplînş absenţa tinerilor şi a făcut apeluri la unitate. Omul PDSR-ului, elogiat de atîtea ori şi în cele mai alese cuvinte de tribunul Vadim, Adrian Năstase s-a dat la „zbirii lui Dejeu", european cum îl ştim, a atacat „colonizarea României", dovadă reclamele străine într-o piaţă unde altădată scria doar în româneşte „Trăiască Partidul Comunist Român", cerînd apoteotic „schimbarea schimbării". Despre această din urmă sintagmă mă mărginesc să citez un fost tovarăş de drum al PDSR, *„schimbarea schimbării"* este un *„nonsens şi chiar o prostie"*.

Inflamaţii oratori n-au suflat un cuvînt despre eventualele soluţii pe care le-ar avea pentru stoparea crizei, pentru îmbunătăţirea situaţiei dificile prin care trece România. Tot de ce-au fost în stare s-a rezumat la „Jos Guvernul", „Jos Ciorbea", „Jos Constantinescu". Cam puţin, de fapt nimic. Şi chiar mai mult decît atît.

Participanţii la miting, mulţi oameni în vîrstă, unii probabil realmente necăjiţi, pietoni, gură-cască, sătui de vorbe, s-au risipit pe la casele lor. Unii, poate, întrebîndu-se unde e mai bine să-ţi ajungă cuţitul la os. În metrou sau în Mercedes? Unul dintre tribuni s-a urcat în Mercedes convins, probabil, că demagogia salvează România. Ceilalţi doi au fost băieţi de cor şi de decor. Opoziţia încearcă să muşte, dar nu prea are cu ce. Absent pe motiv de oră la stomatolog, sperăm că măcar Ion Iliescu şi-a salvat măseaua de minte!

DAN PAVEL

Peripeţii guvernamentale

Paradoxal, sursa marilor slăbiciuni şi punctelor forte ale actualei puteri este aceeaşi: politica de coaliţie. Punctele forte ies în evidenţă cînd coaliţia guvernamentală are nevoie de consens decizional: în chestiuni de importanţă vitală pentru reformă şi democratizare, pentru vot parlamentar sau ordonanţe de urgenţă. Slăbiciunile ies la iveală atunci cînd partidele componente ale coaliţiei, liderii lor sau anumiţi reprezentanţi sînt puşi în situaţia de a acţiona sau de a da declaraţii în numele propriilor convingeri sau programe politice, a simpatiilor în societatea civilă sau a trecutului lor (prerevoluţionar, revoluţionar şi postrevoluţionar). Este firesc să se întîmple astfel, aşa cum arată teoria partidelor şi a coaliţiilor guvernamentale, pe baza unei imense cantităţi de material empiric, adunat în urma studierii sistemelor de partide, vreme de decenii. În acest sens, pentru prima dată în ultimii opt ani, teoriile din ştiinţele politice, referitoare la democraţiile liberale şi pluralismul politic, încep să aibă relevanţă şi pentru România. Cu toate acestea, o zonă considerabilă a sferei politicului autohton rămîne impenetrabilă, inexplicabilă pentru orice teorie din lume. Motiv pentru care observarea realităţii din jurul nostru devine o aventură hermeneutică ireductibilă.

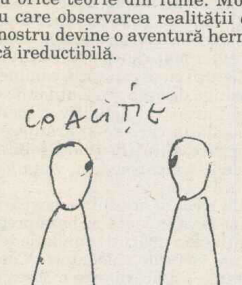

Principalul actor politic al ultimei jumătăţi de an a fost coaliţia parlamentară şi guvernamentală. O vreme ne-am temut de faptul că noul preşedinte va fi tentat să menţină centrul vieţii politice la Cotroceni, la fel ca şi predecesorul său, Iliescu. Numirea în funcţii-cheie, precum cele de procuror general, director SRI, director SIE etc. a unor consilieri prezidenţiali sau a unor foşti conducători de campanie a născut temerea că preşedintele Constantinescu vrea să controleze în continuare punctele nodale ale puterii. Cu toate acestea, cu timpul, centrul puterii politice s-a mutat din Cotroceni la Palatul Victoria. Dar, de cînd au reînceput scandalurile în Parlament sau în guvernul Ciorbea (de la retrocedarea pămîntului şi a caselor la educaţia în limbile minorităţilor, de la accesul la dosarele Securităţii la curmarea privilegiilor acordate „revoluţionarilor"), a fost clar că nu a mai fost nevoie de intervenţia preşedintelui pentru a se ieşi din criză. Preşedinţia a redevenit o putere suportabilă şi cu un caracter evasisimbolic, de care nu este nevoie decît atunci cînd criza este greu de administrat. A devenit evident că noul centru al puterii se află în Consiliul de Coordonare al Coaliţiei. Liderii principalelor trei partide ale coaliţiei majoritare, adică Ion Diaconescu, Petre Roman şi Marko Béla, dar şi ceilalţi care fac parte din conducerea acestui organism, sînt oamenii care conduc în acest moment România. Tocmai de aceea, este important să înţelegem modul în care ei gestionează viitorul.

Sartori scria la începutul unei fabuloase cărţi că cea mai puţin invocată dintre condiţiile democraţiei este aceea că ideile greşite cu privire la democraţie fac ca aceasta să meargă prost. Modul în care liderii actualei coaliţii concep reforma şi realizarea democraţiei liberale trădează nu numai serioase carenţe de cultură politică democratică, dar mai ales în ceea ce priveşte tehnicile guvernării. Referitor la managementul viitorului, noua guvernare stă prost atît în ceea ce priveşte strategia, cît şi tacticile. Cine studiază biografia intelectuală a celor de la guvernare îşi dă seama că doar cîţiva dintre cei care ocupă funcţii importante au o expertiză bazată pe studii făcute în Occident, adică acolo unde ultimele decenii au condus la spectaculoase acumulări în ştiinţa guvernării democratice. Majoritatea deciziilor din ultima vreme au fost luate fără a ţine deloc seama de posibilele reacţii ale populaţiei şi forţelor politice sau civice afectate. Niciunde în lume nu se mai guvernează fără a cere avizul experţilor în ceea ce priveşte factorii de risc. Nu sînt semne că în staff-urile guvernamentale sau ale partidelor din coaliţie ar exista specialişti în analiza de risc. Sau măcar în simpla prognoză. Noile echipe guvernamentale s-au făcut pe criteriile fidelităţii şi încrederii interpersonale sau cel mult pe baza unui straniu tip de competenţă. Ani de zile, fosta opoziţie a fost obsedată de ideea cîştigării alegerilor, de necesitatea de a pregăti experţi în campanii electorale. Rezultatele s-au văzut în noiembrie 1996. Ciudăţenia s-a produs cînd pe locurile de experţi au fost angajaţi foştii tacticieni electorali. Or, în constituirea unei democraţii mature, alegerile sînt doar un moment, esenţial, fără îndoială, dar care trece repede. Democraţia presupune o instituţionalizare riguroasă, planuri bine gîndite de reformă şi conducere, adică multă ştiinţă a guvernării. Noii guvernanţi nu dispun de asemenea experţi, iar rezultatele se văd.

Fără îndoială, noii guvernanţi învaţă din greşeli. Mai mult, au tăria morală şi fair-play-ul de a-şi recunoaşte erorile, de a reveni asupra unor greşeli (citeşte legi sau ordonanţe guvernamentale). Problema este că starea de nemulţumire a populaţiei se accentuează pe zi ce trece, cu o viteză mult mai rapidă decît ritmul lent în care noua guvernare învaţă să guverneze. Acest lucru este speculat de noua opoziţie, care a început să-şi revină din şocul pierderii puterii şi începe să nutrească un dor fierbinte pentru recucerirea fostelor poziţii. Măcar spectrul revenirii la vechiul coşmar pedeserist ar trebui să-i convingă pe membrii actualei coaliţii majoritare că trebuie să-şi schimbe radical stilul de guvernare. Pentru ei este oarecum simplu: reintră în opoziţie. Dar pentru populaţie ar fi tragic să se revină la starea de tergiversare care a adus economia la sapă de lemn şi a coborît nivelul de viaţă sub limitele suportabilului. Ar fi ca în vremurile medievale, cînd, după ce plecau tătarii, veneau turcii.

DIN SUMARELE VIITOARE

- *Interviuri cu: **Laurenţiu Ulici** (Uniunea Scriitorilor), **Dan Căpăţînă şi Luminiţa Petrescu** (consilieri prezidenţiali), **Paul Barbăneagră** (consilier special al ministrului Culturii), **Traian Orban** (preşedintele Asociaţiei răniţilor în revoluţie)*
- ***Hans van der Broeck:** „Lărgirea Uniunii Europene"*
- ***Iulian Anghel:** reportaj despre două greve anunţate*
- *Grupaj despre Regele Mihai*
- *De ce nu se discută dosarele înaltului cler ortodox?*

Babeş-Bolyai – o universitate

Interviu cu **ANDREI MARGA**, rectorul Universităţii Babeş-Bolyai, realizat de **RODICA PALADE**

Structura Universităţii Babeş-Bolyai

Deşi Universitatea Babeş-Bolyai a constituit în ultima vreme subiectul mai multor controverse la nivel naţional, cei care nu locuiesc în Ardeal nu prea o cunosc. Domnule Andrei Marga, vă rugăm să ne prezentaţi Universitatea al cărei rector sînteţi

Universitatea Babeş-Bolyai oferă cea mai extinsă listă de calificări dintre universităţile din România, încorporînd, faţă de Universitatea din Bucureşti, de pildă, şi Ştiinţe Economice – două facultăţi de Studii Economice – dar şi o facultate de artă, dintre care numai o secţie de teatru este foarte semnificativă. În al doilea rînd, este Universitatea cea mai complexă din punct de vedere lingvistic, aici funcţionînd trei linii de predare: română, maghiară, germană. În acest an academic există următoarea distribuţie: 80 de secţii de specializare, cu studii complete în limba română, 30 cu studii complete în limba maghiară şi 10 în limba germană. Pe lîngă cele trei linii de predare, mai avem o grupă de pregătire a rromilor.

Mai există undeva în ţară un centru de pregătire a rromilor?

Au fost tentative, din cîte ştim noi, şi la Universitatea din Bucureşti, şi la cea din Iaşi. Noi sîntem, probabil, singurii care avem doi ani de studii.

Cine sînt profesorii?

Profesorii sînt aceiaşi ca şi pentru studiile în română, urmează acelaşi program, iar studenţii care fac pregătirea în aceste grupe promit să se întoarcă în comunităţile de rromi, pentru a contribui la ridicarea lor culturală, materială. Revenind la structură, ţin să precizez că avem un program foarte bun de studii iudaice, pentru care există o foarte mare afluenţă a studenţilor care vor să facă limba ebraică. Momentan, putem rula cu trei lectorate în limba ebraică, cu aproximativ 200 de studenţi. De asemenea, au intrat în funcţiune, pe lîngă cele de franceză, engleză, secţiile în limbile nordice şi chiar japoneză. Sîntem, de asemenea, o universitate complexă şi din punct de vedere confesional: noi încorporăm patru facultăţi de teologie şi, ţinînd seama că Teologia Protestantă are ea însăşi patru ramuri, încorporăm şapte biserici. La ceremonii academice sînt prezenţi şapte episcopi sau arhiepiscopi, reprezentînd toate bisericile consacrate din Transilvania. Universitatea are o seamă de facultăţi singulare în ţara noastră, cum este Facultatea de Studii Europene, cu secţii care sînt singulare, după cum avem secţii care au fost în premieră.

Ce înseamnă aceste secţii singulare?

Înseamnă că, în ţară, numai noi acordăm deocamdată licenţă în acest domeniu.

Studiile Europene conţin două axe: axa economică şi axa juridică. Facultatea de Studii Europene, de fapt, a fost construită pe baza unui program european TEMPUS, cel mai mare program de acest gen pe care România l-a administrat, cu sprijinul unui consorţiu internaţional compus din Universitatea Münster, Universitatea Liberă din Bruxelles, „Robert Schumann" din Strasbourg, Universitatea din Milano şi Universitatea Economică din Atena. Sînt apoi o seamă de secţii care au fost în premieră, ca de pildă Asistenţă Managerială sau Linii Moderne Aplicate etc. E natural ca o universitate de această anvergură să inoveze şi să participe la înnoirea din ţara noastră. Pe de altă parte, Universitatea este cuplată destul de bine la sistemul internaţional, noi fiind membri foarte activi la trei asociaţii: Asociaţia Universităţilor Europene care este continentală, şi două asociaţii regionale, Asociaţia Universităţilor Danubiene, noi fiind şi în conducerea ei, şi Asociaţia Universităţilor Carpatine, la care sîntem membri. La Palermo, Universitata Babeş-Bolyai a fost printre cele supuse unei analize foarte exigente de către Asociaţia Universităţilor Europene alături de alte universităţi din Europa. Pregătim acum Adunarea Generală a Universităţilor din Regiunea Danubiană, ce va include universităţile de la Ulm pînă la Ruse, de la Mainz pînă la Constanţa şi care va avea loc la Cluj. Sperăm să putem cupla această reuniune cu cea a liderilor statelor din Acordul CEFTA.

Ce fac studenţii dumneavoastră după ce termină studiile?

Da, e o foarte bună întrebare. Din nefericire, răspunsul pe care întreaga societate l-ar putea da nu este satisfăcător. Situaţia absolvenţilor poate fi discutată considerînd vîrfurile şi pe cei care doresc pur şi simplu să urmeze o profesie. În privinţa vîrfurilor, e foarte clar că cei mai mulţi doresc să urmeze o carieră academică sau o carieră în cercetarea ştiinţifică pe care, în mare măsură, noi am putut s-o satisfacem, pentru că sîntem o universitate în extindere. Pe de altă parte, în zona noastră sau în ţară, universităţile, avînd ele însele nevoie de absolvenţi buni, au absorbit mulţi dintre ei. Însă, ca o constatare neconfirmată de cercetări mai riguroase, bazată doar pe discuţii cu absolvenţii, rămîne semnificativă dorinţa studenţilor de a pleca, nu neapărat definitiv, ci pentru o perioadă în care să-şi aranjeze fie o pregătire ştiinţifică mai solidă, fie, trebuie să recunoaştem, viaţa lor economică.

Ca efect al acestei preocupări de a obţine ceva în viaţă pe baza pregătirii ştiinţifice, a apărut o emulaţie teribilă printre vîrfurile studenţeşti. Competitivitatea calificării este o obsesie, natural bună, printre absolvenţi. Dar evident, noi trebuie să ne gîndim ce se întîmplă cu calificarea competitivă care se obţine.

Babeş-Bolyai sau Babeş şi Bolyai

În cursul acestui an, a fost mult vehiculată ideea schimbării structurii acestei Universităţi, în sensul scindării ei. Dv. aţi optat pentru menţinerea actualei configuraţii. De ce?

Discuţia asupra structurii acestei Universităţi, este cvasi-permanentă. Dacă trăieşti aici, cum trăim noi, de decenii sau numai de cîţiva ani, constaţi că discuţia aceasta este continuă. Problema este: Cît de mult acaparează ea discuţia generală din Universitate? Cît de mult ea urcă apoi la o discuţie în viaţa publică? Spus foarte clar: Clujul este cunoscut, din păcate, prin extremismul legat, în primul rînd, de Primărie, care, în aceşti ani, a insistat ca Universitatea să devină în măsură completă, o Universitate cu predare în limba română şi să fie schimbată denumirea Universităţii. În urmă cu patru ani, cu trei ani, cu doi ani, a existat o presiune puternică în acest sens.

Pe ce temei legal era această presiune făcută?

Temei legal nu era, întrucît denumirea unei universităţi, structura ei o hotărăşte puterea de stat. Trebuie să subliniem că, în ultimii ani, şi în rîndurile intelectualilor maghiari a existat un curent care cerea despărţirea componentei maghiare Bolyai de componenta românească Babeş. Dar aceste două curente au fost marginale şi, pînă la această oră, nici unul nu a ajuns să fie majoritar, pentru că majoritarea intelectualilor şi români, şi maghiari susţin actuala structură a Universităţii.

În primăvara aceasta, revista noastră a găzduit mai multe texte în care partea maghiară argumenta ideea separării Universităţii.

Există în memoria colectivă şi a românilor şi a maghiarilor cel puţin trei fapte din istoria Universităţii care contează încă. Românii trăiesc încă sentimentul de nemulţumire pe care l-au trăit în 1872, cînd au observat că dorinţa lor de a fi parte la o Universitate în Transilvania nu a fost satisfăcută de autorităţile de atunci. Apoi, românii au rămas cu un sentiment de amărăciune după 1919, cînd profesorii maghiari nu au acceptat să rămînă în Universitate şi să lucreze cu autorităţile statului român. Mai departe, intelectualii maghiari se simt răniţi de măsurile luate sub regimul Ceauşescu, cînd studiile maghiare au fost reduse drastic în cadrul Universităţii. Prin urmare, memoria colectivă reţine aceste fapte şi, cînd abordezi o problemă care atinge relaţiile între aceste grupuri, de pe poziţia unui rector sau decan etc., trebuie să ţii cont de acest *background* istoric şi chiar psihologic. Pe acest *background* au crescut nemulţumiri. Totuşi, de cînd am fost invitat să asum rectoratul Universităţii, n-a fost înregistrată vreo plîngere vizavi de o măsură sau alta. Au crescut însă nemulţumiri faţă de viteza redusă cu care se reconstituie structurile învăţămîntului în limba maghiară (numărul de studenţi, numărul de cursuri în limba maghiară). În '89, mulţi intelectuali s-au aşteptat la o foarte rapidă refacere, ce, din nefericire, încă durează. Oricum, s-au pus în mişcare noi secţii de predare în maghiară, ajungînd astăzi la 30. Pe această frustrare istorică, pe această nemulţumire vizavi de ritmul de reconstrucţie, mulţi intelectuali maghiari au considerat că este mai bună soluţia separării. În materie de Universităţi, personal, împărtăşesc bazele liberalismului, care au ca fundament principiul libertăţii. Tot ceea ce eu şi colegii mei ne propunem să facem, este să argumentăm că structura actuală se poate ameliora, încît fiecare comunitate să se simtă liberă să-şi dezvolte iniţiative instrucţionale, culturale. Dar părerea mea este că o separare ar aduce dezavantaje fiecărei comunităţi, indiferent care sînt calculele acestui moment. Pe de altă parte, noua putere de stat din România, rezultată la alegerile din '96, a considerat că este momentul pentru a discuta dosarul Universităţii Babeş-Bolyai. Am avut discuţii cu preşedintele Constantinescu şi cu primul-ministru, şi am putut rezolva cu dînşii problemele care erau la acel moment.

Ministerul Educaţiei practică o politică egalitaristă inspirată din criteriile anilor '80, '82

Pe traseu, însă, Ministerul Educaţiei a făcut erori, încît noi a trebuit să intervenim drastic la rectorat pentru a le corecta, căci altfel era din nou creată o atmosferă de suspiciune. Măsuri incompetente riscau să deterioreze structura Universităţii într-un mod ireversibil. Este vorba de măsuri pe care ministerul le-a aplicat înăuntrul unei politici de alocări de posturi şi alocări bugetare egalitaristă, inspirată direct din criteriile anilor '80, '82, '85. Am cerut ministerului să rezolvăm noi problemele de structură în acest an, mai cu seamă că la alocarea bugetară şi la alocarea de posturi am fost vizibili dezavantajaţi, căci primeam posturi mai puţine decît universităţi care au şi mai puţini studenţi şi au şi o structură monoculturală. I-am cerut ministerului să vadă bine lucrurile, pentru că dacă ne aplică o carcasă severă, inspirată de politici egalitariste şi de erori de calcul, în cazul Universităţii Babeş-Bolyai, riscă să pună toată structura aceasta într-o nouă criză, pentru că, în multe catedre, colegii români, pe bună dreptate, aşteptau să crească numărul de posturi, pe de altă parte, colegii maghiari au revendicat explicit să-şi reconstituie nişte structuri. Noi nu am refuzat reforma, ba chiar am fost în avangardă, dar am cerut ministerului să asculte şi să ne lase să rezolvăm noi aceste probleme.

Pentru că aţi vorbit de buget, aveţi probleme cu faptul că el este dirijat?

La noi este un sistem centralist, iar bugetul este controlat astfel încît, dacă vrem să cumpărăm o masă la Universitate, trebuie să cerem aprobarea ministrului. La Chişinău s-au preluat în bună măsură unele articole din legea de la noi, însă ei au avut grijă ca în articolul privind autonomia financiară să taie patru sau cinci cuvinte foarte semnificative. Se spune: *„autonomia financiară constă în dreptul universităţilor de a folosi resurse bugetare şi extrabugetare"*. La noi mai există cuvintele fatale: *„cu acordul Ministerului Învăţămîntului"*.

Universitatea Babeş-Bolyai a luat distanţă faţă de disputele politice

Aş vrea să ne întoarcem la structura actuală a Universităţii Babeş-Bolyai. În cazul memoriei rănite a românilor şi maghiarilor, cum acţionează politicul?

Această memorie este vie, dar majoritatea intelectualilor români şi maghiari, alcătuiesc partea moderată, liberală, iluministă a Universităţii, încît pe ea am mizat şi pe ea se poate miza. Cum acţionează politicul aici? Evident, au ecou apelurile grupărilor româneşti care vor să restrîngă supra-

Andrei Marga s-a născut în 1946 • A urmat Facultatea de Filosofie şi cea de Sociologie, la Universitatea Babeş-Bolyai • doctor în filosofie, 1976 • Specializare în Germania şi Statele Unite ale Americii • profesor de filosofie contemporană şi logică generală la Universitatea Babeş-Bolyai din Cluj • a publicat volumele: *Herbert Marcuse. Studiu critic*, Cluj, 1980; *Cunoaştere şi sens. Perspective critice asupra pozitivismului*, Bucureşti, 1984; *Acţiune şi raţiune în concepţia lui Jürgen Habermas*, Cluj, 1985; *Introducere în filosofia contemporană*, Bucureşti, 1988; *Raţionalitate, comunicare, argumentare*, Cluj, 1991; *Introducere în metodologia şi argumentarea filosofică*, Cluj, 1993; *Philosophy in the Eastern Transition*, Cluj, 1993; *Explorări în actualitate*, Cluj, 1994; *Universitatea în tranziţie*, Cluj, 1996 • a tradus în româneşte lucrările lui Jürgen Habermas şi Manfred Riedel; Volumul din 1985 a primit premiul „Simion Bărnuţiu" al Academiei Române • decan al Facultăţii de Istorie şi Filosofie, 1990; prorector al Universităţii, 1992; rector al Universităţii Babeş-Bolyai din 1993 •

completă şi complexă

faţa învăţămîntului în limba maghiară sau grupările maghiare care vor să se despartă de Babeş.

Cum reuşiţi să ţineţi Universitatea la adăpost de influenţa politică?

Eu nu sînt adeptul apolitismului intelectualilor. Eu nu cred în apolitism şi cred că apolitismul a fost o diversiune lansată după '89, care a costat România deja destul. Pe de altă parte, eu şi colegii mei am fost preocupaţi să menţinem Universitatea la nivelul disputelor de fond privind modernizarea României, nu la nivelul disputelor locale sau disputelor între curente care n-au moderaţia necesară, încît să fie luate în considerare. Evident, sînt mulţi colegi care sînt în partide, ceea ce este foarte natural. Un lucru a fost limpede: Universitatea, sesizînd aventura în care s-a angajat Primăria încă din '92 – aventură prin care Clujul a devenit din păcate negativ celebru – a reuşit să se menţină la distanţă.

Examenul de admitere şi soluţiile stîngace ale Ministerului Educaţiei

Ce s-a întîmplat în această toamnă cu examenul de admitere?

Noi am discutat şi cu colegii maghiari, şi cu autorităţile guvernamentale problema alocărilor de locuri la admitere în funcţie de cele trei linii de predare din Universitate: română, maghiară, germană. Pe de altă parte, a fost prezentată oficial Universităţii de către autorităţile locale din judeţele în care maghiarii au o pondere mai mare, situaţii privind alimentarea cu jurişti a acestor zone. La Facultatea de Drept a apărut o problemă specifică, întrucît erau foarte puţini studenţi maghiari.

De ce erau aşa de puţini? La Facultatea de Drept este un examen de Limba română sever pe care maghiarii nu-l puteau trece?

Este un examen de gramatică, pretenţios, dar nu asta e problema, ci competiţia foarte strînsă, cu şapte, opt candidaţi pe loc, cînd 2 sutimi hotărăsc soarta unui candidat. Oricum, cifra mică de studenţi maghiari reprezenta starea de fapt pentru care s-a căutat o soluţie.

Soluţia pe care Universitatea a preconizat-o a fost ca ministerul să ne dea voie să schimbăm sistemul de admitere, o prevedere şi a Chartei noastre din '95. Ministerul nu a agreat ideea, preferînd să aloce direct locuri de studii candidaţilor care vor să concureze în limba maghiară. (Precizare: noi selectăm candidaţii nu pe criterii etnice, ci pe criterii lingvistice). Ei bine, ministerul a dat o soluţie stîngace, care era clar că va agita spiritele. Prin ordin, ministerul a dat soluţia să se aloce locuri pentru examenul în limba maghiară. Noi avem în toate facultăţile astfel de alocări, din '94, pentru a înlătura impresia maghiarilor, care era persistentă, că românii au note mai mari sau impresia românilor că maghiarii au note mai mari. Atunci am separat locurile, dar pe considerent lingvistic: cei care vroiau să studieze linia maghiară, executau probele de admitere în limba maghiară, ceea ce era deja o opţiune. S-a mers pe o soluţie improvizată de către minister, deşi noi am atras atenţia că s-ar putea să iasă o problemă greu de soluţionat. Ministerul, în obiceiul lui recent, nu mai ascultă de nimeni. Totuşi, am cerut ministerului să lase ca locurile care sînt date pentru limba română să nu fie împuţinate, ca să nu se creeze impresia că luăm de la o linie de predare şi dăm alteia sau invers. Chiar dacă ministerul va contrazice ceea ce spun acum, cifrele de admitere sînt făcute după ochi. Nu are rost să se invoce, în faţa bieţilor candidaţi, misterioasele metodologii care nu există. Să fim lucizi. Am prevenit însă ministerul, dar n-a acceptat nici această solicitare, şi atunci, per total, s-au dat mai puţine locuri decît la universităţi comparabile.

Prin urmare, de la partea română s-au luat locuri ca să se dea la partea maghiară?

Aşa a fost perceput. În situaţia creată, am cerut ministerului să suplimentăm locurile la linia română, şi atunci nu era nici o problemă. Ministerul, neacceptînd, a creat deja o premisă pentru discuţii, facultatea a sesizat ministerul că nu e bine ceea ce face, dar ministerul din nou a lăsat lucrurile să meargă înainte. Aşa s-a ajuns în situaţia în care, după corectarea lucrărilor, la linia maghiară s-a intrat cu media 6,01, iar la cea română, cu 8,73. Am revenit la minister şi am cerut să dea locuri, ca să apropiem 8,73 de 6,01. Ministerul a acceptat, dar a venit cu o idee năstruşnică, care niciodată nu s-a practicat în învăţămîntul nostru, şi anume, de a face un nou concurs. Dar, regulamentul aprobat de minister spune clar că nu ai voie să faci noul concurs de admitere decît dacă fie nu ai candidaţi, fie candidaţii nu au media 5. Să presupunem că au intrat acum 160, şi că, dintre ei, 20 pleacă de tot în America, în luna mai. Legal, în locul lor vin următorii 20. Acestea sînt regulamentele concursurilor, dar ministerul le-a mai sucit, sînt mai confuze acum, însă principiile nu au fost abolite. Acestea sînt argumentele juridice în favoarea soluţiilor pe care le-am aplicat, astfel încît am completat cele 50 de locuri în ordinea descrescătoare a mediilor obţinute prin concurs.

Andrei Marga împreună cu Charles Knapp, preşedintele universităţii „Atena" din Atlanta, Georgia, SUA

În această soluţie pe care aţi adoptat-o, aţi invocat şi autonomia universitară?

Am invocat-o sperînd că ministerul, care şi aşa face caz de autonomia universitară, va fi sensibil la aceste argumente, dar argumentele noastre erau în primul rînd juridice.

Rezultă că relaţiile cu Ministerul Educaţiei, pornind de la aceste fapte, nu sînt prea strălucite.

Din poziţia de rector, evident, eşti preocupat să ai relaţii cu orice minister şi cu oricine este ministru, pentru că sînt probleme care nu pot fi rezolvate decît printr-o foarte bună cooperare cu titularii ministerelor. Din '90 încoace, am cooperat foarte bine cu ministrul Şora, care era un om deschis, sau cu Paul Cornea care a fost un excelent administrator la acest nivel al Ministerului Învăţămîntului, sau cu Gheorghe Ştefan, dar şi cu cei care au venit după aceea.

În cadrul Universităţii dv. s-a discutat despre discriminarea pozitivă? Ce puteţi spune?

Sînt situaţii în care trebuie aplicată discriminarea pozitivă. Să luăm exemplul cel mai frapant, cel al rromilor. Intervenim pentru a-i sprijini, constituind linii de studii separate în care căutăm să-i admitem; sprijinim cît se poate de mult, legal vorbind, admiterea lor, făcînd cu ei pregătire prealabilă. Dat fiind că admiterea este concepută centralizat cu cifre foarte rigide, noi ar trebui să facem grupe de studii, în maghiară, de pildă, cu cifre mai mici de studenţi decît ne-ar fi permis reglementările. De aceea, am discutat permanent cu ministerele care au fost pe traseu şi au acceptat, încît am făcut o discriminare pozitivă în sensul că am alocat profesori şi finanţări speciale, astfel încît grupele chiar subdimensionate să poată funcţiona. Evident, nu mi-a plăcut folosirea demagogică de către actualul ministru a principiului discriminării pozitive, atunci am cerut să renunţe la a mai aplica diferite dispozitive, pentru că ducea la bălmăjeala lucrurilor şi doar la o flatare propagandistică. După intervenţiile pe care le-am făcut ca rector la preşedintele republicii şi la primul-ministru, lucrurile s-au normalizat. În Universitate n-am întîmpinat rezistenţă în a aplica discriminarea pozitivă în cazul maghiarilor, ceea ce reprezintă finanţări pentru grupe de studii mai mici sau, mai recent, în cazul altor grupuri.

Ce ne puteţi spune despre proiectele pe care Universitatea dumneavoastră le are cu alte universităţi din lume?

Noi sîntem în cooperări semnificative cu universităţile americane şi cu universităţile germane. Acum sîntem în momentul în care schimbăm strategia cooperării, în sensul adoptării strategiei organizărilor comune. Adică: 1) În cercetare, se formează grupuri de cercetători care lucrează la programe similare sau programe care au legătură. 2) Facem aici o seamă de cercetări, testări de laborator pe care le putem continua în universităţile străine cu care cooperăm, în cazul în care noi nu avem laboratorul nostru. Invers, ei pot să furnizeze de multe ori probleme, iar noi contribuim aici la a formula ipotezele; măsurătorile se vor face la ei, avînd mijloace mai complexe, iar noi să fim recunoscuţi ca parte. Strategia normelor comune prevede apoi ca în materie de pregătire academică să trecem la curriculum comun. Începem să primim studenţi pentru un semestru care să se acomodeze cu curriculum-ul nostru (noi avem studii în germană şi avem un avantaj că vin studenţi germani fără probleme de limbă). Această strategie a normelor comune se aplică acum cu toată energia. A doua mare acţiune este să creăm facultăţile de studii interdisciplinare, menite să pună capăt frontierelor foarte rigide dintre specialităţile din învăţămîntul nostru. Conform legii, o facultate în care studenţii combină minimum două specialităţi, să obţină o licenţă în profil bidisciplinar. Este o tentativă majoră, făcută cu sprijinul consorţiului de Colegii americane, şi sper ca, cel tîrziu în ianuarie, să prezentăm la Consiliul Naţional de Acreditare Academică din Bucureşti proiectul pentru a-l aproba şi pentru a-l pune în funcţiune. Al treilea proiect mare este ca Universitatea noastră, împreună cu alte universităţi, să fie pusă în contact mai strîns cu cooperările din zonă, cu modernizările care au loc în ţara noastră şi în alte ţări. Sîntem preocupaţi ca la reuniunea de la Cluj a Universităţilor Danubiene să invităm şi primii-miniştrii sau preşedinţii statelor CEFTA, încît să înceapă o discuţie în jurul acestei probleme: ce pot face universităţile pentru o mai rapidă integrare a zonelor, dar şi o modernizare a acestor ţări.

CITITORII DIN STRĂINĂTATE

se pot abona la revista "22" achitînd la redacţie (Calea Victoriei 120) costul abonamentului sau depunîndu-l în conturile deschise la **Banca Comercială Ion Ţiriac S.A. Bucureşti, Str. Doamnei nr. 12**:
(pentru **dolari** în contul 4024009230,
pentru **mărci** în contul 4024009231,
pentru **franci francezi** în contul 4024009235,
pentru **lire sterline** în contul 4024009232,
pentru **franci elveţieni** în contul 4024009233,
pentru **lire italiene** în contul 4024009234) sau (pentru orice fel de valută) trimiţînd un cec (**money order**) pe adresa: Revista "22", Calea Victoriei 120, cod 70179, sector 1, Bucureşti, România.

Pentru a nu se reţine un comision foarte mare de către bănci, rugăm abonaţii cărora le stă în putinţă acest lucru ca plăţile care se fac prin CEC (nu virament) să se facă prin CEC-uri plătibile în SUA şi exprimate în dolari SUA sau prin CEC-uri exprimate în mărci germane şi plătibile în Germania.

	1 an	6 luni	3 luni
– Europa occidentală şi Israel:	80 $	40 $	20 $
	140 DM	70 DM	35 DM
	500 FF	250 FF	125 FF
	140.000 LIT	70.000 LIT	35.000 LIT
	56 £	28 £	14 £
	100 CHF	50 CHF	25 CHF
– Ungaria, Polonia, Cehia, Slovacia, Slovenia	40 $	20 $	10 $
– SUA, Japonia, Australia:	100 $	50 $	25 $

sau echivalentul în orice monedă convertibilă.

Revista "22" anunţă exclusivitatea difuzării sale în străinătate. Difuzorii de presă neautorizaţi de redacţie (inclusiv RODIPET) vor trebui să răspundă conform prevederilor legale.

MIRCEA FLONTA,
Profesor la Facultatea de Filosofie a Universităţii Bucureşti

Nu trebuie să facem binele cu sila

Nu de mult, Senatul Universităţii Bucureşti a adoptat o rezoluţie susţinînd poziţia senatorului George Pruteanu legată la utilizarea limbii române în şcolile în care învaţă minorităţile naţionale, iar dumneavoastră aţi fost printre puţinii participanţi de la acea şedinţă care au votat împotriva rezoluţiei. Puteţi să-mi spuneţi cîte ceva despre acest eveniment? Şi de ce aţi votat contra?

Mai întîi, am votat împotrivă pentru că am susţinut acolo, în discuţia care a avut loc, că Senatul Universităţii n-ar trebui să intervină în această dezbatere, n-ar trebui să intervină în calitatea de organism academic. Problema în discuţie este pur politică, caracteristică pentru un regim parlamentar unde guvernează o coaliţie. Orice coaliţie înseamnă un compromis între programele diferitelor partide politice. Presupun că şi acest dezacord care a intervenit între partide ale coaliţiei, şi chiar între fracţiuni ale aceluiaşi partid din coaliţie, se va rezolva, ca şi altele, tot printr-o înţelegere, dar asta nu este treaba Senatului Universităţii. Eu am spus la şedinţă că: *„Senatul nici nu poate, nici nu trebuie să intervină printr-o declaraţie publică în această dispută, nu poate pentru că asemenea chestiuni ies din raza lui de acţiune, şi nu trebuie pentru că creează în opinia publică impresia că Senatul se angajează într-o confruntare politică“*. Ar mai fi o observaţie: o declaraţie de acest fel creează impresia că în problema în cauză s-a realizat un acord, a existat o unanimitate, de parcă ar fi în discuţie o chestiune în care o poziţie sau alta ar fi evidenţa însăşi. Or, nu este deloc aşa, pentru că la mijloc se află o chestiune foarte complicată. Acolo s-a argumentat că Senatul ar trebui să intervină pentru că e vorba despre o problemă a învăţămîntului şi pentru că problema e de interes naţional. Eu cred că fiecare partid are înţelegerea lui asupra interesului naţional, şi partidele sînt aprobate sau sancţionate pentru o asemenea înţelegere de către electorat.

Acum, lăsînd la o parte aspectul oarecum formal, care e poziţia dumneavoastră de fond în chestiune?

Am vorbit şi despre asta, acolo. Şi anume, am spus că: *„Nu cred că Senatul trebuie să facă asta“*. Fiecare membru al Senatului sau cetăţean al acestei ţări are, cu siguranţă, propria lui părere şi n-am nici o obiecţie ca mai multe persoane sau personalităţi să se grupeze şi să dea o declaraţie sub semnătură proprie. Dacă eu aş fi întrebat care e poziţia mea şi aş fi rugat să semnez o asemenea declaraţie, ca cea care s-a propus în Senatul Universităţii, eu am spus că *„n-aş semna-o“*. Am adus în sprijinul acestei poziţii cîteva consideraţii. Prima consideraţie ar fi că o presiune în această chestiune ar putea să sporească şansele de dezmembrare, de desfacere a acestei coaliţii. Lucru pe care eu nu-l socot bun, pentru că, după cum am spus chiar în Senat, *„nu văd o alternativă în momentul de faţă“*. În plus, eu cred că România beneficiază acum mult de prezenţa UDMR-ului în guvernare, în ceea ce priveşte imaginea, şi că acest avantaj n-ar trebui pierdut pentru un lucru care nu este deosebit de important, care nu este într-adevăr un interes naţional, deasupra divergenţelor care pot să existe în acest moment.

Sigur, acestea sînt argumente bune, dar poate prea politice. Iar domnul Pruteanu, cum ştim, susţine ceva de tipul: *„limba română este în pericol în zonele de populaţie densă maghiară. Din pricină că nu se studiază istoria şi geografia patriei în românește, această populaţie nu învaţă suficient românește“*. Deci, semnalul domniei sale, dacă este corect, este o alarmă de tipul: *„trebuie să sărim în apărarea limbii române“*.

Da, sigur că această chestiune este politică, şi eu am subliniat şi în discuţia din Senat că pronunţarea mea, în nume propriu, este una politică, că toate aceste considerente sînt de ordin politic. Eu cred că e foarte bine dacă maghiarii din România şi tînăra lor generaţie învaţă limba română. N-au decît de cîştigat de pe urma acestui fapt. Problema asta are mai multe feţe. Noi putem să presupunem că ar fi foarte rău ca cineva care trăieşte în această ţară să nu aibă nici o idee cu privire la denumirile geografice în limba română. Pe de altă parte, însă, dacă, să zicem, undeva, în fundul ţinuturilor secuieşti, n-o să fie nici un învăţător sau profesor care să ştie bine limba română şi nici elevi care să ştie limba română, în ce se va transforma acest învăţămînt de istorie şi geografie în limba română? Într-o bâşcălie? Ca pe vremea învăţămîntului politic de odinioară?

Apoi, eu cred că, în discuţia asta, trebuie să pornim de la premisa că, totuşi, această poziţie a UDMR-ului reprezintă punctul de vedere al unor segmente reprezentative şi majoritare ale minorităţii maghiare, pentru că, aşa cum arată alegerile, se vede faptul că electoratul maghiar stă compact în spatele UDMR-ului. Şi atunci, trebuie să-i faci omului binele cu de-a sila? Ăsta este punctul fundamental. Mi se pare că fiecare opţiune trebuie să fie făcută în condiţiile în care se cîntăresc toate urmările acestei opţiuni. Şi, bineînţeles, trebuie acordată posibilitatea – acest lucru este important – tuturor copiilor de etnie maghiară să înveţe tot ceea ce doresc în limba română, dacă doresc s-o facă. Dar cred că nu realizăm nimic dacă îi silim s-o facă. Or, aşa cum se prezintă lucrurile, se pare că majoritatea maghiarilor nu doreşte să înveţe istoria şi geografia în românește. Iar eu nu cred că este bine să-i silim s-o facă.

Interviu realizat de ANDREI CORNEA

MARIUS BÂZU

Octombrie, 199...

Încurajat de ecourile favorabile ale primei încercări de „arheologie“ politică, din septembrie (v. *„22“*, nr. 38/1997), mi-am propus să reiau „săpăturile“ şi pentru luna octombrie. Reamintesc, pe scurt, **regula jocului**: vom urmări ce s-a întîmplat acum unu, doi, trei... şapte ani, în luna octombrie, încercînd să desluşim relaţiile cu evenimentele acestei toamne.

Acum un an, în 1996, campania electorală era în toi. Se descoperise afacerea „telefoanelor otrăvite“: aşa-zisul sondaj de opinie organizat de PDSR pentru influenţarea electoratului prin întrebări meşteşugite care să propage minciuni, nu să afle adevăruri. Puterea trebuia păstrată prin orice mijloace. Inclusiv (sau mai ales) prin cele audiovizuale. Un sondaj CIS demonstra favorizarea netă a PDSR în cadrul „Actualităţilor“ de la TVR: 35 minute, faţă de 14 minute pentru toate partidele din opoziţie. Sigur că acum, prin comparaţie, PDSR este indignată de prestaţia celor de la „Jurnal“!

Acum doi ani, în 1995, ne aflam în plin scandal PDSR – foştii aliaţi (PRM, PUNR), după declaraţiile americane ale d-lui Iliescu (*„Pe mine mă deranjează şi un Funar, şi un Vadim Tudor, dar nu judec partidele după poziţiile unor asemenea oameni... care încearcă să atragă atenţia asupra lor à la Jirinovski“*), care au produs o escaladare a violenţei verbale din partea celor menţionaţi şi răspunsuri pe măsură din partea preşedinţiei de atunci (*„atacuri descalificante pentru un om politic, lider de partid şi senator“*). Toate acestea ne sînt extrem de familiare: seamănă mult cu încercările actuale ale d-lui Iliescu de a fi liderul unei stîngi cu PRM şi PUNR, dar fără d-l Vadim Tudor şi d-l Funar, încercări urmate de reacţii la fel de violente. Oare următoarele scandaluri cu acest subiect le vom avea în 1999?

Acum trei ani, în 1994, tot corupţia era la ordinea zilei. Numai că, atunci, în sensul spălării de păcate a membrilor guvernului Văcăroiu: Parchetul anunţa neînceperea urmăririi penale în toate cazurile de corupţie în care erau implicaţi miniştri, semnalate de Comisia parlamentară de anchetă.

O altă temă de reflecţie: Regele Mihai era întors de la Otopeni (imagine transmisă insistent pe Euronews). Venise să participe, ca cel mai ilustru actor al evenimentelor petrecute cu 50 de ani în urmă, la un simpozion despre *„23 august în istoria României“*. Abia la 23 august 1997 acel simpozion s-a putut desfăşura, la Bistriţa, fiind chiar transmis în direct la TVR şi la Radio România-Actualităţi.

Acum cinci ani, în 1992, se comentau rezultatele alegerilor parlamentare (din 27 septembrie): FDSN – 26%; CDR – 20%; FSN – 10% etc. Să le comparăm cu rezultatele alegerilor din '96 (PDSR – 23%; CDR – 30%, şi USD – 13%) şi să remarcăm că, între timp, doi dintre protagonişti şi-au schimbat numele: trecuse moda fronturilor. Se aprecia că: *„alegerile n-au fost atît cîştigate de Iliescu, cît pierdute de opoziţie“*. Nimic nou sub soare: aşa s-a spus şi după noiembrie 1996! Avea loc turul al doilea al prezidenţialelor. Pentru prima dată, Emil Constantinescu se afla, la TVR, faţă-n faţă cu Ion Iliescu. Comparînd prestaţiile celor doi la confruntările din '92 şi '96, constatăm saltul uriaş făcut în patru ani de Emil Constantinescu.

Acum şase ani, în 1991, societatea românească era sub influenţa căderii guvernului Roman, ca urmare a mineriadei din septembrie. Un sondaj de opinie, făcut în august, dar comunicat abia în octombrie, arăta că popularitatea lui Petre Roman scăzuse la 24%, după ce, în mai, era de 45%. Presa remarca *„radicalizarea anticomunistă a FSN: proaspăta achiziţie a guvernului Roman – limbajul anticomunist. Electoratul FSN e derutat“*. Toată lumea căuta soluţii ale crizei politice. O masă rotundă la GDS reunea personalităţi diverse din PNŢCD, PAC, FSN etc. Printre participanţi, reprezentantul Alianţei Civice, prof. Emil Constantinescu. Soluţia crizei, însă, se pregătea în altă parte...

Acum şapte ani, în 1990, ne aflam abia în „copilăria“ democraţiei postdecembriste. Românieni i se refuza statutul de invitat special la Consiliul Europei, în condiţiile în care, dintre ţările europene, doar Albania nu era membru, dar nici nu ceruse asta. Iar 30 de senatori americani îi adresau preşedintelui Iliescu o scrisoare prin care atrăgeau atenţia asupra manifestărilor naţionaliste din România. Să comparăm toate acestea cu abia încheiata sesiune anuală a Adunării Atlanticului de Nord, desfăşurată la Bucureşti...

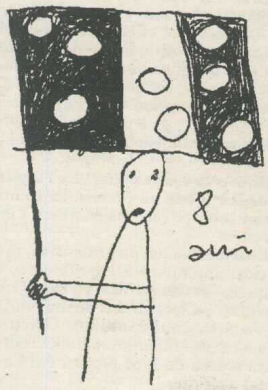

UNIVERS
EDITURA PUBLICULUI CULTIVAT

Vă recomandă ultimele apariţii:

AUGUST STRINDBERG
Jurnal ocult

200 pag., 19.900 lei
ISBN 973-34-0461-6

DUMITRU RADU POPA
Panic Syndrome!

168 pag., 9.000 lei
ISBN 973-34-0496-9

JOHN LE CARRÉ
Casa Rusia

360 pag., 30.000 lei
ISBN 973-34-0457-8

Aceste romane se pot comanda la:
Editura UNIVERS
Piaţa Presei Libere nr. 1, Bucureşti • 79739
Tel. (401) 222.66.29; 617.55.25

Supliment al revistei „22“
Nr. 56
22 plus
28 octombrie 1997

SUPLIMENT GRATUIT

UN DESTIN AMÎNAT: RROMII

Modul în care actuala putere tratează problemele rromilor din România trezeşte suspiciunea că, în anumite privinţe, schimbarea este un mit politic. Desigur, a avut loc alternanţa la putere, a fost doborîtă puterea nomenclaturist-oportunistă patronată de Iliescu, s-a inaugurat epoca politicii de coaliţie – caracterizată în obţinerea consensului şi compromisului constructiv în favoarea reformei –, însă anumite mentalităţi ale întregii clase politice au rămas la nivelul orelor de învăţămînt politico-ideologic din „epoca de aur“. În ultimii ani, mai mulţi sociologi şi analişti politici români sau străini au atras atenţia asupra faptului că în societatea noastră s-au acumulat destule elemente care ar putea să conducă la detonarea unei adevărate „bombe etnice“ sau bombe sociale: discriminarea socială şi rasială, sărăcirea continuă, agravarea criminalităţii organizate, tensiuni între majoritate şi minoritate, creşterea demografică exagerată a acesteia din urmă.

Minoritatea rromilor reprezintă grupul etnic cel mai alienat din societatea românească. În primul rînd, nu se ştie exact care este numărul rromilor din ţara noastră: conform datelor oficiale (recensămîntul din 1992), în ţara noastră ar trăi 409.723 de rromi, adică 1,8% din populaţie; în conformitate cu estimările organizaţiilor de rromi, această minoritate ar număra două sau chiar trei milioane de oameni, dintr-o populaţie de aproape 23 de milioane, ceea ce ar face din comunitatea rromilor cea mai numeroasă minoritate, mai mare chiar decît cea a maghiarilor. Din motive extrem de diferite, o mulţime de rromi nu s-au declarat ca atare la recensămîntul din 1992, preferînd să se declare români, maghiari ori turci. Adesea, revistele huliganice, care publicau atacuri susţinute la adresa maghiarilor din România, puneau la îndoială numărul acestora din acelaşi recensămînt, spunînd că vreo două sute de mii de maghiari ar fi de fapt rromi de limbă maghiară. Oricum ar fi, se poate aprecia că populaţia de rromi trece bine peste un milion de oameni.

DAN PAVEL

EDITORIAL

Bombă etnică sau inconştienţă politică?

În al doilea rînd, statutul rromilor diferă radical nu numai faţă de acela al majorităţii, ci şi faţă de acela al celorlalte minorităţi. Spre deosebire de toate acestea, rromii au fost înainte robi, adică sclavi, iar după eliberarea lor din robie au continuat să trăiască într-o condiţie de marginalitate. În timpul celui de-al doilea război mondial, mareşalul Antonescu i-a persecutat pe rromi, la fel ca pe evreii deportaţi în Transnistria. Rămîne o problemă deschisă – pe care deschiderea arhivelor o va lămuri – să ştim care au fost dimensiunile crimei în masă împotriva evreilor, a rromilor, patronate de fostul conducător al României, din care unii vor să facă astăzi (uneori cu complicitatea unor istorici străini, plătiţi de serviciile secrete) un erou. Cu un asemenea trecut, rromilor nu le-a fost uşor să trăiască nici în timpul comunismului, nici în postcomunism. Situaţia lor este îngreunată de faptul că ei nu au reuşit, precum maghiarii, să se organizeze din punct de vedere politic şi să fie reprezentaţi proporţional în Parlament (comunitatea rromilor este reprezentată, precum orice altă minoritate redusă, de un singur deputat).

Pe fondul continuei deteriorări a nivelului de trai al populaţiei din România, rromii sărăcesc mult mai rapid. Şansele sociale şi profesionale ale rromilor sînt grav reduse, din mai multe motive: comunitatea rromilor se izolează din ce în ce mai mult de restul populaţiei; conform studiilor publicate pînă acum, deoarece nivelul de educaţie şcolară şi cel de calificare profesională sînt mult mai reduse decît la restul populaţiei, şomajul rromilor atinge cote incredibile. Cînd în ziare din România au apărut anunţuri de tipul *„angajăm portar; exclus ţigani“*, este firească reacţia activiştilor rromi, a militanţilor civici şi a observatorilor occidentali de a vorbi despre discriminare etnică sau chiar rasială.

(Continuare în pagina III)

FOTO: DANIEL KNORR

ANGELICA LUPU, sociolog

Protecţia copilului în comunităţile de rromi

FOTO: JAKAB TIBOR

Profilul etniei rromilor

Stereotipurile şi prejudecăţile caracterizează majoritatea populaţiei ţării, atunci cînd se face referire la etnicii rromi. Cert este că problematica specifică comunităţilor de rromi cunoaşte o mare diversitate şi partea cea mai importantă este legată de domeniul protecţiei copilului, care face şi obiectul activităţii Direcţiei Generale pentru Protecţia Drepturilor Copilului Iaşi.

Profilul specific al etniei are caracteristici distincte, referindu-se la: caracteristicile fizice (rasiale), limbă, tradiţii folclorice, tradiţii culturale şi mod de viaţă specifice. Aceste componente sînt de fapt materia primă a stereotipurilor pe care populaţiile şi le produc unele despre altele.

- Populaţia rromilor are la origine rasa indo-europeană şi, din punct de vedere fizic, rromii se disting prin culoarea pielii (mai închisă la culoare), aceasta fiind un semn care nu funcţionează în suficient de multe cazuri.
- Limba etniei rromilor este *limba romani*, cu o capacitate mai redusă decît limba altor comunităţi, deoarece gradul de răspîndire este redus, nu este folosită în activităţile religioase, nu este purtătoarea unei culturi tradiţionale şi nu a fost o limbă scrisă, păstrîndu-se doar un folclor oral.
- Nu putem spune că etnia rromilor are tradiţii culturale etnice proprii, din cauza lipsei unei limbi cultivate scrise şi a dezvoltării unei culturi literare proprii.
- Modul de viaţă al rromilor este total diferit de al celorlalte comunităţi etnice, din punct de vedere al portului, al locuinţei şi al modului de a obţine resursele necesare vieţii.

Aspecte specifice ale familiei de rromi

Caracteristic este tipul extins de familie, descris de convieţuirea mai multor generaţii: familiile cu număr redus de persoane sînt rare. Dintre factorii determinanţi pentru această situaţie, amintim:

– conform tradiţiei comunităţii de rromi, traiul împreună oferă mai multă securitate;

– condiţiile economice relativ dificile ale populaţiei de rromi;

– vîrsta scăzută la căsătorie a fetelor (dar şi a băieţilor), care face ca o perioadă de timp tînărul cuplu să fie nevoit să locuiască împreună cu părinţii;

– dificultăţile actuale de a obţine sau construi o locuinţă.

Numărul persoanelor din familie – talia familiei – este destul de ridicat (în medie, peste 5,75 persoane), aceasta generînd problemele specifice unui nivel de trai scăzut.

Un alt aspect semnificativ pentru abordarea familiei de rromi îl constituie tipul de căsătorie. Tradiţia este cea a nelegalizării căsătoriei, aceasta făcîndu-se pe bază înţelegerii dintre familii. Nelegalizarea căsătoriilor devine un factor puternic de scădere a coeziunii şi durabilităţii familiei, precum şi scăderea responsabilităţii faţă de copii. Prin intermediul legislaţiei, însă, cuprinderea rromilor în sistemele de asistenţă socială prin acordarea de alocaţii de stat pentru copii reprezintă un factor important de stimulare a legalizării căsătoriei.

Planificarea dimensiunilor familiei

De asemenea, o mare importanţă o are vîrsta soţiei la prima căsătorie, pentru că influenţează capacitatea personală de a planifica dimensiunile familiei. Vîrsta medie a fetei la prima căsătorie este de 17 ani, faţă de 22,25 ani cît este pentru cazul întregii populaţii. Un alt indicator semnificativ este natalitatea ridicată. Vîrsta femeii la prima naştere este o variabilă-cheie a planificării familiale. Vîrsta medie la prima naştere este de 18,5 ani.

Efectele aspectelor descrise mai sus sînt resimţite în primul rînd de către copiii din comunităţile de rromi. Veniturile de care familia dispune nu au nici o influenţă semnificativă asupra dorinţei de planificare a familiei. Mijloacele de planificare familială sînt determinate de următorii factori: numărul de copii născuţi, vîrsta soţiei şi nivelul şcolar al soţiei, nivelul şcolar al soţului, gradul de ocupare al soţului, nivelul de educaţie al cuplului. Dorinţa de control al naşterilor este mult mai ridicată decît competenţa sau oportunitatea de a o face efectiv.

Soluţia pentru copiii nedoriţi: instituţionalizarea

Se observă o lipsă de planificare a dimensiunilor familiei pentru copiii nedoriţi, cel mai adesea găsindu-se o soluţie de compromis – abandonul lor în maternitate, internarea într-o instituţie rezidenţială de ocrotire sau „uitarea" într-un spital de pediatrie – care înseamnă **instituţionalizare**. Se pare că rromii nu percep internarea unui copil într-o instituţie de ocrotire ca atare, ci şi ca pe o soluţie de moment. O posibilă cauză poate avea în vedere condiţiile de locuit cu totul insalubre, lipsa mijloacelor materiale – a medicamentelor, a hranei adecvate pentru copilul foarte mic –, precum şi lipsa unei educaţii elementare privind creşterea şi îngrijirea copilului. În instituţiile de ocrotire se află internaţi un număr relativ mare de copii rromi, care sînt vizitaţi de familii, însă, numai după împlinirea vîrstei de trei ani, cînd membrii familiei decid să-şi ia copiii acasă. Motivaţia acestui comportament stă în faptul că rromii văd în instituţiile de ocrotire pentru copiii de vîrstă cuprinsă între 0 şi trei ani doar o creşă „de stat", ei considerînd că statul este dator să crească un copil cel puţin pînă la vîrsta de trei ani. De remarcat este şi aspectul următor: familia de rrom şi, în special, mama care hotărăşte să-şi interneze în leagăn un copil nu conştientizează efectele pe termen lung pe care le are instituţionalizarea şi privarea de afecţiune maternă asupra unui copil de vîrstă preşcolară. Problema cea mai acută care se pune nu este cea a abandonului copiilor, căci cel mai adesea rromii nu-şi abandonează copiii definitiv, ci aceea a instituţionalizării copiilor, pentru o perioadă determinată de timp.

Şcolarizarea

Dacă ne gîndim la nivelul de şcolarizare al noii generaţii, putem observa că aproximativ o cincime dintre copiii de pînă la vîrsta de 16 ani nu au fost niciodată la şcoală. Gradul de şcolarizare al noii generaţii acum în formare pare a fi mult mai scăzut decît cel al generaţiei mature. Interesul relativ scăzut pentru şcoală nu exprimă doar o atitudine specifică modului de viaţă al rromilor. Într-o măsură importantă, ea este produsul sărăciei. Participarea şcolară este determinată şi de modul în care copiii se adaptează la condiţiile şcolii şi la modul în care sînt trataţi la şcoală.

Mulţi copii rromi întîmpină probleme la şcoală din următoarele cauze: lipsa de îmbrăcăminte; lipsa sprijinului părinţilor în participarea şcolară; lipsa condiţiilor necesare învăţării: cărţi, caiete, precum şi lipsa unei atmosfere, acasă, care să favorizeze studiul, respectiv locuinţele supraaglomerate; atitudinea colegilor şi profesorilor poate fi un factor crucial în împingerea copiilor rromi în afara şcolii. Un factor important în lipsa şcolarizării îl constituie neconştientizarea necesităţii şcolarizării, rromii considerînd în general că şcoala nu îi poate ajuta prea mult în organizarea unei vieţi convenabile. Structura de „om liber" a rromilor îşi pune amprenta asupra percepţiilor pe care aceştia le au despre viitorul propriu.

Condiţii de locuire

Referindu-ne la nivelul percepţiei comune privind modul de locuire al rromilor, se poate afirma că nu se acordă importanţă prea mare condiţiilor de locuit, datorită lipsei de efort depus pentru întreţinerea şi înfrumuseţarea condiţiilor de locuire. Situaţia locuirii este agravată în raport cu starea pe ansamblul populaţiei, în principal din două motive: numărul mare de persoane pe locuinţă – mai mult decît dublu; starea locuinţei.

În situaţia în care standardul de viaţă al întregii populaţii este scăzut, copiii cad cel mai mult sub pragul sărăciei. Şansa copiilor de a trăi într-o familie săracă este mult mai mare decît pentru celelalte persoane. Familiile cu un număr ridicat de copii se caracterizează prin venituri scăzute pe persoană; ele trăiesc sub nivelul minim de subzistenţă. Copiii dispun proporţional nu numai de venituri mai mici decît maturii, dar şi de condiţii mai proaste de locuit. Există tendinţa ca cei care estimează că nu pot oferi condiţii bune de viaţă pentru copiii lor să dorească mai puţini copii, însă dorinţa de control al naşterilor este influenţată de diferiţi factori.

Starea de sănătate a copiilor din comunităţile de rromi se constată a fi, în general, proastă, acest fapt datorîndu-se situaţiei materiale precare.

Concluzii

În momentul actual, numărul de copii din familiile de rromi este cel puţin dublu în raport cu familiile populaţiei majoritare. Cu cît modul de viaţă al familiilor de rromi este mai tradiţional, cu atît numărul de copii este mai mare. La rîndul său, numărul mare de copii agravează situaţia materială a familiei, scăzînd dramatic cantitatea resurselor disponibile necesare creşterii şi formării lor. Datorită scăderii mortalităţii infantile, numărul de copii ajunşi la maturitate este mult mai ridicat decît în trecut. Cei mai mulţi copii se nasc în condiţii economice proaste, cresc într-o ambianţă orientată de modele tradiţionale, vor avea deci un nivel de educaţie scăzut. Mai mult, sărăcia împinge familiile să orienteze copiii de mici spre activităţi specifice de procurare a resurselor economice, fapt care le blochează participarea şcolară şi îi socializează într-un tip de activitate marginală. Din acest motiv, ei se vor afla într-o situaţie extrem de critică la maturitate, reproducîndu-şi şi amplificînd starea de sărăcie actuală şi tendinţa spre delincvenţă.

GYÖRGY TOKAY

„Mîntuitorul rromilor trebuie să fie tot un rrom“

L-am rugat pe domnul Tokay György să expună pe scurt problemele minorităţii rromilor, aşa cum sînt ele văzute de secretarul de stat responsabil cu Departamentul de minorităţi din Guvernul României. Nu a fost nevoie de întrebările mele, ci doar de subtitluri, în această interesantă expunere.

Gabriela Adameşteanu

Valori culturale diferite pentru majoritate şi minoritatea rromilor

Relaţia majoritate–minoritate se traduce: între rromi şi *gagi* (noi sîntem ceilalţi, *gagiii*). Dacă încerci să rezolvi o problemă tensionată, singura posibilitate este să ajungi la un set minimal de valori comune, recunoscute şi de o parte, şi de cealaltă. Dacă înţelegem prin **minoritate** şi **majoritate** diferenţa între două culturi, ajungem la o problemă de substanţă. Valorile culturale ale majorităţii populaţiei din România şi valorile culturale de bază ale minorităţii rromilor sînt foarte diferite. Valorile legate de casă, de familie, de ceea ce se cheamă „cămin“, valorile legate de justiţie şi dreptate, modul de a concepe dragostea şi viaţa de familie, modalităţile în care credem că trebuie să supravieţuim într-o comunitate de oameni prezintă diferenţe culturale. De regulă, vorbind despre naţiuni diferite sau majoritari şi minoritari, este destul de uşor să găseşti un set minimal de valori comune, baza de pornire pentru orice învoială şi orice înţelegere reciprocă. Hai să vedem cum stăm cu aceste chestiuni de bază pentru majoritate şi rromi.

Problemele rromilor trebuie rezolvate de ei înşişi

Gagiul are o concepţie despre cămin şi rromul alta. *Gagiul* are o concepţie despre libertate şi rromul alta . *Gagiul* are alte tradiţii în ceea ce priveşte religia, normele de convieţuire. *Gagiul* vorbeşte într-un fel, rromul vorbeşte altfel. Ca să putem soluţiona problema, eu pornesc în general de la ideea că această chestiune a rromilor trebuie rezolvată de rromii înşişi. Sau cel puţin cu iniţiative provenind şi avînd suportul rromilor. Majoritarul trebuie să le înţeleagă cultura şi să renunţe la ideea că ar exista o cultură superioară şi alta inferioară. Aceasta se cheamă **toleranţă**. Se pune întrebarea următoare: care sînt limitele toleranţei? Nu ştiu dacă limita pe care încerc eu să o circumscriu este o limită corectă sau nu, dar eu cred că **legea** este. Legea, concepută ca o tehnologie sau o tehnică a convieţuirii umane, face posibil ca noi să putem convieţui într-o societate. Trebuie să acceptăm că e posibil tot ce nu este ilegal. Eu, care aparţin unei culturi anume, consider că trebuie să am un domiciliu şi un cămin în care să mă duc în fiecare seară şi aş prefera ca acelaşi lucru să-l facă toată lumea. Există însă şi o cultură în care nu funcţionează această „legătură cu glia“, ci un cult diferit de al nostru faţă de libertate – dorinţa de a te mişca în spaţiu –, iar legea nu o interzice. Şi, dacă legea nu interzice, noi trebuie să acceptăm. Problemele vin doar atunci cînd, acceptînd legea ca limită a toleranţei, facem un pas înainte şi spunem astfel: această comunitate a cetăţenilor români, din care fac parte şi cetăţenii rromi, cu cultura şi specificul lor, pretinde – şi pe bună dreptate – un set minimal de servicii la care trebuie să aibă acces fiecare membru al societăţii. Cum ar fi: *siguranţa vieţii şi a integrităţii corporale, accesul la învăţămînt , acces la serviciile legate de sănătate, acces la un loc de muncă*. Dacă am ajuns aici, deja problemele se înmulţesc. Dacă eu am o concepţie care diferă de cea a majorităţii, în legătură cu stabilitatea într-un loc, posibilitatea de a asigura accesul la învăţămînt şi la prestaţii de bază în domeniul sănătăţii devine foarte dificilă. Societatea trebuie să facă un efort ca şi în aceste condiţii să respecte diferenţele de cultură, asigurînd pentru toată lumea accesul la acest set minimal de servicii sociale, asigurat de stat sau de alte organisme. La problemele concrete trebuie să găsim un compromis real şi realizabil, acceptabil pentru toată lumea.

Nu există o comunitate unitară a rromilor, ci mai multe comunităţi

Prima condiţie este între cine şi cine să aibă loc acest dialog, ceea ce presupune o oarecare structurare a comunităţilor. Comunitatea majoritară este foarte structurată ca organizare statală, politică etc. Comunitatea etnică a rromilor nu are deocamdată această structură destul de bine dezvoltată ca să poată cineva să le spună că vorbeşte în numele **tuturor** celor care se încadrează în această minoritate. Trebuie să pornim de la recunoaşterea faptelor că nu există o comunitate unitară a rromilor, ci mai multe comunităţi. Trebuie să vedem care sînt reprezentanţii legitimi ai acestor comunităţi şi să intrăm în dialog cu ei. Cu acest lucru încearcă să se ocupe Departamentul pentru Protecţia Minorităţilor, în general, şi Oficiul pentru Rromi, în special. Este o problemă destul de dificilă pentru noi. Cînd vorbim despre „aleşii poporului“, presupunem că au atribuţii să discute în numele unei comunităţi, mai mari sau mai mici. Dar ca să putem să judecăm o comunitate de rromi şi conducătorul ei legitim, nu trebuie să pornim de la ideile noastre, ci să-l recunoaştem pe cel recunoscut ca atare de comunitatea respectivă.

Dacă pornim de la această abordare tolerantă şi europeană a problemei, atunci este important să avem informaţii de bază despre comunităţile rromilor. Trebuie să cunoaştem cum se ridică un lider rrom, care sînt acele calităţi recunoscute drept calităţi de lider în cadrul comunităţilor lor, ce fel de retorică se utilizează înăuntrul comunităţilor, cum poţi convinge de adevărul sau de susţinerea ta pe cineva care are un alt sistem de valori şi alt sistem de comunicare. Cu alte cuvinte, este necesară o cercetare de fond, de antropologie culturală, în sensul cel mai nobil şi mai larg al cuvîntului. Pentru o bună administrare, această antropologie culturală – şi modalitate de comunicare – aplicată comunităţilor diferite este tot aşa de necesară ca şi pentru comunitatea majoritară. Trebuie să ştim cum vorbesc şi ce vorbesc oamenii şi prin ce metodă poţi comunica ideea ta ca să-i convingi. Intenţia noastră este să promovăm aceste cercetări, nu să le facem noi înşine pentru că nu avem nici resursele băneşti, nici cadrele necesare.

Dar, pînă una-alta, există o prioritate a priorităţilor, anume, că cetăţenii din această comunitate trebuie ţinuţi, pentru numele lui Dumnezeu!, în viaţă. Deci trebuie în primul rînd să ai grijă de sănătatea lor, pentru că, în situaţia în care se află acum, ea este periclitată. Trebuie să creezi şanse egale la un învăţămînt de bază şi

(Continuare în pagina IV)

DAN PAVEL

EDITORIAL

Bombă etnică sau inconştienţă politică?

(Urmare din pagina I)

Desigur, există şi reversul acestei imagini. Tot mai mulţi rromi aleg calea anomiei şi devianţei sociale, ceea ce duce la creşterea îngrijorătoare a criminalităţii, izolate şi organizate, la creşterea agresivităţii rromilor în raport cu restul populaţiei. Mulţi dintre cei mai bogaţi „mafioţi“ sînt rromi, iar prosperitatea lor este cu atît mai stridentă, cu cît este în contradicţie atît faţă de mizeria în care trăieşte majoritatea rromilor, cît şi faţă de legile din această ţară. De aceea, în multe localităţi sau regiuni ale ţării s-a ajuns la mari tensiuni între populaţia majoritară sau populaţiile celorlalte minorităţi şi rromi. Adesea, mai ales în anii din urmă, dacă un rrom sau grup de rromi provoacă o bătaie sau fură de la majoritari, reacţiile populaţiei sînt extrem de dure, fiind pedepsiţi rromii în mod colectiv, prin arderea caselor, alungarea din localitate etc. Din fericire, aşa cum s-a văzut de curînd la Baloteşti, acum forţele de ordine sînt mult mai prompte în stingerea în faşă a conflictelor interetnice, iar o parte din elita rromilor (în cazul nostru Partida Rromilor) a început să-şi impună autoritatea asupra comunităţii proprii. Este greu însă de anticipat ce se va întîmpla, dacă ţinem cont de faptul că nu există la ora actuală nici un politician român responsabil, care să-şi fi asumat sarcina dificilă de a iniţia vastele proiecte legislative şi programele de asistenţă pe care le presupune preocuparea lucidă (ca să nu mai zic cea morală) de a împiedica transformarea acestui potenţial de tensiune într-o „bombă etnică“, aşa cum au prevăzut anumiţi cercetători.

Din nefericire, nici măcar o bună parte din presă nu a intuit enorma mizã etică şi politică a atitudinii faţă de rromi; dacă ar fi făcut-o, s-ar fi transformat într-o instanţă critică în raport cu felul în care întreaga clasă politică eşuează în a înţelege enormul factor de risc reprezentat de neglijarea problemelor rromilor. În afară de urmărirea avidă a ştirilor de senzaţie, care au drept subiect principal „mafia ţigănească“ sau jafurile, crimele, violenţele comise de „ţigani“, media nu a fost nici măcar capabilă să sesizeze că marea senzaţie publicistică a viitorului va fi – în caz că nu se întreprinde nimic – un conflict ale cărui proporţii vor întrece orice scenariu catastrofic. Destui ziarişti nu au nici măcar sensibilitatea de a ţine cont de dorinţa rromilor de a nu mai fi denumiţi „ţigani“, din motive multiple, dintre care unul este că denumirea istorică poartă cu sine întreaga încărcătură a stigmatului malefic aplicat unei comunităţi de tip tradiţional, pentru care este o mare problemă să se adapteze exigenţelor modernizării.

Incoştienţa clasei noastre politice şi a liderilor mediatici de opinie merge pînă acolo, încît se ignoră în mod sistematic avertismentul adresat României pe această temă de către Comisia Europeană privind extinderea Uniunii Europene. După cum se ştie, Comisia Europeană a recomandat ca UE să înceapă negocierile doar cu cinci ţări din cele zece. Ungaria, Polonia, Republica Cehă, Estonia şi Slovenia au fost acceptate, în timp ce România, Bulgaria, Lituania, Slovacia, Letonia intră, alături de mai vechea pretendentă, Turcia, în grupul ţărilor care mai trebuie să aştepte. S-ar putea să mai aştepte mult şi bine, dacă nu iau în serios standardele enunţate de UE şi dacă nu îşi respectă angajamentele faţă de organizaţiile europene. Dacă ar fi să ne referim numai la problema rromilor, este semnificativ că raportorii occidentali o includ în categoria criteriilor politice, anume în paragrafele referitoare la drepturile şi protecţia minorităţilor. Dar iată citatul din *Agenda 2000 – Opinii despre România: „Rromii, care reprezintă un procent considerabil din populaţie (1–1,5 milioane, depinde de estimări), sînt victimele discriminării în multe sectoare ale vieţii cotidiene. Ei sînt adesea agresaţi de forţele politice şi de membri ai publicului, delicte care rămîn adesea nepedepsite. În afară de discriminarea pe care o suferă din partea restului populaţiei, factorii de natură sociologică şi culturală dau seamă într-o oarecare măsură de situaţia lor socială extrem de grea. Este important ca guvernămîntul să accelereze măsurile de integrare recent anunţate, pentru a ţine seama pe deplin de dificultăţile întîmpinate de această secţiune a populaţiei“.*

Să presupunem că noilor guvernanţi le pasă de problemele rromilor la fel de puţin ca şi celor din trecut, că prejudecăţile şi cinismul lor îi fac să nu difere de cele ale unei bune părţi a populaţiei, în special cea mai puţin educată şi pentru care naţionalismul reprezintă suprema atitudine spirituală. Vreau să cred că nu este aşa. Dar chiar dacă ar fi astfel, atunci noii guvernanţi ar avea nenumărate motive pentru a disimula. Dacă ar fi actori politici raţionali şi pragmatici, atunci „noii“ ar trebui să-şi schimbe măcar comportamentul, pentru a da impresia celor din Occident că sînt perfect europeni şi merită a fi consideraţi politicieni civilizaţi, măcar la nivelul central-european al unui Iuliu Maniu. Să mai presupunem că ziariştii de astăzi ar avea curiozitatea să citească jurnalele din perioada anilor 1930–1940 şi că s-ar ruşina să descopere că există o uimitoare similitudine între modul în care se scria atunci despre evrei şi modul în care se scrie acum despre rromi.

Iar dacă spiritul de analogie istorică ar funcţiona, atunci şi-ar da seama că judecata posterităţii nu i-a cruţat pe cei care au făcut rabat atît de la standardele profesionale, cît şi de la cele morale.

MĂDĂLIN VOICU

„A fi ţigan

Cum este reprezentată etnia rromilor la nivel politic?

Pînă anul trecut, cînd au fost alegerile locale şi alegerile generale, prezidenţiale, au avut loc tot felul de mutaţii în rîndul organizaţiilor, partidelor, asociaţiilor, fundaţiilor de rromi. Acest lucru nu s-a datorat în primul rînd electoratului, care încă nu era conturat, sau nu avea încă o opţiune clară despre ceea ce înseamnă anumite tronsoane ale liderilor care îl reprezentau. Ci acţiunii a două puncte importante: 1) Neconcordanţa în a asocia principiile noastre, ale liderilor, cu interesele şi problemele electoratului nostru. Anumiţi lideri n-au reuşit să înţeleagă că ei trebuie să sacrifice persoana lor şi interesele lor personale în favoarea etniei; 2) Folosirea anumitor lideri şi a anumitor organizaţii de către fosta şi actuala putere pentru a destabiliza o eventuală intenţie de a intra într-un statut clar, de coagulare a puterii noastre prin reprezentanţii de seamă ai etniei. Majoritarii şi scena politică au dorit ca rromii să nu se unească. Pe de altă parte, au primat de multe ori avantajele pe care liderii rromi le-au obţinut de la diferite partide politice, neglijînd problemele esenţiale ale rromilor. De anul acesta, sper eu, lucrurile vor lua o altă direcţie. Şi anume, într-o convenţie-cadru încheiată în luna mai, între *Partida Rromilor*, *Rromani Criss* şi *Aven Amentza*, s-a ajuns la un protocol care prevede împărţirea obligaţiilor şi atribuţiilor fiecăreia dintre organizaţii, pentru a realiza o politică coerentă pentru rromi. *Partida Rromilor* se va ocupa de partea politică şi de relaţiile cu instituţiile abilitate pentru rezolvarea problemelor rromilor; *Rromani Criss* va face lobby pentru programe de sprijin din exterior, iar *Aven Amentza* va duce o politică culturală, artistică, de păstrare a tradiţiilor.

Mulţi ţigani duc o viaţă de „oameni ai peşterii“

Aţi realizat deja un program de integrare socială. În ce stadiu se află ? Este el luat în seamă de puterea executivă?

Tocmai aici este problema. Noi ne confruntăm acum cu o politică extrem de rigidă, ce vine din partea guvernului, în speţă din partea Ministerului pentru Protecţia Minorităţilor. Cuvîntul „protecţie“ e total impropriu şi atrage după sine o altă nuanţă decît dorim noi. Noi am făcut, în şapte ani de zile, nenumărate proiecte, propuneri, programe, documente care atestă că problema ţiganilor este atît de gravă şi se deteriorează pe zi ce trece, încît nu mai poate fi neglijată. Am sperat ca, după alegeri, lucrurile să aibă un curs ascendent, dar în politica actualului guvern, simţim din nou o minimalizare, o marginalizare a problemelor noastre, ceea ce se răsfrînge direct asupra etniei, dar şi asupra liderilor. Pentru că pe noi ne trag la răspundere. Ne întreabă cînd se vor rezolva problemele, care sînt într-adevăr de domeniul fantasticului, din moment ce oamenii trăiesc în pămînt, nu au ce să îmbrace, ce să mănînce – trăim ca într-o perioadă de care nu vrem să ne aducem aminte. Nu avem convingerea că se ele vor rezolva, atît timp cît la conducerea acestui minister va fi un lider al UDMR, pentru că, pînă în momentul de faţă, el a rezolvat numai problemele maghiarilor. Desigur că există probleme şi la maghiari, dar în nici un caz ele nu sînt de prim ordin şi nu se referă la o atît de mare masă de oameni care duc un trai şi o viaţă de „oameni ai peşterii“. Şi-atunci, nu poţi să ai pretenţii de la aceşti oameni să se integreze, cînd tu nu îi sprijini, nu îi aduci cel puţin la un nivel de supravieţuire.

Sîntem o minoritate majoritară

Care este procentajul de rromi în România? Recensămîntul din 1992 arăta că erau mai puţin de 500.000 de cetăţeni de etnie rroma. Este cifra aceasta reală?

Recensămîntul din 1992 este complet eronat, ca cifră, deoarece s-a profitat de nepriceperea ţiganilor. Orice ţigan, cînd îl întrebi ce este el, spune că *e român*, şi abia **după aceea** că e ţigan. Pe cînd la unguri, se întîmplă invers. Noi ne considerăm o etnie, o minoritate majoritară. Noi sîntem aproape trei milioane, din statisticile şi documentele pe care le avem, şi pe

care le deţine şi Ministerul de Interne; în timp ce, la maghiari, e vorba de 1,2 milioane, să spunem 1,4 milioane. Dar şi la alegeri s-au făcut jocuri politice şi cel puţin 200.000 de voturi au plecat de la ţigani la maghiari, pentru că maghiarii s-au dus şi le-au făcut tot felul de oferte şi mulţi dintre ţiganii din Ardeal au votat cu UDMR. Iar acum au fost din nou lăsaţi de izbeliţte şi ţiganii n-au primit nici un fel de recompensă pentru acest vot de credinţă pe care l-au dat.

Rromii se simt jigniţi dacă sînt numiţi ţigani? Pe dumneavoastră, de exemplu, vă deranjează?

Pe mine nu mă deranjează absolut deloc. Fiecare minoritate are dreptul, care trebuie să fie respectat, de a-şi spune cum doreşte. Cuvîntul „ţigan“ este folosit în toată Europa, în limbaj curent. Între ţigani, se foloseşte şi cuvîntul rrom – în limbajul nostru, al limbii romani. N-ar deranja, dacă acest cuvînt „ţigani“ n-ar fi folosit peiorativ în România, unde tot ce este legat de cuvîntul ţigan este automat un lucru rău. Noi nu încercăm să facem o politică doar din dorinţa de a fi numiţi într-un fel sau altul. Este pur şi simplu un obicei care s-a împămîntenit şi pe care eu şi colegii mei, Nicolae Păun, Nicolae Gheorghe şi Vasile Ionescu, semnatarii acelei Convenţii-Cadru, încercăm să-l scoatem din zona aceasta a întunericului şi să-l aducem undeva la lumină. Pentru că a fi ţigan nu este o ruşine. Lucrurile trebuie aduse acolo unde populaţia să înţeleagă că a fi ţigan nu înseamnă neapărat să fii tîlhar sau hoţ.

Există acte de gen mafiot, dar nu există o mafie ţigănească

Ignorarea de care vorbiţi, din partea puterii politice, este dublată de un supra-interes în sens negativ din partea presei.

Rolul presei este foarte mare. Eu nu contest că există în rîndul ţiganilor foarte mulţi oameni certaţi cu legea. Dar asta nu înseamnă că trebuie **toţi** băgaţi în aceeaşi oală, pentru că se face o discriminare pe faţă, care ne va împiedica şi de acum încolo să intrăm într-o lume civilizată, în structurile atlantice ş.a.m.d. Eu insist ca presa să înţeleagă că atunci cînd sînt lucruri rele de reflectat să le reflecte, dar nu folosind neapărat şapoul deviant sau reportajul care să diferenţieze o infracţiune comisă de un ţigan de cea comisă de un român. Pentru că infractori sînt şi unul, şi celălalt. Iar cînd sînt lucruri bune şi interesante, să le reflecte şi pe acelea. Cînd un ţigan face un lucru bun – de exemplu, avem ţigani care au construit biserici, care dau spectacole –, nu se menţionează în presă, pentru că nu atrage cititorii (eu personal am avut un concert la Parlament, care nu a fost mediatizat).

Presa primeşte informaţii mai ales din comunicatele date de poliţie. Cum funcţionează relaţia dv. cu poliţia?

Cu poliţia, în momentul de faţă, sîntem aproape de a finaliza o colaborare – sîntem într-un protocol, am semnat deja o convenţie –, dar cum generalii se schimbă la poliţie ca ciorapii, am ajuns la concluzia că va trebui să aşteptăm încă mult timp de-acum încolo ca să punem lucrurile la punct aşa cum trebuie. Desigur că poliţia are nevoie de noi, şi noi avem nevoie de poliţie, pentru că numai împreună putem aduce lumină în cazu-

„Mîntuitorul rromilor trebuie

(Urmare din pagina III)

chiar la unul superior. Asta presupune nişte proiecte şi acţiuni foarte concrete, de genul asigurării protecţiei sanitare pentru cei care sînt nomazi. Dar şi pentru cei care nu sînt nomazi, dar trăiesc la periferia unei comune. Dacă ei nu vin la radiografie pulmonară (ca să ne referim numai la TBC, care este în recrudescenţă în toată ţara), trebuie să ne ducem noi să-i convingem şi să le acordăm acest acces. Cu resursele minimale de care dispunem trebuie să cuprindem o sferă extraordinar de largă a problemelor şi să conştientizăm şi majoritatea de existenţa acestor probleme, de dimensiunea şi de importanţa lor. De existenţa lor sîntem informaţi, de dimensiunea lor, nu. Şi nici de importanţă.

Chestiunea rromilor în optica mass-media

De unde ştim noi de aceste probleme, în afară de experienţa de viaţă empirică a fiecăruia cu rromii? Bineînţeles din mass-media. Cum este oglindită însă această chestiune în mass-media? Chestiunea minorităţii etnice a rromilor este oglindită ca o chestiune de ordine publică sau de politică a dreptului penal. Dar aceasta nu este o optică care să ne ajute la rezolvarea problemei. Deşi departamentul nostru a încercat să-i convingă ca ziarele să nu mai indice de fiecare dată originea etnică a unui infractor, decît dacă aceasta are vreo relevanţă, presa abundă în ştirile în care, lîngă numele infractorului, este specificat „ţigan“ sau „rrom“. Pentru nici o altă naţionalitate nu se adaugă această precizare. Nu este, oare, o discriminare? Nu contribuim prin aceasta ca cititorul să facă o legătură cît se poate de strînsă între apartenenţa la o origine etnică şi activitatea criminală? Cu siguranţă că aşa este.

Ştim că nivelul educaţiei acestei etnii este foarte discutabil, pentru că accesul la învăţămînt nu este asigurat. Cîţi analfabeţi sînt într-un număr de infractori? Oare nu cumva frecvenţa înaltă a infractorilor se datorează nu apartenenţei la o etnie, ci lipsei de educaţie? Cu aceeaşi frecvenţă se întîmplă să ajungi infractor şi din cadrul altor neamuri, dacă eşti analfabet. Aici trebuie schimbată concepţia majorităţii. Şi nu există pentru asta un buton de comandă cu care să o poţi schimba, ci doar posibilităţi să-i convingi pe cei care formează opinia publică de faptul că nu e bine să se facă această discriminare. Pe de altă parte, eu ştiu foarte bine că ziarele vor să se vîndă. Dar dacă ziarul este o marfă, nimeni nu poate să spună că presa este a cincea putere în ţară. Dacă presa are o putere, atunci este vorba despre posibilitatea de a influenţa oamenii.

Marginalizarea contribuie la creşterea fenomenului infracţional

Există o moralitate a ziaristului, sînt sigur de asta, pentru că şi eu am fost ziarist timp de opt ani. Ar trebui cu toţii să înţelegem că societatea bazată pe economia liberă, pe concurenţă nu înseamnă un fel de junglă a diferitelor produse industriale, de distracţie sau de altă natură. Dincolo de marfă mai sînt şi **valori** şi aceste valori trebuie promovate. Şi atunci, s-ar putea ca cineva din presă să adauge vorbind despre un mare fotbalist, un mare muzician, un om de ştiinţă recunoscut (în cazul în care el îşi asumă identitatea sa): un mare fotbalist rrom, un mare muzician rrom etc. Dar niciodată n-am

nu e o ruşine“

rile care reflectă problemele rromilor. Dar poliţia, pînă la ora actuală, n-a dat dovadă că este foarte interesată să rezolve problemele rromilor. De exemplu, pînă acum nu se ştie unde e d-l Fane Căpăţînă, nici ce a făcut, nici al cui este, nici cine-l apără, nici cine-l acoperă, nici de ce nu apare. Fiind un ţigan de-al nostru, trebuie să fie foarte clar dacă a făcut sau nu ceea ce i se aruncă în spinare. Aici poliţia este de vină, nu noi, pentru că noi nu apărăm infractorii şi nici nu-i dăm pe mîna poliţiei, în aşa fel încît să spunem că am ajunge să facem vînzări de capete prin prezentarea unor date (desigur, eronate sau false) legate de anumiţi capi ai aşa-numitei mafii ţigăneşti.

Există sau nu o mafie ţigănească?

După părerea mea, nu există. Mafie înseamnă cu totul altceva. Există o mafie românească, există mafie rusească, italiană, americană, evreiască... Dar, din moment ce ţiganii nu sînt încă puşi la punct cu o ordine şi disciplină, în macrosituaţii, nu se poate vorbi de aşa ceva. Există acte de gen mafiot, care n-au însă legătură cu ceea ce înseamnă o structură mafiotă. Acolo sînt nişte reguli, există o disciplină care se respectă.

Problema sărăciei în România

Pentru o informare mai bună, funcţionează deja o agenţie de ştiri sau un birou de presă al rromilor.

Da. A luat fiinţă un serviciu de informaţii şi siguranţă al rromilor, care se angajează să sprijine organizaţiile şi asociaţiile de rromi şi să informeze corect instituţiile abilitate, în speţă poliţia, Ministerul de Interne, procuratura, parchetul, Ministerul Justiţiei. Însă de multe ori i-am auzit pe unii spunînd cum că acest serviciu ar fi fost conceput ca un fel de organism paralel cu Serviciul Român de Informaţii sau cu Serviciul de Informaţii Externe, ceea ce este eronat. Noi sîntem o bancă de date care dorim să sprijinim şi să aducem informaţii corecte despre ceea ce se întîmplă în teritoriu cu coetnicii noştri, nu să obstrucţionăm sau să ne interpunem serviciilor clasice. Este un lucru bun, care cred că în curînd va avea un cuvînt important de spus.

Există probleme mari ale etniei legate de sărăcie. Din ce cauze s-a ajuns la această situaţie?

Să ştiţi că nu e vorba de sărăcia rromilor, ci de sărăcia întregii populaţii a României. Toţi românii sînt foarte săraci. Există şi români foarte bogaţi, cum este şi cazul unora dintre rromi, dar există, înainte de orice, acea mare masă de oameni care trăiesc în promiscuitate, într-un dezastru şi o foamete de nedescris. Eu n-aş disocia ţiganii de majoritari. Este rolul diriguitorilor şi al celor care mînuiesc ţara, să înţeleagă că nu se poate ajunge la un rezultat decît rezolvînd în primul rînd sărăcia şi inflaţia, ca după aceea să ai pretenţii să fie o populaţie modernă, europeană, care să se poată integra în ceea ce numim noi Europa fără graniţe, Europa luminoasă şi prosperă.

FOTO: DANIEL KNORR

Riscul conflictului interetnic

Credeţi că mai există posibilitatea unui conflict interetnic de proporţii între români şi ţigani?

Nu cred că va putea exista decît în situaţia în care, în următorii ani, nu se va ţine cont de programele noastre şi de modul în care noi considerăm că este imperios necesar să ne integrăm în societatea civilă românească. Dacă vor exista conflicte, ele se vor datora neglijenţei foştilor şi actualilor guvernanţi, care vor continua să minimalizeze problemele cu care se confruntă etnia rromilor. Nemaivorbind de faptul că rromii ajung să aibă foarte mulţi copii, şi românii mai puţini. Acest dezechilibru se va accentua în următorii 10 ani de zile, rromii putînd ajunge la un număr dublu faţă de cît sînt acum. Problema este în ce măsură guvernanţii vor înţelege că acest dezechilibru trebuie eliminat, prin proiectele lor actuale şi prin cele de viitor. În momentul în care nu acorzi atenţie unei minorităţi care nu din întîmplare numără aproape trei milioane de suflete, nici nu te poţi aştepta la rezultate bune în următorii ani, desconsiderînd acest important segment al societăţii româneşti. Un dezechilibru, în momentul de faţă, încă nu există. Dar, ca să ne ferim de el, de convulsii interetnice, de reacţii dure din partea majoritarilor sau a minoritarilor, trebuie să avem în vedere că în momentul de faţă cel mai important lucru este punerea în practică a acelor proiecte care au venit din partea noastră, inclusiv cele care vin de la Consiliul Europei, în aşa fel încît să nu ajungem vreodată să dăm apă la moară unor eretici sau unor naţionalişti extremişti şi unor oameni care au probabil un interes aparte de a ţine ţara într-o negură şi o tensiune pe care rromii nu o doresc, din capul locului.

Ţiganii sînt în primul rînd români, şi apoi ţigani

În ultimul timp s-a dezbătut foarte mult problema învăţămîntului în limba maternă. Se învaţă în România şi în limba rromani?

Învăţămîntul în limba rromani are deja o istorie. De trei ani de zile există clase gimnaziale de limba rromani, clasele I–V, în primul rînd. După aceea, cine doreşte poate învăţa în limba rromani. Deosebirea dintre politica venită din partea rromilor şi cea a maghiarilor este clară. Noi încercăm să oferim profesori şi cursuri în limba rromani celor ce doresc să înveţe. Nu îi obligăm noi să înveţe, nici nu ne luptăm cu Ministerul Învăţămîntului pentru asta, cum face UDMR. Ţiganii sînt în primul rînd români, şi după aceea sînt ţigani. Asta este frumos, pentru că este un lucru de atitudine patriotică, pentru că ţiganul ştie să-şi apere ţara, locul în care trăieşte, casa şi prietenii. Nu vreau să fac trimitere la minoritatea maghiară, care a avut, în istorie, în ultimii 500 de ani, alături de români, o mixtiune clară şi coerentă. Au trăit alături Iános cu Ion foarte bine. UDMR însă, forţează nota. A apărut acum un partid la umbra UDMR, care se cheamă Partidul Democrat al Ţiganilor Vorbitori de Limbă Maghiară. Este o aberaţie. Pe mine mă obligă ungurul să-mi tai ţiganii în trei, sau în cinci, sau în şapte, ceea ce nu este normal. Eu nu ştiu în ce fel ar reacţiona guvernul dacă ţiganii ar veni şi ar avea o atitudine politică la fel cu cea a UDMR. Cred că am fi „decapitaţi“. De ce să se accepte un compromis numai cu UDMR iar noi să fim tot timpul consideraţi o paria a societăţii româneşti, fără să avem nici măcar bunăvoinţă din partea guvernului?

Interviu realizat de
RĂZVAN PAUL

să fie tot un rrom“

văzut aşa ceva. Pînă cînd societatea, în sensul larg al cuvîntului nu va apăra aceste lucruri, vom sta pe loc. Ar trebui ca mentalitatea societăţii să ceară ziaristului această onestitate în tratarea problemei. Poate că va triumfa mentalitatea comercială, iar cine are o răspundere în acest sens, bineînţeles că nu e numai statul, administraţia, guvernul, parlamentul, dar şi societatea civilă, despre care vorbim atîta. Ea trebuie să promoveze o altă gîndire, o altă strategie, integratoare. Degeaba încercăm să rezolvăm problema doar cu chestiuni parţiale şi secvenţiale, cum ar fi un program pentru învăţămînt pentru rromi, program sanitar etc. Trebuie să există o legătură între aceste programe şi o strategie naţională. Şi asta nu pentru **Agenda 2000**, unde scrie că trebuie să abordăm problema rromilor, ci pentru că, în primul rînd, este în interesul nostru. Pentru că nu mai vrem Hădăreni, ori Kogălniceanu, ori Bolintin.

Confortul nostru sufletesc, de om moral, de creştin nu se poate împăca cu gîndul ca o parte din societatea noastră să trăiască marginalizată în condiţiile în care trăieşte. Şi nu numai pentru că nu permite aşa ceva conştiinţa noastră creştină, ci şi din motive foarte practice, pentru că o astfel de marginalizare contribuie la creşterea fenomenului infracţional. Iar acest fenomen loveşte în toată lumea. Ca atare, trebuie evitat.

Nu trebuie lăsat ca de la nivel de conflict personal să se ajungă la conflict interetnic

Sînt cîteva pîrghii la care trebuie să acţionăm. Reţenţia conflictelor (de exemplu, ea pare să fi funcţionat la Baloteşti) împiedică o bătaie banală să ducă la o tragedie. Pentru asta e nevoie de o intervenţie profesională, promptă a autorităţii. Există, poate, de multe ori, la temeiul acestor conflicte, o criză de autoritate a organelor publice sau a organelor care asigură pacea şi liniştea cetăţeanului. Nu trebuie lăsate lucrurile să ajungă de la nivel de conflict personal la conflict interetnic. Limita este legea, care trebuie aplicată, iar asta se cheamă stat de drept. Un stat de drept care funcţionează poate opri din faşă o serie de conflicte; inclusiv un conflict interetnic. Slavă Domnului, am avut asemenea exemple şi Oficiul pentru Rromi a avut „deplasări“ la faţa locului. Noi primim cîteva informaţii din teren (şi e adevărat că aflăm şi din presă şi din alte surse) şi, ori de cîte ori constatăm că situaţiile s-ar cam tensiona, din cei trei oameni din Oficiul nostru, unul merge la faţă locului şi încearcă să rezolve o chestiune pe calea dialogului. Avem şi cîteva exemple pozitive care trebuie însă multiplicate. Dar, bineînţeles, asta presupune resurse umane şi financiare. Şi o participare activă din partea societăţii civile, atît a rromilor, cît şi a majoritarilor. N-aş vrea să intru în chestiuni organizatorice sau în acelea care se referă la cine reprezintă comunitatea rromilor. Nu doresc să intru în amănunte pentru că, în calitatea mea de funcţionar public, eu sînt legat de lege. Intenţia mea este să tratez, bineînţeles, cu toate persoanele care îşi asumă vreo răspundere. Dar, încă o dată spun: cine vrea să fie „mîntuitorul“ rromilor, acea persoană trebuie să fie tot un rrom. Nu există un altul, ci unul singur, care vine din rîndul lor şi care, cu ajutorul lor şi al nostru, al majorităţii, rezolvă problema.

Tîrgu-Mureş, 10 octombrie 1997

Rromii – o etnie la care

Interviu cu col. GHEORGHE SPOREANU, şeful Poliţiei Sectorul Agricol Ilfov, realizat de Iulian Anghel

Care sînt situaţiile de conflict cu care v-aţi confruntat în ultimul timp, între rromi şi români?

Două au fost astfel de cazuri. Unul întîmplat în comuna 1 Decembrie cu cetăţenii rromi din cartierul Progresul, care e foarte apropiat de 1 Decembrie. Ei au comis în dauna românilor mai multe furturi de pe cîmp şi furturi de animale. Împreună cu poliţişti de la Poliţia Capitalei, am făcut verificări amănunţite, razii, am lăsat forţe ca să supravegheze evoluţia acestei stări şi, pînă la urmă, am reuşit să aplanăm conflictul. Am dorit de fiecare dată să înlăturăm războiul pe căi ocolite prin aplicarea legii. Noi avem nişte legi care trebuie respectate. Uneori, e adevărat, ele nu aduc satisfacţii cetăţenilor păgubiţi, pe cît s-ar aştepta ei, dar, mă rog, astea sînt. Ultimul caz a fost la Baloteşti, în 21 septembrie: el s-a întins pe mai multe zile.

Sub limita sărăciei

Care a fost cauza acestui conflict?

Scandalul a pornit sîmbătă spre duminică, de la discotecă. Am intervenit şi am reuşit să-l aplanăm cu rapiditate. Duminică seara a izbucnit din nou.

Etnia rromilor creează uneori impresia că este bogată. Dar unii trăiesc sub limita sărăciei. Pămînt n-au, că *Legea 18* nu le-a dat dreptul la pămînt, şi, pur şi simplu, n-au din ce trăi. Ori trăiesc din munca braţelor, ori din mici furtişaguri de păsări, de animale, de porumb. E adevărat că nu numai ţiganii fură, dar ei au un procent mult mai ridicat de infracţiuni decît restul, la mia de locuitori, dat fiind starea de sărăcie în care trăiesc. Porumbul se fură de cînd e „în lapte" şi se vinde la piaţă, fructele se fură şi se vînd, din grădina de zarzavat se tot pişcă. Comunele au o populaţie limitată şi oamenii cam bănuiesc cine fură, deşi nu sînt siguri. Dar îşi îndreaptă atenţia spre etnia rromilor, ştiind că *„ăştia n-au ce mînca"*; şi îi şi mai văd noaptea prin fel de fel de locuri. Ăsta e un aspect. Al doilea aspect este lipsa de cultură, gradul redus de civilizaţie al rromilor. Pornind de la înjurături cu voce ridicată, pe stradă, între ei, sau lipsă de respect pe la adunările publice, cum ar fi, de pildă, la discotecă. Se duc copiii la şcoală şi rromii le iau mîncarea, ăia mici din etnia rromilor. Le iau bănuţul din buzunare. Ei, toate problemele astea, deşi la prima vedere nu par grave, adunate la un loc induc o stare de nemulţumire care progresează. Şi, la un moment dat, un lucru aparent de nimic face să se reverse paharul.

Ce face poliţia cînd se ivesc astfel de cazuri?

De foarte multe ori, reporteri de la diferite ziare au afirmat, chiar şi după conflictul de la Baloteşti, că poliţia n-a făcut nimic. Cetăţeanul, la rîndul lui, spune acelaşi lucru. Pentru furtul unor păsări nimeni nu dă mandat de arestare. Cetăţeanul, cînd a reclamat că i s-au furat păsările sau porcul din curte şi a auzit că autorul a fost identificat, ar vrea să nu-l mai vadă în sat. Or, mandate de arestare nu dăm noi. Noi reţinem pe 24 de ore – ăsta-i dreptul nostru, conferit de procedura penală. Mandat dă Parchetul. Parchetul cîntăreşte probele şi spune că X se cercetează în stare de libertate. Noi terminăm dosarul, dar, pînă atunci, respectivul rămîne în comună. A doua zi chiar, îl vede lumea prin sat. De aici decurg o serie întreagă de lucruri. Spre pildă, noi, ulterior, în cazul de la Baloteşti, am făcut nişte verificări amănunţite. Dar, în conştiinţa cetăţenilor subzistă această prezumţie, că *„ăsta se ţine numai de furat şi dă şpagă şi, uite, de-aia nu-l arestează"*.

În toate cazurile de care vorbiţi sau de care vă amintiţi, de vină au fost rromii? Nu aţi întîlnit, cel puţin în teritoriul pe care-l comandaţi acum, cazuri în care cetăţeni români au comis abuzuri împotriva cetăţenilor rromi?

„Poliţistul nu intră peste om în casă pentru că-i ţigan"

Liderii rromilor spun că totuşi problema este prioritară în ce-i priveşte.

Ei au venit aici, şi la Baloteşti au fost, şi la Tînganu. Au fost, au vorbit. Dar degeaba le spun liderii să fie cuminţi, că nu poţi să fii cuminte dacă n-ai nici un mijloc de existenţă.

Există sesizări din partea liderilor rromilor precum că dv, poliţia, hărţuiţi comunităţile de rromi, faceţi verificări şi razii, în toiul nopţii.

Mi s-a furat, azi-noapte, în comuna Vidra, cablu de iluminat în valoare de vreo 30 de milioane de lei. Ei bine, ei au topitorii, au şapteşpe topitorii acolo. Unde să caut cablul ăsta, că din ăsta se fac lingouri! Nu trebuie să-l caut la topitorie? Noi căutăm un lucru furat. Păi dacă ei socotesc astfel de lucruri şicane sau, eu ştiu, deranjare, să găsească altă soluţie! Sau, cei din

FOTO: DANIEL KNORR

Nu mă duc mai departe, dar anul ăsta am mai avut un caz la Cernica, satul Tînganu, cînd s-au dus românii peste ei să le dea foc. Însă între timp, rromii de acolo săvîrşiseră vreo trei omoruri, şi s-a acumulat şi acolo nemulţumirea. Scandalul a început de la bufetul din comună. Am reuşit să-i oprim şi atunci, cum am reuşit de fiecare dată. Însă, în general, rromii sînt de vină. Eu pot să spun asta pentru că am intervenit în aceste stări conflictuale. Dar, dacă dv. nu sînteţi de acord şi spuneţi că rromii se poartă bine, demonstraţi-mi!

Poliţia răspunde de ordinea publică. Dar poliţia nu poate, n-are posibilităţi materiale să-i trimită la şcoală, să le dea locuri de muncă. Nu se gîndeşte nimeni la ei, să le facă nişte ateliere sau poate doar să-i autorizeze, să-i împrumute. Poate că era bine să li se dea şi o bucată de pămînt. Să vedem: îl lucrau sau nu-l lucrau? Toată lumea a citit ziarele şi acolo se zice că, cică, *„nu lucrează"*. Poate că unii se legau de chestia asta, alţii, de o meserie pe care se pricep să o facă. Problema se pune la nivel de stat. Dar nu se ocupă absolut nimeni de ei. Nici liderii etniei rromilor, nici statul.

satul Sinteşti au ancore la reţeaua de curent electric (că n-au curent electric). Deci, fură curent electric. Ne ducem cu organele de la reţele electrice. Sub protecţia noastră, ei aplică amenzi sau îi pun să plătească curentul din urmă. Păi, dacă liderii socotesc asta hărţuială, atunci să-i lăsăm să consume curentul ilegal, nu? Şi apoi, dacă aceşti lideri au cazuri, să le supună analizei. Să vedem: de ce s-a dus poliţistul la el? Pentru că eu nu l-am învăţat niciodată să intre peste om în casă pentru că-i ţigan. Se duce dacă are de executat un mandat, dacă are de înmînat o citaţie pentru o faptă penală. Dacă se duce nemotivat, într-adevăr e vinovat poliţistul. Şi atunci, el poate fi acuzat de hărţuială.

Astfel de lucruri se întîmplă, din ştiinţa dv.?

Păi, nu se întîmplă. Ce rost are să te legi de un om, dacă n-ai nimic cu el? Acum, şi în poliţia asta sînt mii de oameni. Poate că o fi vreunul care s-o fi dedat şi la chestii de-astea. Dar, dacă nu ni s-a adus la cunoştinţă, noi de unde să ştim? Iar să tratăm problema, aşa în general, dacă rromii sînt hărţuiţi sau nu, mi se pare incorect. Că ei ajung în situaţia de a fi tracasaţi, la un moment dat, e datorită faptelor lor. Cei care pun problema astfel ce-or fi vrînd: să o lăsăm baltă?

Cazul Baloteşti

Mă întorc la cazul Baloteşti, pentru că tuturora ne este mai proaspăt în minte. Poliţia a fost acuzată că n-a intervenit în momentul în care conflictul a izbucnit şi că dacă ar fi intervenit la timp, cazul s-ar fi stins imediat.

Nu e adevărat. La postul ăla de poliţie erau la vremea aia trei poliţişti: unul era liber dar ceilalţi doi, pentru că era discotecă, se aflau acolo. Au fost de la început de faţă la conflict. În prima fază, s-au plesnit acolo jos, în incinta discotecii, după aia au ieşit afară. La un moment dat, s-au format două grupuri ad-hoc. Poliţiştii au intervenit între cele două grupuri. Ca dovadă că nici nu s-au produs vătămări corporale. Au mai tărăgănat ei treaba, cît au putut, şi după aia am intervenit noi. Dacă nu interveneam la timp, nu se lăsa cu vătămări corporale sau chiar cu omoruri? Şi aşa se hotărîseră vreo 60–70 de români să se ducă peste ei. Ăia care sînt derbedei, din etnia rromilor, au fugit. Mai tîrziu, pe de o parte erau românii, pe de altă parte rromii, care îşi văd de treabă, dar care, de frica românilor, au venit în faţa postului de poliţie. I-am întrebat pe români dacă au ceva cu ei. Cică, *„cu ăştia n-avem nimic"*. *„Lăsaţi-i să se ducă acasă"* – le-am spus. Şi nu se duceau, de frică.

Dumneavoastră aveţi evidenţe ale infracţiunilor comise pe etnii?

Nu fac asemenea statistică, însă şeful de post ştie cine a comis faptele. Cîţi dintre ei sînt români, cîţi dintre ei sînt rromi. Uneori, cînd avem convocări, spun că au probleme de această natură, cu ţiganii din cutare localitate sau din cutare sat. *„Ce propuneţi?" „Păi, să fim ajutaţi, să avem o patrulare mai eficientă, să ni se mai dea un om, o maşină"* etc. Pentru că etnia rromilor nu e de neglijat. Sînt o parte din populaţia României, care se cifrează probabil la milioane.

Lipsa de activitate a liderilor rromilor

Aţi amintit adineaori de liderii rromilor. Dacă discutaţi aceste lucruri în şedinţele dv., cu ei nu le-aţi discutat?

Noi ţinem legătura cu ei. Dar nici noi, nici ei nu putem stăpîni pe deplin problema. Nu poţi disciplina, nu poţi rezolva această problemă prin lozinci sau prin sfaturi. Aici trebuie intervenit material. Nu să le faci pomeni, dar să-i ajuţi să poată munci, să trăiască din munca lor.

Dincolo de discuţii, dînşii au venit cu propuneri concrete?

Am auzit şi eu că în unele locuri, în ţară, s-au făcut nişte organizaţii, un fel de gardieni ai ţiganilor, să patruleze. Eu nu m-am confruntat cu chestia asta în Ilfov. Ştiu că liderii etniei rromilor, la Baloteşti şi în alte părţi, au încercat să aleagă, cu ajutorul localni-

nu se gîndeşte nimeni

cilor, nişte lideri. Nu ştiu în ce măsură au reuşit să rezolve problema asta. Pentru că, e adevărat, în trecut se ştia că erau nişte bulibaşi care erau lideri şi care aveau asupra comunităţii forţă, autoritate. Acuma nu mai ştiu să mai existe aşa ceva pe undeva. E unul Mihai, la Sinteşti-Vidra, dar nu văd să fie foarte respectat. Puţin, aşa, mai mult de neamurile lui. Pentru că infracţiunile proliferează. De fiecare dată, cînd stai de vorbă cu aceşti bulibaşi, mai tari sau mai slabi, ei nu acceptă, într-adevăr, infracţiunea şi nici un fel de abateri. Domnilor, nu se vede asta în viaţa practică! Nu accepţi, atunci înseamnă că interzici, dacă ai putere! Şi îmi vine foarte greu să cred că un bulibaşă, dacă vrea, nu ştie cine a săvîrşit o faptă. Nu ne-o spune nouă, dar el ştie. Şi ar trebui să ia nişte măsuri. Asta vreau să spun: dialogul există, dar rămîne în faza asta de dialog. Pentru că soluţiile propuse nu au eficienţă.

FOTO: DANIEL KNORR

Din ce spuneţi se poate înţelege că poliţia se confruntă cu destule dificultăţi în ce priveşte dotarea. Se poate presupune că posibilitatea de a interveni în situaţii de conflict este, la rîndul ei, redusă.

În unele locuri, forţele ar fi suficiente. Dar dacă nu-i dai un mijloc de transport rapid, poliţistul umblă pe jos, iar ăia cu maşina pe lîngă el. Eu am în norma de dotare la fiecare post de poliţie o maşină. Dotarea este cam la jumătate. Datorită crizei prin care trecem, nu mai avem bani de benzină. În unele locuri nu corespunde nici efectivul. Pentru că aceste comune din jurul Bucureştiului au crescut şi ca număr de populaţie, şi ca problematică. Oamenii au acum curţile pline de animale, au apărut case noi, sînt zeci de case care se construiesc. Ar trebui să ai o patrulare eficientă, şi ca să fie eficientă trebuie acoperită, numeric, şi ca teritoriu. Să nu-mi spuneţi mie că, dacă pe raza unei comune se ştie că se patrulează, mai ales în puncte obligatorii de trecere, nu se reduc infracţiunile! În special alea care se săvîrşesc noaptea – şi multe se săvîrşesc noaptea.

Uneori se vorbeşte despre o aşa-zisă mafie a rromilor. Există aşa ceva?

E cam pretenţios cuvîntul ăsta. Şmenarii acţionează în grup, hoţii de buzunare tot în grup. Dar gruparea mafiotă, după cum cred eu, trebuie să aibă un şef, trebuie să aibă o anumită structură de organizare. Sînt convins că există asemenea structuri în România, formate din români, ţigani etc. Dar la noi nu sînt constituiţi, nu prea au unde, pentru că în comună te cam ştie toată lumea, nu poţi să faci mare lucru.

Mai mult decît în alte cazuri, în cazul Balotesti există ideea că i-aţi apărat pe rromi.

I-am apărat, pentru că întotdeauna îl aperi pe cel mai slab. Rromii se constituie foarte uşor în grupuri şi sînt tari pe moment. După aceea, cînd vine valul, românii sînt mai mulţi decît ei, păi, trebuie să-i aperi. Eu le-am spus: *„Aţi citit presa cu Hădăreniul, că au fost omorîţi trei ţigani acolo, arşi de vii, şi cei care au făcut-o sînt la închisoare pentru omor deosebit de grav". „Că-i omorîm, că facem..."* Zic: *„Bine, dacă vreţi să staţi 25 de ani la închisoare, aventuraţi-vă, dar ascultaţi-mă pe mine şi duceţi-vă acasă! Şi vedem noi ce facem!"*. Pentru că legea e una pentru toţi. În faţa legii şi a lui Dumnezeu trebuie să fim egali toţi: ai omorît un om, răspunzi. Nu contează culoarea pielii.

Cauze ale depăşirii legalităţii de către poliţie

Referitor la limitele în care lucrează poliţia aţi înregistrat, din partea subordonaţilor dv., depăşiri ale legalităţii în ce priveşte tratamentul aplicat nu neapărat rromilor, ci în general?

Am înregistrat. Şi depăşirile survin din cîteva cauze esenţiale. Una dintre cauze este lipsa de pregătire profesională. A fost o infuzie foarte mare de ofiţeri, subofiţeri, încadraţi direct după '90, care nu şi-au însuşit cunoştinţele necesare acestei profesiuni. Şi aici se lucrează cu omul, iar omul are sentimente: poate să se simtă jignit, lezat în interesele lui şi reclamă. Şi, din nefericire, uneori se confirmă. Parchetul Militar ne comunică că a întocmit dosar cuiva şi pentru ce. O a doua cauză de depăşire a limitelor ar consta şi în neverificarea psihologică a celor nou veniţi în poliţie. Pentru că aici trebuie să ai o anumită factură psihică: ori eşti labil, într-un fel, că nu rezişti, ori eşti labil din alt punct de vedere, că depăşeşti limitele impuse şi te laşi pradă nervilor. Eu le zic: domnilor, nu daţi amendă cu mînie, pentru că nici cizmarul nu bate cuiele în talpă cu mînie. El îşi face meseria lui de cizmar, noi ne-o facem p-asta. Omul a încălcat legea, îi explici: *„Uite, ai încălcat articolul ăsta"*. Ce-oi fi vrînd: ăla să cînte de bucurie cînd îl amendezi? Sigur că mai zice cîte ceva, dar tu vezi-ţi de treaba ta. Şi se enervează, şi aici n-ai voie să te enervezi. Mai e şi lipsa de educaţie, din alt punct de vedere: ca poliţist în comună, n-ai avea voie să fi văzut niciodată în cîrciumă, e clar. Sau să consumi alcool, pentru că această meserie nu se face sub influenţa alcoolului, mai ales că poliţistul aplică legea.

„Din '90 aşteptăm regulamentul poliţistului"

V-aţi confruntat cu astfel de cazuri?

Oh, da, sigur.

Toate aceste cazuri sînt de competenţa Parchetului Militar? Cine le reclamă?

Avem două categorii de reclamaţii. Unele reclamaţii se îndreaptă împotriva lucrătorilor care nu au luat o măsură, aşa cum vrea cetăţeanul. Eu le înregistrez în conformitate cu *Legea 1*. Şi dacă nu s-a luat măsura cuvenită, o ia ofiţerul care e trimis să verifice. Dacă omul nu mai are pretenţii mai departe, mai ales că nu s-a săvîrşit nici o faptă de încălcare a legii penale, atunci rămîne aşa. Dacă, din verificările noastre, rezultă că, într-adevăr poliţistul a abuzat de serviciu şi a adus prejudicii cetăţeanului şi a încălcat un articol din Codul Penal, atunci materialul îl trimitem la Parchet să sesizeze Tribunalul Militar. Şi mai sînt reclamaţii care merg direct la Parchetul Militar. Omul nu ni se adresează nouă, zice: *„N-am încredere în ei, că «corb la corb nu-şi scoate ochii»"*. Dar, se înşeală! Nici noi nu tolerăm beţivanii sau abuzivii, pentru că nu avem nici un interes. De ce? Eu, ca şef, vreau ca imaginea instituţiei noastre să fie cît mai bună. Şi sînt unele comune unde imaginea lucrătorului de poliţie nu e prea bună. I-am schimbat, i-am mutat dintr-o parte în alta, i-am pedepsit. E o luptă permanentă. Şi ar mai fi o chestiune. Aşteptăm şi noi regulamentul ăla al poliţistului, de ani de zile îl aşteptăm, după '90 încoace. Pentru că acolo s-ar statua precis: asta o faci, asta n-o faci, te întinzi pînă în cutare loc, te opreşti acolo, că mai departe nu mai ai dreptul. Dar, odată apărut, acest regulament ar trebui învăţat pe de rost, ca o rugăciune, pentru că nu poţi să deschizi cartea de fiecare dată cînd te duci în teren. De asta uneori se mai lucrează şi după ureche, aşa, şi se greşeşte.

Imaginea rromilor în presă

Stereotipuri despre rromi

În perioada 3–5 octombrie 1997 s-a desfăşurat la Herculane seminarul final din cadrul întîlnirilor organizate de Institutul Intercultural din Timişoara pe tema „Presa şi toleranţa. Rolul presei în armonizarea relaţiilor interetnice. Cazul etniei rromilor". Seminarul s-a adresat în primul rînd jurnaliştilor, dar au fost prezenţi şi specialişti în sociologie, psihologie şi ştiinţele jurnalistice: Marcel Tolcea (Universitatea de Vest, Timişoara), Peter László (Univestitatea Babeş-Bolyai, Cluj), Patrick de Briey („Medici fără frontiere", Belgia), Tatiana Dumitraşcu (Timişoara), István Haller („Liga Pro Europa", Tîrgu-Mureş), precum şi reprezentanţi ai organizaţiilor de rromi. Invitat de marcă al acestui colocviu a fost Brian Winston, profesor la Universitatea Westminster din Londra, specialist, printre altele, în relaţia dintre mass-media şi problemele interetnice. Proiectul, finanţat de „Fundaţia Soros pentru o Societate Deschisă", a început în martie 1997 la Timişoara cu o întîlnire de pregătire şi a continuat cu alte întîlniri desfăşurate pe parcursul verii la Timişoara, Bucureşti, Cluj şi Iaşi. Latura practică a proiectului a constat în efectuarea unei monitorizări a presei româneşti referitoare la etnia rromilor, monitorizare realizată cu ajutorul sociologilor şi studenţilor la sociologie. Rezultatele analizei au arătat că imaginea rromilor în presa din România este una preponderent negativă. La seminarul de la Herculane s-au discutat cauzele care au dus la această imagine şi, conex, în ce măsură presa reflectă realitatea sau doar ajută la propagarea unor stereotipuri. Un alt aspect a fost acela dacă jurnaliştii sînt suficient de informaţi în legătură cu problemele rromilor sau există o ignorare a realităţii sociale a acestora, pentru a se exploata doar senzaţionalul şi exotismul.

Referitor la ştirile care apar în presă despre infracţiuni comise de rromi, s-a observat că în majoritatea lor se specifică, chiar dacă este lipsită de relevanţă, apartenenţa infractorului la etnie. Etichetarea de grup apare de cele mai multe ori chiar din titlu.

Stereotipurile care apar cel mai frecvent în presă, cînd se scrie despre minoritatea rromilor, se referă la asocierea dintre rrom şi comportamentul criminal. Prezentarea răufăcătorilor şi a criminalilor ca aparţinînd etniei rromilor este principala temă a textelor despre rromi.

Brian Winston a precizat că presa nu are drept scop ingineria socială, nu tinde să schimbe situaţia societăţii. Pentru o redare corectă a etniei rromilor, de exemplu, tot ce pot face mass-media românesti este să evite utilizarea stereotipurilor, care, deşi facilă, este totodată falsificatoare şi vicioasă. Stereotipurile elimină individualitatea şi oferă caricaturi ale realităţii şi, de aceea, jurnalistul trebuie să decidă care sînt aspectele relevante pe care să le prezinte şi dacă apartenenţa etnică este semnificativă sau nu.

(Continuare în poagina VIII)

Imaginea rromilor în presă

Recomandări europene

La cea de-a doua Conferinţă a Iniţiativei Europene, desfăşurată în octombrie 1995, care a avut ca temă „Posturile publice pentru o Europă multiculturală", au fost elaborate o serie de recomandări pentru difuzarea prin radio şi televiziune a unei imagini corecte a minorităţilor etnice în societăţile europene.

Dintre recomandările generale: • realizarea de programe care să nu lezeze demnitatea umană şi să nu incite la acte rasiste • evitarea terminologiei injurioase la adresa comunităţilor minoritare, care poate crea o percepţie negativă a „realităţii" • evitarea stereotipurilor – originea etnică sau culoarea ar trebui menţionate doar cînd sînt relevante în context • abţinerea de la asocierile nefondate dintre minorităţi şi problemele sociale • asigurarea faptului că informaţia statistică nu va crea o alarmă falsă prin exagerarea problemelor.

Referitor la programele de ştiri, se recomandă ca redactorii de programe să evite problemele rasiale senzaţionale, să investigheze tratamentul grupurilor minoritare, să exploreze diferitele opinii şi interese în rîndul acestor comunităţi, să evite promovarea ideilor care ar exploata temerile şi anxietatea publicului.

Ignorarea adevăratei probleme

Proiectul pentru Relaţii Etnice (PER) împreună cu Centrul de Jurnalism Independent şi Fundaţia Culturală „Aven Amentza" au organizat pe data de 8 octombrie 1997 un workshop pe tema „Democraţia şi reflectarea în mass-media a problemelor interetnice".

În prima parte a întîlnirii, profesorul Cătălin Zamfir, coordonator al cărţii *Ţiganii – între ignorare şi îngrijorare* (1993), a arătat în ce măsură rezultatele cercetării din 1993 mai sînt actuale astăzi. Constatarea de pornire a cărţii, aceea că există o ignorare completă a problemei rromilor şi o paralizie a comunităţii faţă de această problemă este valabilă şi în 1997.

Una din concluziile cărţii amintite era aceea că, datorită creşterii segmentului de populaţie marginalizată (care nu cuprinde doar rromi), cu familii numeroase şi cu un grad scăzut de educaţie, există o bombă socială care explodează în trepte, fiecare treaptă avînd o intensitate sporită. Presa trebuie să conştientizeze populaţia majoritară că problema rromilor îi aparţine şi că rezolvarea ei nu se face ignorînd-o, ci clarificîndu-i datele.

În acest sens, d-l Vasile Ionescu, de la „Fundaţia culturală Aven Amentza" spunea că tocmai absenţa comunicării naşte problema rromilor şi că e nevoie de asigurarea unui flux continuu de informaţii care să vină de la reprezentanţii etniei rromilor. Soluţia ar fi înfiinţarea unui birou de presă sau de relaţii publice al rromilor, care să asigure circulaţia informaţiei. O altă variantă de soluţionare este creşterea în redacţii a unor tineri ziarişti din etnia rromilor, care să se specializeze în problemele acestei minorităţi. Vasile Ionescu a adus în discuţie şi proiectul unui post de radio al rromilor.

Dan Pavel, directorul PER Bucureşti, a precizat că această întîlnire, care a reunit jurnalişti şi specialişti în sociologie sau jurnalistică, a avut un caracter prospectiv şi că se doreşte în continuare găsirea unui concept mai precis al modului în care se poate realiza interfaţa dintre mass-media şi problemele unei comunităţi, în acest caz, comunitatea rromilor.

FOTO: DANIEL KNORR

Rromii în emisiuni de televiziune

Ancheta Centrului de Cercetare a Relaţiilor Interetnice din Cluj se referă la analiza jurnalelor TV de pe canalele TVR 1 şi PRO TV, de la orele 19.30 şi 20.00. Am ales PRO TV şi TVR 1 pentru că au *cota maximă de audienţă*, în diferite sondaje de opinie efectuate de alte agenţii; pe de altă parte, *importanţa jurnalelor* de la ora 19.30 şi 20.00, considerate ca fiind cele mai importante emisiuni, chiar de către cei care le fac. Am analizat jurnalele TV pe o perioadă de 4 luni, începînd cu luna octombrie, pînă în ianuarie. Întîi se pune problema cum sînt identificate minorităţile în cadrul jurnalelor TV. Aceasta se poate face de către realizatori în două feluri: pe de-o parte au recurs la o **identificare indirectă**, în care nu s-a spus în mod explicit că actorii despre care se vorbeşte aparţin unei minorităţi naţionale, ci asta se recunoaşte, se subînţelege prin simbolurile de limbă şi prin habitatul vehiculat în emisunea respectivă. Pe de altă parte, există şi o **identificare directă**, în majoritatea ştirilor despre rromi, cînd se afirmă în mod expres, direct, că cei despre care se vorbeşte aparţin minorităţii rromilor – practic, ei sînt numiţi „ţigani", deja un termen cu valenţă socială. Dacă facem un tabel cu conotaţia pozitivă sau negativă a ştirilor, putem afla că aproape 80% din ştirile despre rromi au o conotaţie negativă. În cazul PRO TV, asta reprezintă 19 ştiri negative din 30, iar la TVR 1 sînt 30 de ştiri, din totalul de 34. Nici o ştire importantă despre ţigani nu are conotaţie pozitivă. Dacă vrem să analizăm ştirile din punctul de vedere al tematicii, putem spune că domină ştirile despre crimă, sărăcie, boală şi moarte, aspecte ale vieţii considerate, indezirabile şi de evitat. 63% vorbesc despre crimă şi 17,8% vorbesc despre problemele sociale şi de sănătate ale rromilor. Conotaţia acestor ştiri este şi ea dramatică: în cadrul TVR 1, acest procent negativ este 59, 3%, cu 3,6% de rutină; la PRO TV, 25,9% negative şi 11,1% de rutină. Putem spune că în cazul TVR 1 sînt mai frecvente ştirile despre ţigani în care aceştia sînt prezentaţi cu conotaţie negativă. Este interesant, dat fiind natura TVR 1 – un post public – care ar trebui să aibă ca funcţie protecţia culturală a acestor minorităţi. În concluzie, deşi ştirile se referă la *membrii comunităţii*, mesajul ştirilor se referă totdeauna la *întreaga comunitate* a rromilor. Din punct de vedere ştiinţific, avem de-a face cu hetero-definiţii despre ţigani, în care un discurs central încearcă să definească, cu propriile concepte, un alt grup, o altă minoritate. Asta generează telespectatorilor o **imagine tipică a ţiganilor**. Practic, jurnalul este o interpretare a celui care face reportajul, în care stereotipiile reporterului intră automat în mesajul jurnalului. Pe de altă parte, ca o ultimă constatare, opiniile rromilor sînt, în general, pe planul doi. Deşi se vorbeşte despre rromi, convingerile, valorile şi atitudinile lor sînt pe planul doi. Asta se vede din faptul că sursa tare, validă a informaţiilor, informaţia veritabilă este spusă de altcineva, care de obicei nu este rrom.

Peter László
(Catedra de sociologie de la Universitatea „Babeş-Bolyai" Cluj)

Monitorizarea presei scrise despre rromi

Adevărul

În perioada jos-menţionată, în *Adevărul* au apărut 133 de articole cu privire la rromi. Dintre acestea, cele mai multe sînt **ştirile** (56,39%), care nu presupun implicarea jurnalistului în text, ci doar adaptarea informaţiilor la stilul ziarului. **Relatările** ocupă al doilea loc (39,84%). **Reportajele** sînt mai puţin frecvente (3%). Nu există decît un singur comentariu (0,75%) din cele 133 de articole.

Aceste rezultate demonstrează că jurnalistul nu este implicat în problemele rromilor, el rezumîndu-se să preia informaţii gata „fabricate" de la agenţiile şi birourile de presă sau să consemneze evenimentele.

Faptul că o bună parte din articole este prezentă în prima pagină arată doza de interes şi senzaţional cu care este încărcată informaţia despre rromi. În pagina întîi a ziarului au apărut 14,28% din articole.

Cuvinte-cheie: cuvîntul „ţigan" apare de 120 de ori în cuprinsul articolelor, iar cuvîntul rrom este menţionat de 22 de ori. Cuvintele care fac aluzie la culoarea pielii sînt foarte variate: *bruneţi, tuciurii, coloraţi, bronzaţi*. În texte, referirile la infracţiuni comise de rromi se fac de 77 de ori sub diferite forme, ca: *viol, tîlhărie, crimă, pradă, hoţi, bătăuşi, ceartă, conflict, furt, cerşetorie*.

România liberă

Au fost publicate 49 de articole care au avut ca subiect comunitatea rromilor.

Ponderea **ştirilor** reprezintă 51%. **Relatările** ocupă locul doi după ştiri, cu 22,44 procente. *România liberă* este o publicaţie care acordă în paginile sale un spaţiu larg **reportajelor** (20,4% din totalul articolelor care au avut ca subiect minoritatea rromilor). Reportajele abordează momente diverse din viaţa rromilor („*Români în tranziţie / Oamenii colibelor*", „*Şatra*", „*Lingouri moarte pentru Laramet / Piraţii cuprului*"). Reportajele presupun o implicare afectivă a jurnalistului. Acesta poate insera în articol date de atmosferă, dar şi aprecieri personale. **Interviul** este foarte rar folosit în comunicarea informaţiilor despre comunitatea rromilor. În *România liberă* există doar două interviuri şi un singur **comentariu**. Acesta se referă la reacţia rromilor faţă de candidaţii altor partide înscrişi în campania electorală.

Cuvîntul-cheie cel mai des folosit este „*ţigan*", de 56 de ori, iar cuvîntul rrom de 18 ori. Alte apelative folosite pentru a denumi etnia rromilor sînt: *şatră, lingurari, mafie, nomazi, pletoşi, şmenari, gaşcă*.

Evenimentul zilei

A publicat 76 de articole, dintre care 51,31% ştiri. Ele au avut, de cele mai multe ori, ca subiect infracţiuni săvîrşite de rromi. **Relatările** sînt 31,57% din totalul articolelor. **Reportajele** au ponderea cea mai mică (doar 7,89%). Există un singur comentariu care se referă la comunitatea rromilor. Cele două **anchete** publicate în ziar se referă la infracţiuni comise de rromi. În majoritatea materialelor, deci şi în cazul anchetelor, lipseşte „încrucişarea surselor", informaţiile venind doar din partea autorităţilor. În ziar mai apar şi alte menţionări despre comunitatea rromilor. Acestea au fost făcute: două prin intermediul **comunicatelor** (2,63% din totalul materialelor) şi un **grupaj** (1,31%).

Din punctul de vedere al **cuvintelor-cheie**, se poate remarca următoarea situaţie: cuvîntul „ţigan" este folosit de 165 de ori, cuvîntul „rrom" este folosit de 41 de ori. Pentru a denumi etnia rromilor, jurnaliştii folosesc cuvinte ca: *tuciuriu, şmenar, recidivist, infractor, mafie, bulibaşa, nomazi, mercenar, mafiot, proxenet, pedofil, analfabet, vrăjitoare, ghicitoare*.

Cuvintele care denumesc activităţile prezentate în articole sînt în număr de 95 şi reprezintă, de fapt, infracţiunile pe care aceştia le-au comis, ca de exemplu: *instigare, furt, înşelăciune, şantaj, crimă, viol, bătaie, atac, tîlhărie*.

Monitorizarea a fost realizată de Institutul Intercultural din Timişoara (perioada 1 mai 1996–1 mai 1997)

Grupaj realizat de Răzvan Paul

Coordonator de proiect: Gabriela Adameşteanu
• *Responsabil de număr:* Răzvan Paul
• *Grafician:* Dan Perjovschi
• *Corectori:* Adriana Bobeică, Mara Ştefan, Rodica Toader
• *Procesare text:* Lidia Cristescu

Număr tipărit cu sprijinul Proiectului pentru Relaţii Etnice (PER)

PROJECT ON ETHNIC RELATIONS PER

Spioni, agenţi şi mari sume de bani

REVISTA PRESEI

● Într-un interviu acordat **Jurnalului naţional**, luni 20 octombrie a.c., generalul Dumitru Cristea, adjunctul fostului director al SRI Virgil Măgureanu, discută, de pe poziţia **profesionistului** chestiunea dosarelor: *„am date că anumite persoane au avut misiunea specială să identifice în sediile fostei Securităţi materialele din arhiva aflată în circuitul operativ şi să le sustragă sau distrugă. În acel talmeş-balmeş creat în 1989, este cert că au existat persoane care au sustras sau distrus documente".*

Deşi *Legea accesului la dosare* rămîne încă un proiect, generalul Cristea precizează: *„Ştiu că fostul director al SRI a pus la dispoziţia unor persoane importante dosarele personale, care se mai găsesc, totuşi, în cópii, la SRI (...) Dacă s-ar purcede la o anchetă minuţioasă, sigur că ar ieşi la iveală dispariţia dosarelor. Există, totuşi, şi microfilmele care bănuiesc că nu au fost afectate pînă acum".*

Consultat în chestiunea dezvăluirilor lui Adrian Severin, adjunctul directorului SRI ţine să facă diferenţa între **spioni** şi **agenţi**. Ministrul Severin la **agenţi** s-a referit, iar aceştia se împart în două categorii: *„de informaţii şi de influenţă. Eu ştiu foarte exact că ţara noastră a reprezentat un interes deosebit pentru serviciile de informaţii, atît din est, cît şi din vest (...) Am argumente destul de serioase că unele servicii speciale au încercat să-şi plaseze cît mai bine surse de informaţii, şi anume agenţii de influenţă. Aceştia (...) sînt ajutaţi să acceadă la poziţii foarte înalte, să devină lideri de opinie, şi din această poziţie să influenţeze, să determine orientări care să fie favorabile intereselor altor state".*

Generalul Cristea nu contestă „lista" lui Severin şi, din punctul de vedere al **cunoscătorului**, nici nu-l preocupă numele înscrise pe acea listă sau pe oricare alta. În schimb, procedeul ales de ministrul de Externe reprezintă cu adevărat marea problemă: *„Nici o ţară nu-şi poate permite să declanşeze un conflict diplomatic, aducînd la cunoştinţă faptul că a fost obiectul unei tentative de spionaj. Lucrurile sînt mult mai subtile. Ce ar putea să facă serviciul de spionaj? Încearcă să contracareze, să intoxice serviciul advers prin intermediul agentului descoperit. Ar putea să construiască un joc operativ, în aşa fel încît să întoarcă totul în favoarea sa. Este un eşec profesional situaţia în care trebuie să deconspiri un agent descoperit. La ce a folosit acea deconspirare? Ai creat un conflict diplomatic, vor fi luate măsuri de retorsiune. Cînd eşti mai puţin semnificativ pe plan mondial poţi suferi şi consecinţe economice".*

Interesante sînt şi ipotezele pe care generalul Cristea le avansează referitor la modalitatea prin care ministrul Severin ar fi putut intra în posesia probelor: *„Ori printr-o defecţiune survenită în cadrul respectivului serviciu, cineva a trecut de partea cealaltă a baricadei şi a plecat cu anumite materiale, sau serviciul secret străin a fost penetrat, documentele fiind fotocopiate. Mai există şi o altă soluţie: într-un joc operativ foarte subtil, cînd vrei să distrugi o reţea care nu mai funcţionează, sau să compromiţi o persoană care nu mai răspunde ordinelor, pui la dispoziţia unei persoane importante, pe cale ocolită, asemenea materiale".*

Va fi greu pentru SRI şi SIE să potolească furtuna stîrnită de Severin, nu numai la nivelul verificărilor, dar mai ales la publicitatea făcută în jurul chestiunii.

● **România liberă** din 21 octombrie publică pe prima pagină fotografia lui Ion Cristoiu însoţită de titlurile: „Analistul politic era de fapt un feroce «inginer financiar»" şi „Ion Cristoiu a furat sute de milioane de lei de la Total Pres". Mai este facsimilată o dispoziţie de plată a „Total Pres" (faţă-verso), din care rezultă o plată în avans către Ion Cristoiu în valoare de 82.000.000 lei. Eliade Bălan, autorul articolului din **România liberă**, explică: *„Ion Cristoiu a părăsit trustul «Expres» (editorul* Evenimentului zilei *– acţionari Mihai Cârciog, Cornel Nistorescu şi Ion Cristoiu) cînd acesta avea peste 7 miliarde de lei datorii (...)".* Potrivit autorului articolului, în momentul plecării sale, Ion Cristoiu ar fi cesionat acţiunile sale de la „Expres" şi de la „Total Pres" (producţie, difuzare, editare). Dar: *„(...) înainte de a pleca de la «Expres» şi «Evenimentul zilei», Ion Cristoiu a scos ilegal din casieria trustului «Total-Pres» 417 milioane lei, drept «avans dividende», în 1996. Din momentul în care a cesionat acţiunile la «Total Pres» – de bună voie sau obligat – nu mai avea nici o cădere să scoată bani drept «avans dividende». Ei bine, în 1997, cu concursul lui Iliuţă Naghy, a mai scos din fondurile «Total Pres» suma de 236 milioane lei. La o primă cercetare s-a dovedit că a luat de la «Total Pres» 650 milioane lei, dintre care aproape jumătate fără să aibă vreun drept (...)".* Ziaristul **Românei libere** susţine că sumele scoase ilegal de la „Total Pres", în valoare de 950 milioane lei, ar fi constituit *„suma cu care a luat fiinţă ziarul* Naţional*".* Între februarie–iunie 1997, Ion Cristoiu şi Iliuţă Naghy ar fi scos de la „Total Pres" mari sume de bani, care *„au fost virate în contul Ion Cristoiu deschis la BRD–4072936702182 (...) «Total Pres» a trebuit să mai plătească 200 milioane de lei – impozit pe dividende – pentru toţi aceşti bani luaţi drept «avans», adică pe dividendele false necuvenite. Un calcul sumar al celor care efectuează controlul la «Total Pres» relevă o pagubă la această societate de circa 7 miliarde de lei".*

Din articolul publicat de **România liberă** rezultă că, în acest moment, la „Total Pres" se efectuează un control financiar pentru clarificarea situaţiei. **România liberă** reproduce şi o situaţie a avansurilor primite în contul dividendelor în perioada mai 1996–martie 1997, din care este selectată numai poziţia Ion Cristoiu. Conform acestui act, Ion Cristoiu a încasat în 1996 suma netă de 375.678.730 lei şi, pe 1997, 212.184.610 lei. Total 587.863.340 lei.

În numărul următor, din 22 octombrie, **România liberă** preia un interviu al AR PRESS cu o „voce autorizată" din conducerea „Total Pres", care susţine: *„Aş vrea să precizez că apar cîteva inexactităţi. Chitanţele nu au fost semnate numai de dl Ion Cristoiu, în dublă calitate de director şi încasator. Ele nu puteau fi eliberate fără semnătura administratorului companiei, dl Iliuţă Naghy".*

● Ca urmare a articolului publicat de **România liberă**, în 20 octombrie, Ion Cristoiu a făcut o plîngere penală (publicată în **Naţional**, joi, 23 octombrie) împotriva lui Eliade Bălan şi a **Românei libere**, *„pentru săvîrşirea infracţiunii de calomnie, prevăzută de art. 206 Cod Penal".* Constituit în parte civilă, Ion Cristoiu solicită o despăgubire civilă în valoare de 1 leu.

● Spioni, agenţi, mari sume de bani trecute dintr-un cont în altul... „Sfîrşitul lumii se apropie" îşi intitulează Cornel Nistorescu editorialul din **Evenimentul zilei** de sîmbătă, 25 octombrie. Sosirea anului 2.000 a început deja să fie pregătită ca o uriaşă retrospectivă a civilizaţiei: *„Măcar în acest ipotetic spectacol al sfîrşitului să recapitulăm toate marile izbînzi ale omului pentru a ne arăta nouă şi lui Dumnezeu, chiar şi neantului, că n-am trăit degeaba".*

Şi chiar dacă prezentul nostru este necăjit (iarna care vine, politicienii preocupaţi de propriul scaun etc.), Cornel Nistorescu ne invită să participăm la marele spectacol al „sfîrşitului lumii", punînd cîteva indicatoare spre mănăstiri necunoscute, restaurînd cetăţi şi castele, asfaltînd drumuri, reunind „acasă" statuile lui Brâncuşi, astel încît *„ne-am bucura şi noi alături de celelalte naţiuni ale lumii şi ne-am convinge singuri că, în ciuda păcatelor, n-am făcut degeaba umbră acestui pământ".*

RODICA PALADE

Vize pentru UE

1. Procedura legală

Articolul 100 C din Tratatul UE (Maastricht) stipulează dreptul Consiliului Uniunii Europene de a stabili prin vot, pe baza unei propuneri făcute de Comisia Europeană şi după consultarea Parlamentului European, ţările terţe ai căror resortisanţi au nevoie de viză atunci cînd trec frontierele exterioare ale statelor membre UE.

Avizul Parlamentului European (PE) este consultativ, ceea ce presupune obligaţia Consiliului de a-l solicita înainte de luarea deciziei. În cazul în care, după consultarea Parlamentului, Consiliul modifică substanţial propunerea Comisiei, este obligat să retrimită documentul în cauză pentru un nou aviz al PE. Neconsultarea PE în fazele menţionate ale procesului legislativ atrage după sine nulitatea actului adoptat de către Consiliu.

2. Evoluţia problemei

La 10.12.1993, Comisia Europeană a prezentat Consiliului o propunere de reglementare bazată pe articolul 100 C al Tratatului UE, prin care stabileşte ţările terţe ai căror resortisanţi au nevoie de o viză pentru a intra pe teritoriul comunitar. După o primă consultare a PE, Consiliul a adoptat, la 25.09.1995, *Reglementarea nr. 2317/*'95, în a cărei anexă figurează lista elaborată de Comisia Europeană şi pe care se află şi România.

Prin recursul depus la 15.12.1995 în faţa Curţii de Justiţie a Comunităţii Europene (CJCE), Parlamentul European a cerut anularea acestui act normativ, pe motiv că nu s-a respectat procedura avizului consultativ. În fapt, după o primă consultare a instituţiei parlamentare, Consiliul a amendat substanţial textul Comisiei Europene şi l-a adoptat, fără a-l retrimite PE pentru un nou aviz.

Recursul PE nu modifică, pe lista Comisiei Europene, numele ţărilor ai căror resortisanţi au nevoie de viză, schimbă doar cîteva articole din textul propriu-zis al reglementării. Astfel, în timp ce, în textul Comisiei Europene articolul 1, paragraful 1 prevedea că resortisanţii ţărilor terţe menţionate în lista anexă trebuie să posede o viză de intrare pe teritoriul UE, iar paragraful 2 al aceluiaşi articol stipula că statele membre ale Uniunii puteau decide pînă la 30.06.'96 asupra adăugării pe lista comună şi a altor ţări terţe, neincluse iniţial (după această dată nemaifiind permise modificări), documentul adoptat de Consiliu menţionează, în articolul 2 paragraful 1, că *„statele membre decid dacă resortisanţii unor ţări terţe ce nu figurează pe lista comună sînt supuşi sau nu obligaţiei de viză",* fără a se mai menţiona limita temporală iniţială (30.06.1996). Această modificare faţă de textul prezentat Parlamentului European permite statelor UE de a menţine, pentru o perioadă nedeterminată, propriile liste cu ţări terţe care nu figurează pe lista comună.

Prin *Hotărîrea nr. C–392/*'95 din 10/06.1997 („Parlamentul European contra Consiliului UE"), Curtea de Justiţie Europeană a decis anularea *Reglementării nr. 2317/*'95 din 20/09.1995 a Consiliului UE, stabilind, totodată, că efectele actului anulat se menţin pînă la adoptarea unei noi reglementări în materie.

3. Situaţia actuală

În conformitate cu normele dreptului comunitar, în situaţia creată, Comisia Europeană poate fie să facă o nouă propunere, fie să o menţină pe cea din 1993. Ea a făcut cunoscut Consiliului UE că nu intenţionează să aducă modificări textului iniţial şi nici listei anexe.

La rîndul său, Consiliul are posibilitatea de a trimite în faţa PE, pentru aviz, acelaşi text pe care l-a adoptat în 1993 sau poate prezenta un document cu noi modificări.

Poziţia PE faţă de includerea României şi Bulgariei pe lista anexată *Reglementării nr. 2317/*'95 a fost făcută publică sub forma unei Rezoluţii din 26.10.1995, prin care se solicită acordarea pentru cele două ţări a aceluiaşi tratament ca şi celorlalte state asociate la UE, şi deci eliminarea lor de pe lista în cauză. Evoluţia relaţiilor României cu PE, precum şi contactele avute în cadrul acestei instituţii ne îndreptăţesc să credem că poziţia sa nu s-a schimbat între timp. Concluziile şi recomandările Comitetului Parlamentar Mixt România-UE, desfăşurat la Bucureşti, la 24–26.09.1997, confirmă această afirmaţie.

Un alt demers, însă, sub forma unei noi Rezoluţii, scoţînd România şi Bulgaria de pe lista ţărilor care au nevoie de vize (care ar avea doar forţa unei presiuni politice asupra Consiliului UE, iar nu valoare juridică), nu este de aşteptat înainte de Consiliul European din decembrie 1997 de la Luxemburg.

ION JINGA
prim secretar la Misiunea României pe lîngă Uniunea Europeană

Bruxelles, octombrie 199

APĂRUTĂ LA ALL

Ajunsă între timp, în SUA, la a treia ediţie, *Capitalul uman* urmăreşte preocupările anterioare ale lui Becker, prin analizele sale economice asupra discriminării, căsătoriei, familiei, relaţiilor interumane şi educaţiei, bucurându-se astăzi de statutul unei *lucrări clasice* despre consecinţele investiţiei în educaţie.

APĂRUTĂ LA ALL

IULIAN ANGHEL

Revoluţia în corturi

De 20 de zile, zeci de revoluţionari fac greva foamei instalaţi în corturi în faţa clădirii Senatului. Dacă în 22 octombrie se aflau în grevă aproximativ 60 de revoluţionari, pe 26 octombrie, numărul lor era de 90, după cum scrie pe un carton atîrnat la intrarea în corturi, care anunţa şi că 19 dintre ei fuseseră transportaţi la spital. Pe 15 octombrie, după ce premierul Victor Ciorbea s-a deplasat la corturile revoluţionarilor, în încercarea de a stinge conflictul, Guvernul semnase un protocol cu reprezentanţi ai UNORD (organizaţie al cărei preşedinte de onoare este liderul PD, Petre Roman). Însă Executivul a denunţat ulterior acest protocol, întrucît greviştii din piaţă au declarat că nu mandataseră pe nimeni pentru semnarea lui. Motiv pentru care 500 de revoluţionari din UNORD au declanşat, la rîndul lor, greva foamei în 11 oraşe din ţară. Acordul semnat între Guvern şi UNORD prevedea ca discutarea proiectului de modificare a *Legii 42* să se facă în procedură normală, prin dezbaterea lui în comisii şi în cele două Camere ale Parlamentului, cu posibilitatea ca revoluţionarii să poată veni cu propuneri. De asemenea, toate cele circa 58.000 de certificate de revoluţionar eliberate pînă acum ar fi urmat să fie verificate pentru a se stabili dacă au fost obţinute pe căi legale. Greviştii din piaţă, al căror lider este Dan Iosif, consilierul fostului preşedinte Ion Iliescu, declară însă că nu vor renunţa la protest pînă cînd proiectul de lege iniţiat de Guvern nu va fi retras definitiv sau pînă ce premierul Ciorbea nu-şi va da demisia. Situaţia creată a fost speculată cu promptitudine de opoziţie, care a cerut alegeri anticipate. Cel mai aprig apărător al greviştilor este Ion Iliescu. Gestul să de a-i apăra pe revoluţionari pare „firesc" atît timp cît, se ştie, el i-a „creat", împreună cu întreaga confuzie de azi, iar în schimbul privilegiilor pe care actuala administraţie încearcă să le elimine acum, organizaţiile de revoluţionari i-au fost fostului preşedinte sursa de legitimare a puterii luate în decembrie 1989. Despre cum au fost obţinute zeci de mii de certificate de revoluţionar, despre avantajele de care unii au beneficiat nemeritat (pornind de la scutiri de taxe şi impozite pînă la spaţii comerciale, pămînt pe malul mării sau la Snagov), în timp ce răniţii în Revoluţie aveau doar o pensie de mizerie, nici fostul preşedinte, nici consilierul său, nici revoluţionarii nu suflă un cuvînt.

Un miting pe măsura liderilor

„Primul miting al opoziţiei", care a inaugurat, după cum pompos se anunţa, *„sezonul de toamnă-iarnă al protestelor"* nu va avea nimic cu protestul revoluţionarilor, clama cu cîteva zile înainte Dan Iosif (actualmente şef de cabinet al senatorului Ion Iliescu), care *„şi-a luat concediu"* pentru a putea participa la această lungă grevă. La sfîrşitul mitingului, însă, liderii PRM şi PSM, Corneliu Vadim Tudor şi Adrian Păunescu, i-au vizitat pe greviştii foamei în corturi, în aplauzele revoluţionarilor. Desfăşurat pe latura opusă a pieţei în care are loc protestul revoluţionarilor, mitingul opoziţiei nu reuşise să strîngă pînă la încheierea sa mai mult de două mii de oameni, în majoritate vîrstnici. Pe pancardele unora dintre cei trecuţi bine de pragul pensionării se putea citi: *„vrem locuri de muncă"*. Urcaţi pe platforma unui camion, Păunescu şi Vadim, cărora li se alăturase Adrian Năstase, clamează alegeri anticipate, cer „schimbarea schimbării".

Vocea lui Adrian Năstase izbucneşte din megafoane: *„Guvernul să-şi respecte măcar o singură promisiune: demisia"*. Vadim Tudor tună împotriva Băncii Mondiale, a FMI şi a ziariştilor „năimiţi" de care *„e plină presa română"*. Senatorul Dumitraşcu vine în faţa cortului şi, urcat pe un scăunel, ţine o predică: *„e inadmisibil"*, *„guvernul trebuie demis"*, *„Respectul pentru revoluţie nu mai există"*. Revoluţionarii aplaudă şi strigă cot la cot cu manifestanţii opoziţiei: *„Jos guvernul"*. Maşina salvării, care de la începutul protestului se află în permanenţă în piaţă şi care costă Ministerul Sănătăţii două milioane de lei în fiecare zi, transportă la spital un revoluţionar în stare agravată. O bătrînă, susţinătoare a greviştilor are un acces de isterie: *„criminalilor, criminalilor"*, ţipă din rărunchi. Refrenul este reluat de cei cîteva sute de revoluţionari sau doar de gură-cască din preajma corturilor. O echipă a PRO TV care se înghesuise să filmeze întîmplarea este alungată. Echipa transmisese cu o seară înainte un reportaj nu prea pe placul revoluţionarilor. Cameramanul filmează în timp ce se retrage cu spatele, sub protecţia poliţiei, guri schimonosite, ochi aprinşi de furie. Sînt întrebat de la ce ziar sînt, iar la răspunsul meu, precum că n-are nici o importanţă, cel ce mă vede are o iluminare: *„Eşti de-a lu' ţapu, se vede"*, strigă. Mai mulţi se întorc să vadă dacă nu cumva omul o fi avînd dreptate. Mai încolo însă *„l-au prins pe unul de la* Ziua", aşa că atenţia se îndreaptă înspre acolo. Furia revoluţionarilor se îndreaptă spre poliţişti. Cordoanele sînt forţate, revoluţionarii vor să dărîme gărduţul, pentru a-i alunga pe poliţişti pînă dincolo de monumentul din faţa Senatului, ridicat în memoria celor care în decembrie '89 au murit în Piaţa Revoluţiei. Cordonul de poliţie cedează pentru moment. Soldaţii în termen nu mai pot face faţă. Unul dintre ei aproape că plînge. Ochii îi strălucesc, mîinile îi tremură. În spatele cordoanelor de poliţie, generalul Niţu şi colonelul Ardelean, şeful poliţiei, par calmi. Oricum, sînt mai mulţi soldaţi în piaţă decît revoluţionari. În spatele cordoanelor de militari în termen este desfăşurată o unitate de elită. Dumitru Iuga, liderul sindicaliştilor din TVR, picketează şi el clădirea Senatului. De cealaltă latură a pieţei, reprezentantul Asociaţiei Chiriaşilor, care participă la protest, cere reintroducerea recursului în anulare împotriva sentinţelor în procesele civile prin care foştii proprietari şi-au recăpătat casele confiscate de comunişti. Pe la ora două şi ceva, în sunetul unei doine, manifestarea stîngii se termină. Revoluţionarii şi manifestanţii huiduie „guvernul trădător". Pe deasupra pieţei, vocile lor se îngemănează. Vadim Tudor şi Adrian Păunescu intră în corturile protestatarilor. Este 22 octombrie şi a 14-a zi de grevă.

În corturi

A cincisprezecea zi. Dan Iosif doarme. Tocmai i s-au recoltat probe pentru a i se stabili nivelul glicemiei. Aşezaţi unul lîngă altul pe saltelele înşirate pe asfaltul pieţei, revoluţionarii aşteaptă. Ce? *„Ca Guvernul să renunţe la modificarea legii." „Noi nu vrem decît drepturile noastre"*. Care? *„Cele care derivă din* Legea 42".

Foto: Laura Dobre

Mulţi au obţinut certificatele de revoluţionar pe căi oculte. *„Nu este treaba revoluţionarilor să lămurească cine"*. Dar a cui? Organizaţiile de revoluţionari nu au ştiut pe cine au în asociaţie, nu-i cunosc pe impostori? Dan Iosif continuă să doarmă, privit cu compasiune de colegi. E frig, pînza cortului, subţire. Înfofoliţi cu jachete şi paltoane, acoperiţi de pături, bărbaţi şi femei se plîng: *„Protestul nostru nu are nici un substrat politic"*. De ce cer atunci demisia Guvernului?.

Doru Braia apare pentru cîteva clipe în cort. Este alungat de revoluţionarele aflate în cealaltă parte. Cică, *„a întrebat de ce staţi aici şi faceţi grevă?"*. Între timp, un alt revoluţionar este transportat la spital. Prilej cu care e acuzat prostul tratament aplicat de medici greviştilor care ajung în spitalele Floreasca sau Municipal. *„În loc să fie trataţi, sînt întrebaţi de ce fac greva foamei. Unii de aceea chiar fug din spitale şi se întorc din nou la noi."*

În piaţă, lipită de unul dintre corturi, a apărut o cruce. După două zile, pe cruce s-a ivit un Crist palid, cu fruntea înconjurată de spini. În faţa corturilor revoluţionarilor flutură un tricolor. Pe 24 octombrie, steagul este în bernă. Revoluţionarul cu merite deosebite Marin Dicu, din Alexandria, membru al Asociaţiei „22 Decembrie" şi-a dat obştescul sfîrşit. Dar nu în cortul revoluţionarilor, pentru că nu făcuse nici o oră de grevă, ci la Spitalul Militar Central, răpus de o boală de inimă. *„Cetăţeni, azi a decedat unul din greviştii foamei cărora le datorăm libertatea noastră. Sînteţi de acord să moară toţi?"* – scrie pe fluturaşii care se împart în piaţă. Aflat la Iaşi, Ion Iliescu face acelaşi anunţ în cadrul unei conferinţe de presă. Greviştii foamei încearcă să cîştige un capital de simpatie din partea trecătorilor. Ion Iliescu încearcă să cîştige o brumă din capitalul politic. În faţa corturilor, puţina lume discută evenimentul. Unii se îndoiesc, alţii înjură Guvernul care nu vrea să cedeze. Pe o măsuţă aşezată în interiorul perimetrului zonei de protest, mai multe caiete stau deschise. *„Scrieţi şi dumneavoastră ce vreţi, gîndurile."* Bătrînii îşi scriu gîndurile în caiet. Un altul, cu insigna de veteran de război pe piept şi care se interesează despre ce-i vorba, este alungat. *„Este de-al lui Diaconescu. Ai auzit ce-a zis Diaconescu* – i se strigă –, *că-şi exprimă condoleanţele dacă vreunul din noi moare"*. Dan Iosif dă un interviu pentru un canal de televiziune străin. Nu am norocul să stau de vorbă cu el. Revoluţionarii sînt mult mai vigilenţi în ultimul timp, fiecare legitimaţie este cercetată cu atenţie. Soarele de toamnă tîrzie scaldă piaţa. *„Rămaşi 90, căzuţi 24."* Este duminică şi a 19-a zi de grevă. Cu toate astea, liderul revoluţionarilor, Dan Iosif, nu este epuizat, iar glicemia îi este, la 19 zile de la începutul protestului, mai bună decît oricînd.

Foto: Laura Dobre

CRISTIAN MITITELU

De ce trebuie sprijinită televiziunea naţională?

După o îndelungată şi prea repede uitată existenţă de post de stat, dacă nu şi de partid, televiziunea naţională urmează să devină un post public în adevăratul înţeles al cuvîntului. Pentru prima dată, conducerea doreşte sincer o transformare şi apelează în acest spirit la experienţa altor ţări şi televiziuni publice.

Avînd statut interimar, conducerea SRTV nu poate face schimbări de substanţă, devenite imperative din cauza unei grave crize financiare: televiziunea nu are un consiliu de administraţie aşa cum prevede legea, deoarece procedura de numire a membrilor a sfîrşit în impas. Legea de organizare şi funcţionare a televiziunii (*Legea 41*) trebuia schimbată. Camera deputaţilor a votat deja o formulă de modificare, dar mulţi o consideră timidă şi insuficientă în raport cu cerinţele momentului. Alexandru Badea, deputat PNŢCD, membru al comisiei parlamentare de resort, spunea la Sinaia că s-a făcut ce s-a putut, avînd în vedere situaţia de la care se pleca; noul text nu este perfect, dar rămîne perfectibil. Adrian Vasiliu, preşedintele comisiei corespunzătoare din Senat, încearcă să aducă îmbunătăţiri. Chiar şi aşa, există îndoieli că noua lege, în forma finală, va garanta SRTV independenţa financiară şi editorială (a doua decurgînd în mare parte din prima), va permite funcţionarea fără presiuni a unui executiv puternic, capabil să eficientizeze, să restructureze şi să facă posibilă participarea capitalului privat. Televiziunea publică va fi subordonată Parlamentului – soluţie pe care îndrăznesc să o consider preferabilă altor variante. Independenţa ei va depinde însă în mare măsură de înţelepciunea şi principialitatea membrilor conducerii, pe care îi vor desemna principalele partide din Parlament (opt dintr-un total de 13 membri), Guvernul şi Preşedinţia.

Ar fi, cred, iluzoriu să se considere că toate schimbările depind de modificarea *Legii 41*. Tot atît de importantă este modificarea legii audiovizualului (*Legea 48*) în sensul clarificării atribuţiilor Consiliului Naţional al Audiovizualului (CNA) şi aplicării consecvente a acestor atribuţii. Consider că vor trebui definite clar criteriile după care se acordă frecvenţe de emisie şi se aprobă modificarea caietului de sarcini sau a grilei de program (dacă se consideră că aceasta ar trebui să intre în atribuţiile Consiliului); la fel, spre a menţiona alt aspect care ne-a afectat direct, va trebui examinată autoritatea CNA-ului de a emite reglementări care pot, eventual, depăşi cadrul legii, cum a fost acea formulare ambiguă din 1996 care îngrădea libertatea posturilor de a reflecta campania electorală. În fine, cred că una dintre legi ar trebui să definească un cod sau să impună definirea unui cod jurnalistic general al audiovizualului (dacă nu al presei în general). De altfel, însăşi televiziunea naţională cred că ar trebui să adopte un astfel de cod intern. Ar funcţiona mai consecvent din punct de vedere jurnalistic şi s-ar apăra mai uşor de acuzaţiile externe de părtinire sau „neprofesionalism".

Desigur, modificarea legilor sau adoptarea unui cod garantează modificarea comportamentului managerial sau jurnalistic. Unii participanţi la seminarul de la Sinaia vorbeau de nevoia unei schimbări a mentalităţii. Din păcate, ea nu poate fi legiferată. Aici responsabilitatea revine în primul rînd conducerii. În aşteptarea unei expertize care să identifice costurile totale de producţie şi să pună bazele restructurării SRTV şi modernizării gestiunii financiare, un prim pas ar fi o conştientizare treptată a costurilor aproximative ale fiecărui program în parte. Parafrazînd un politician prezent la Sinaia, nu se cere televiziunii să economisească bani, ci să-i gospodărească bine. Salariile nu reprezintă decît 28% din cheltuielile SRTV (la BBC, cifra se apropie de 70%). Ele sînt mici; ar putea fi mai mari şi mai diferenţiate, dacă ar scădea numărul angajaţilor – opinia generală pare a fi că sînt prea numeroşi. Se recunoaşte de asemenea că rata de colectare a taxelor de abonament este inacceptabil de mică. Va trebui găsită o formulă mai bună decît cea actuală. Televiziunea BBC, care trăieşte din abonamente, consacră 6% din venituri colectării. Foloseşte spaţiu de emisie spre a avertiza posesorii de televizoare că pot fi amendaţi dacă nu îşi plătesc abonamentul; sau spre a convinge abonatul că serviciile pe care le oferă sînt ieftine, avînd în vedere varietatea programelor. Cei în cunoştinţă de cauză spun că televiziunea naţională realizează venituri prea modeste din publicitate şi că ar fi trebuit să ducă o politică mai agresivă pe piaţa de reclame (s-a amintit că în România televiziunea atrage 85% din piaţa de reclame, cifră mai mare decît oriunde în Europa răsăriteană). Cineva a sugerat concesionarea publicităţii pe Canalul 2 în schimbul unui venit asigurat de firma sau agenţia care ar exploata spaţiul publicitar.

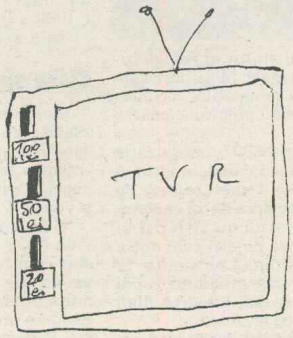

S-a vorbit la Sinaia şi de marketing, de nevoia de a identifica şi înţelege audienţa. La fel de important ar fi să se măsoare audienţa printr-o metodologie unică, stabilită de comun acord de SRTV şi principalele televiziuni particulare; şi, de preferinţă, de către companii de sondaj independente. În al doilea rînd, în cazul televiziunii publice, sondajele nu se pot limita la estimarea numărului de telespectatori; va trebui să se cuantifice, de exemplu, şi nivelul de satisfacţie al acestora. Vor trebui să se discute şi să se evalueze programele după criterii (internaţionale) consecvente de calitate a programelor. Astfel, s-ar evita poate indignarea unor realizatori care şi-au văzut emisiunile scurtate sau mutate. Unii descifrează aici un atentat la cultură. Din păcate, televiziune se face cu imagini (şi imaginaţie); emisiunile „culturale" pe care le-am văzut mi s-au părut lungi, plicticoase şi neadaptate mediului (e greu de făcut critică literară la televiziune). În grila unui serviciu public trebuie să îi găsesc loc emisiunii cu menire educativă sau care interesează un segment restrîns al populaţiei. Locul lor nu poate fi garantat, oricare ar fi calitatea conţinutului, prezentării, montajului sau producţiei. Grila nu poate fi dictată de realizatori şi cu atît mai puţin de parlamentari. Aceştia din urmă nici nu ar avea competenţa necesară; în Marea Britanie televiziunile plătesc salarii exorbitante marilor nume care s-au specializat în construirea unei grile competitive. SRTV nu poate alege altă cale, cînd aproximativ o treime din veniturile sale provin din publicitate.

Liberalizarea audiovizualului din România la începutul anilor '90 a dus la apariţia şi consolidarea unor televiziuni particulare. PRO TV, principalul beneficiar al acestei liberalizări, atrage astăzi grosul veniturilor ce pot fi realizate din reclame. SRTV a reacţionat cu mare întîrziere şi fără vlagă la ofensiva concurenţei. Chiar şi astăzi, dacă te prinde ora 17.00 pe culoarele SRTV, ai impresia că te afli în clădirea unei administraţii unde funcţionarii lucrează de la nouă la cinci. Progrese s-au făcut, însă. „Jurnalul" nu mai este o înşiruire de vizite, reuniuni, comunicate şi lansări de cărţi. „Ediţia specială" reprezintă un mare pas înainte. Emisiunile informative atrag cea mai mare audienţă. Mai important, şi lăsînd de o parte cîteva stîngăcii, ele conferă SRTV credibilitatea care îi lipsea atît de mult. Practicînd un jurnalism viguros, dar şi responsabil, SRTV ar putea ridica nivelul dezbaterii politice actuale de la „talk-show"-urile televiziunilor particulare (*show* înseamnă spectacol). Acestea din urmă funcţionează în circuit închis: comentatorii invitaţi din presă sînt mereu aceiaşi oameni, legaţi pînă la un punct de un trecut şi o experienţă comune. În aşteptarea altor analişti şi a altui mod de a conduce o discuţie, publicul urmăreşte la televiziune opiniile necontrazise ale aceloraşi gazetari care dictează linia majorităţii ziarelor. În comentariile lor, în general critice la adresa ezitărilor Guvernului, aşa cum e firesc, se discerne totuşi o notă de ostilitate faţă de reformă, dreptul de proprietate, poate chiar democraţia parlamentară; dar şi faţă de noua conducere a SRTV – singura televiziune care îi invită mai rar şi care adoptă, cel puţin în emisiunile informative, un ton mai „european". De aceea, poate, e rîndul ei să se bucure de sprijin.

Ce se aşteaptă de la Serviciul public de televiziune?

Acesta a fost numele unei sesiuni a întîlnirii de la Hotelul Mara din Sinaia, ţinută cu sprijinul a trei instituţii: British Council, BBC World Service şi Fundaţia SOROS, între 16 şi 18 octombrie. În cadrul acestei sesiuni au făcut declaraţii trei dintre cei responsabili la această oră cu TVR: directorul general, Stere Gulea, directorul DEI, Alina Mungiu, şi preşedintele Comisiei mass-media, Eugen Vasiliu. Stere Gulea s-a declarat de acord cu criticile aduse TVR pentru faptul că nu s-a definit suficient pînă acum ca televiziune publică. O televiziune publică nu poate exista (a mai spus el) fără programe româneşti atractive. Stere Gulea consideră că la ora aceasta există o inflaţie de talk-show-uri. „E greu de spus dacă în aceşti 7 ani a existat o gestiune", *a mai adăugat.* „Vine un sac de bani din care iau cei ce fac presiuni." *Directorul general al TVR a avertizat că se apropie o revoluţie tehnologică şi, dacă România nu se decide să intre în această competiţie, va rămîne doar cu teritorii, dar fără imagine. Mare parte din discursul lui Stere Gulea a fost dedicat independenţei televiziunii, în privinţa căreia (după opinia sa) guvernanţii au aceeaşi atitudine, indiferent de culoarea politică.* „Vulgarizînd puţin «îţi dau bani dacă faci aia»". *Stere Gulea este nemulţumit de dependenţa, fie şi subliminală, de Ministerul de Finanţe, pentru că,* „atunci cînd ai conştiinţa că datorezi ceva, te porţi altfel".

„Noi nu vă putem da soluţii pentru televiziunea dumneavoastră, putem doar, prin experienţa noastră, să vă scutim de deziluzii şi de timp pierdut", *a spus Liz Forgan, moderatoarea discuţiilor, director general, între 1995–1996, la BBC Radio Network şi mai înainte director de programe la Channel Four Television. De mare succes a fost şi discursul lui Michael Portillo, fost ministru al Apărării al Marii Britanii pînă la ultimele alegeri, care a atras atenţia şi asupra pericolelor care îi pîndesc pe jurnaliştii de televiziune: tendinţa de a-şi impune părerea, aroganţa.*

Gabriela Adameşteanu

Se poate combate sărăcia?

Raportul național al dezvoltării umane pe anul 1997 arată că 36% din populația României trăiește sub pragul sărăciei, iar 7% chiar sub limita de subzistență. După alte surse, trei sferturi din populație trăiește sub nivelul decent de viață. Leueen Miller, reprezentanta PNUD și coordonatoarea ONU pentru România, arăta cu ocazia inaugurării „Săptămînii Națiunilor Unite pentru Combaterea Sărăciei" (17–24 octombrie 1997): _„Pentru Sistemul Națiunilor Unite din România «combaterea sărăciei» presupune crearea accesului atît pentru bărbați, cît și pentru femei la: îngrijirea medicală, protecția copilului, servicii de sănătate a reproducerii și planificare familială, educație, instruire și încadrare în muncă. (...) În acest scop, agențiile ONU alocă aproximativ 20 de milioane de dolari SUA pentru programele derulate în România pe perioada 1997–1999"_. Este vorba atît de programe guvernamentale, cît și de inițiative private.

Refugiații

La căminul pentru refugiați din strada Tudor Gociu, undeva la periferia sudică a Bucureștiului, sînt cazați la ora actuală circa 200 de refugiați și solicitanți de azil provenind din Albania, Bangladesh, Iran, Irak, Somalia, Pakistan și Sri Lanka, dintre care 75 sînt copii cu vîrste pînă în 18 ani. Căminul, care este unicul de acest gen din țară, este un bloc de confort redus, înconjurat de gunoaie și noroi. Pe culoare se amestecă copiii foarte mici cu cei care vin de la școală. Mulți dintre părinții lor lucrează ocazional la negru, pe bani puțini, situația incertă împiedicîndu-i să-și găsească locuri de muncă stabile.

Potrivit statisticilor oficiale, la Comitetul Român pentru Probleme de Migrări s-a înregistrat, din 1991 pînă la 30 iunie 1997, un număr de 4.090 de solicitări de azil. Dintre solicitanți, 585 au fost recunoscuți ca refugiați, între care 315 somalezi cărora li s-a acordat dreptul de ședere din considerente umanitare. Înaltul Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiați (ICNUR) estimează că numărul solicitanților de azil care se mai află în prezent în România nu depășește 1.500.

Pe lîngă furnizarea tuturor fondurilor necesare pentru implementarea programului său în România, ICNUR a cooperat cu Guvernul și Parlamentul României pe parcursul întregului proces de redactare, revizuire și adoptare a *Legii privind statutul și regimul refugiaților în România*, de-a lungul a aproape patru ani. În prezent, principalul partener de lucru al ICNUR este Ministerul de Interne, instituție în subordinea căreia s-a înființat, în noiembrie 1995, Oficiul pentru Refugiați, însărcinat cu înregistrarea și procesarea solicitărilor de obținere a statutului de refugiat. Cea mai mare parte a programului de asistență pentru refugiați și solicitanți de azil al ICNUR este implementată însă de ONG-uri bucureștene, în mod special de Societatea Independentă Română a Drepturilor Omului (SIRDO).

Biroul ICNUR s-a implicat și în asigurarea asistenței materiale pentru refugiați și solicitanții de azil, fiind deseori singura lor sursă de sprijin. Bugetul planificat al ICNUR pentru asistența refugiaților din România este în acest an de 640.000 dolari SUA.

Principalele obiective și arii prioritare ale operațiunilor ICNUR în România includ: sprijinirea Guvernului în determinarea unui statut al refugiatului conform normelor internaționale, în primirea solicitanților de azil și integrarea refugiaților recunoscuți, asistarea ONG-urilor care au programe pentru refugiați.

Comisia Națională pentru Prevenirea și Combaterea Sărăciei, înființată cu sprijinul ONU prin PNUD, include personalități din Ministerele Muncii, Educației, Sănătății, de Interne, din centralele sindicale, de la Institutul pentru Cercetarea Calității Vieții, Comisia Națională de Statistică, asociații de pensionari și alte instituții, și are rolul de a elabora strategii pentru eliminarea sărăciei.

Agențiile Națiunilor Unite din România (Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare, UNICEF, Fondul Națiunilor Unite pentru Populație și Înaltul Comisariat al ONU pentru Refugiați) au organizat, în 17 octombrie – Ziua Internațională a ONU pentru Eliminarea Sărăciei –, o „zi mass-media" care a cuprins vizite la proiectele pentru combaterea sărăciei din București: Proiectul Comunității de Refugiați al ICNUR, Proiectul Pilot pentru Eradicarea Sărăciei „Zăbrăuți", proiectele UNICEF de la Școlile nr. 2 și 136.

În perioada iulie–septembrie 1997, organizația „Salvați copiii" s-a ocupat de amenajarea, la ultimul nivel al căminului Tudor Gociu, a unei „camere de zi" pentru copiii refugiați, iar pe data de 23 septembrie, „Salvați copiii", împreună cu ICNUR și SIRDO, au inaugurat-o. Camera de aici este puțin mai mică decît una de la o grădiniță obișnuită, în rest, nu există diferențe. Ca la orice grădiniță, copiii se joacă împreună, desenează, se mai și ceartă, dînd impresia de colectivitate aproape normală.

„Salvați copiii" a hotărît să se implice în integrarea în colectivitatea românească a copiilor refugiați de vîrstă preșcolară domiciliați în căminul Gociu. Între anii 1995 și 1997, au fost înscriși la grădiniță în total 48 de copii refugiați din Afganistan, Somalia, Irak, Iran și Albania. Ei vor beneficia de plata alocației zilnice de hrană, asigurarea rechizitelor precum și a materialelor informative cu privire la drepturile copilului.

Locatarii din „blocurile nimănui"

În zona Zăbrăuți din sectorul 5, în apropierea bulevardului Pieptănari, în patru blocuri construite pentru muncitori în anii '60 și abandonate în 1989 în vederea demolării, s-au instalat după Revoluție familii nevoiașe care nu aveau unde locui. „Blocurile nimănui", așa cum sînt ele cunoscute, nu au adresă și nu există oficial. Astăzi locuiesc aici peste 800 de persoane, dintre care 233 au un loc de muncă. La un an de la demararea proiectului, condițiile de viață sînt dificile, blocurile respective beneficiind de o singură sursă de apă (un hidrant exterior). Canalizare nu există din cauza conductelor nefuncționale, gazele și termoficarea lipsesc, iar instalațiile electrice sînt improvizate. Mihai Roman, coordonatorul proiectului PNUD, afirmă că aceste blocuri au acum statutul de locuințe sociale, fapt datorat și Primăriei Sectorului 5.

Proiectul urmărește crearea de fonduri pentru renovarea apartamentelor, realizarea instalațiilor pentru blocuri, pavare și asigurare cu pubele pentru gunoi. Nu se pierde din vedere încurajarea copiilor de a frecventa școala, dar nici educarea adulților (civică, sanitară, familială). Mulți dintre locatarii zonei nu au nici un fel de venituri, și pentru aceștia se asigură ajutoare sub formă de îmbrăcăminte, alimente și medicamente.

La capitolul „realizări" se pot înscrie, pe lîngă efectuarea unui studiu asupra grupului-țintă și estimarea preliminară a condițiilor de trai și a cerințelor de reparații, colectarea și distribuția de ajutoare, implicarea autorităților locale, atragerea ONG-urilor, integrarea a 25 de copii din comunitate într-o școală publică. Tot aici funcționează o cooperativă de servicii, înființată odată cu proiectul, unde lucrează meseriași din comunitate, pentru comunitate. Se încearcă încurajarea micilor întreprinzători prin scheme de microcredit.

Proiectul-pilot „Zăbrăuți" reprezintă doar începutul unui demers la scară națională de combatere a sărăciei. După opinia organizatorilor proiectului, premisele sînt încurajatoare, avînd în vedere că autoritățile locale sînt cooperante, iar instituții cum ar fi Banca Mondială și UNICEF, ca și unele companii private, și-au arătat disponibilitatea de a-l sprijini.

Clase speciale pentru copiii defavorizați

La Școala nr.136 au fost primiți, la insistențele PNUD, 25 de copii de vîrste relativ apropiate din zona Zăbrăuți. Ei vor învăța într-o încăpere care în trecut a fost folosită ca depozit. Timp de 4 zile și nopți, părinții copiilor au pus parchet, au zugrăvit și vopsit. Primăria Capitalei le-a donat abecedare.

Școala nr. 2 din strada Lacul Bucura, cartierul Ferentari. Beneficiarii proiectului UNICEF de aici sînt copiii cu dificultăți de învățare provenind în majoritate din familii cu probleme, mai ales din comunități de rromi. În școală s-a inițiat un Centru de Resurse unde studenți de la Facultățile de Psihologie, Pedagogie și Asistență socială lucrează benevol cu copiii după orele normale de curs. Acești copii sînt integrați în sistemul normal de învățămînt, dar, din cauza lipsei de preocupare din partea părinților, au nevoie de cineva care să se ocupe de ei mai îndeaproape. Sînt curioși, receptivi și mulțumiți să vadă că se află în centrul atenției. Printre altele, proiectul urmărește dezvoltarea educării copiilor și părinților prin intermediul activităților artistice, care pot transmite, într-o formă atractivă, mesaje de adoptare a unui comportament de cooperare, toleranță și evitare a conflictului.

Pentru sprijinirea părinților în obținerea informațiilor de natură juridică, socială, psihopedagogică, s-a deschis în aceeași școală un centru de consiliere familială.

AURELIAN CRĂCIUN

SĂPTĂMÎNA POLITICĂ

Legea tichetelor de masă

PS pe scurt

Executivul a adoptat, joi 23 octombrie, proiectul *Legii tichetelor de masă*, care va permite salariaților, de la stat sau de la patron, să beneficieze de un bon valoric de 10.000 lei pe zi, cu care pot servi o masă caldă sau cumpăra produse alimentare. Legea va intra în vigoare la șase luni după ce va fi adoptată de Parlament.

Scrisoare deschisă a președintelui Constantinescu către revoluționarii greviști ai foamei

PS pe scurt

Președintele României, Emil Constantinescu, a adresat o scrisoare deschisă revoluționarilor aflați în greva foamei, cerîndu-le să renunțe la această formă de protest deoarece greva nu a rămas fără ecou în plan politic și guvernamental. *Legea 42* nu a fost modificată prin Ordonanță Guvernamentală și proiectul de modificare a legii va urma calea dezbaterii parlamentare. Președintele afirmă că este posibilă participarea reprezentanților revoluționarilor la discuțiile din comisie, condiție formulată de greviști.

Președintele Constantinescu atrage atenția greviștilor că: *„Recurgînd la o formă extremă de privațiune și autosacrificiu, justificată numai în lipsa oricărui dialog, v-ați asumat nu numai riscul de a vă pune în pericol sănătatea și viața, dar și riscul extinderii unor asemenea acțiuni de protest într-o societate aflată și așa într-o situație deosebit de grea"*.

INSTITUTUL EUROPEAN

Apariții editoriale în colecția ESEURI DE IERI ȘI DE AZI:

Herman Keyserling: *Jurnalul de călătorie al unui filosof*
Traducere de Victor Durnea. Postfață de Tudor Vianu
(360 pag., ISBN 973-586-068-6)

Otto Rank: *Dublul. Don Juan*
Traducere de Maria Vicol. Prefață de Petru Ursache
(216 pag., ISBN 973-586-047-3)

Noutăți editoriale în aceeași colecție:

Remy de Gourmont: *Fizica dragostei*
Traducere de Ani Bobocea. Prefață de Roland Purnal

Thomas Carlyle: *Semnele timpului*
Ediție îngrijită și traducere de Andrei Bantaș. Prefață de Eugen Negrici

Iași • Str. Cronicar Mustea nr. 17 • C.P.: 161 • cod 6600 • Tel-fax: 032-230197
tel 032-233800 • e.mail: rtvnova@mail.cccis.ro • http: //www.nordest.ro/home.htm

A doua întîlnire a scriitorilor din afara graniţelor ţării

În perioada 7–12 octombrie, la Neptun, scriitori români din ţară s-au întîlnit cu scriitori români din Statele Unite, Israel, Republica Moldova, Ucraina, Franţa, Serbia, Suedia, Olanda etc., sub patronajul Uniunii Scriitorilor. La deschiderea întîlnirii, a venit ministrul Culturii, Ion Caramitru. În penultima zi, a venit şi primul-ministru Victor Ciorbea şi s-au discutat probleme cît mai concrete, legate de şansele literaturii. Redăm cîteva din opiniile rostite în cadrul întîlnirii sau după închiderea ei. *(Gabriela Adameşteanu)*

DUMITRU ŢEPENEAG

Mă supără termenul de „diasporă"

Literatura română este literatura făcută de nişte oameni în româneşte. Oriunde-ar scrie ei. Nimeni nu s-a gîndit, în literatura engleză, să întrebe unde stau Kipling sau Joyce. Nici Eugen Ionescu nu poate fi socotit scriitor de limbă română, cît o fi el de genial. În ultimul dicţionar de scriitori *Bompiani*, Mircea Eliade e socotit scriitor francez. Mircea Eliade a scris *Tratatul de Istoria religiilor* în franţuzeşte, însă literatura lui n-a scris-o decît în româneşte.

Termenul de „diasporă" pe mine, vă spun sincer, mă supără. Deşi am acceptat pînă la urmă să fiu pus în colecţia „Ithaca", la editura Univers, n-am fost prea încîntat de aceste colecţii care publică „exilaţi". Adică de ce sînt eu exilat în literatură? Eu am fost eventual exilat politic, exilat în viaţă, dar în literatură sînt aici, cu toată lumea. Eu nu ştiu ce înseamnă „literatura diasporei". Nu e tot literatura română? Iar dacă scriitorii de limbă română din teritoriul României au nevoie de scriitori de limbă română din altă parte, pentru diverse servicii, să înceapă prin a nu mai spune „literatura diasporei", pentru că asta, vă spun sincer, enervează.

S-ar mai putea vorbi despre necesara coordonare între românii din Paris şi Bucureşti, din München şi Cernăuţi, pentru promovarea literaturii lor. Teoretic, scriitorii din România sînt mai bogaţi – în sensul că au în spate un stat. Scriitorii din Moldova au şi ei în spate un stat, dar cei din Paris etc. n-au nimic. Cei care stau la Paris, la München au alte avantaje. Fiind prezenţi acolo pot să-şi publice literatura şi ocupă locul celorlalţi, din ţară. Posibilităţile de a fi publicat în traducere franceză nu sînt nelimitate. De aceea, dacă cei de aici ar fi mai coordonaţi, ar reuşi să rezolve această problemă, bizuindu-se tocmai pe cei de acolo. Eu vreau să-l întreb pe Laurenţiu Ulici de ce nu i-a dat niciodată prin cap să mă folosească pe mine, locuitor al Parisului, în colocvii sau consfătuiri petrecute nu ştiu unde, chiar şi la Chişinău?

Dorinţa asta de promovare, de editare, traducere, se poate rezolva dacă se procedează cu puţin tact. Am auzit că se şi încearcă anumite demersuri în acest sens. Ceea ce n-ar trebui să se facă pe furiş, ci aşa cum se face în Franţa, care cheltuieşte bani ca să-şi promoveze valorile. Eram la Cluj, se făcuseră o serie de traduceri din prozatorul francez Pierre Michon, un fel de Sadoveanu, scriitor foarte greu de tradus. Şi francezii erau dispuşi să cheltuiască bani pentru ca acesta să fie tradus în româneşte. Lucrul acesta ar trebui să-l facă şi românii, cu valorile lor, dar nu pe furiş: cutare editor mai iute de picior se duce la acest „ministerul imaginii" (e amuzant cum se cheamă) şi îi spune că a găsit un editor şi editorul îi spune că îi va da bani şi, uite-aşa, se strecoară. Nu. Ar trebui făcută o comisie care să stabilească scriitorii etc. Ăsta e un sfat.

LAURENŢIU ULICI

Termenul de „emigrant" este cel mai corect

Noi nu folosim nici termenul de „exil", nici termenul de „diasporă", ci *„scriitori români din întreaga lume"* sau *„scriitori români din afara graniţelor ţării"*. Termenul de „diasporă" este impropriu etimologic pentru emigraţia românească. Termenul de „exil" nu se mai potriveşte. Din cei 210 scriitori români care au emigrat, după 1989 s-au întors în România doi: Dan Cristea şi Mihai Ursachi. S-a întors şi d-l Frunză, mai încoace. Oricum, doi–trei sau zece este totuna. E limpede că „exilul" nu mai poate fi interpretat ca o formulă obligatorie. Termenul de „emigraţie" este cel mai corect şi ar putea fi şi în spiritul epocii pe care o trăim, pentru că, la urma urmelor, scriitorul are dreptul să trăiască acolo unde vrea el. Important este în ce limbă scrie. În rest, d-l Ţepeneag are perfectă dreptate. O să reparăm nu numai cu domnia sa, dar şi cu alţii, eroarea de a nu-i fi invitat la Chişinău. Poate vom ajunge vreodată cu toţii şi la Cernăuţi, pentru că noi uităm complet de zona asta, care e cea mai delicată zonă în care trăiesc români.

NICOLAE BREBAN

Sînt mai mîndru de tirajul meu de acum decît de cele de dinainte

Am apreciat conducerea Uniunii Scriitorilor pentru faptul că azi continuă ceea ce a făcut acum doi ani. Această întîlnire riscă să devină tradiţie. Noi sîntem atît de bogaţi în idei, în spontaneităţi splendide, şi atît de săraci în tradiţie... Am asistat, la sîrbi, la a 30-a întîlnire a scriitorilor sîrbi din toată lumea, încă sub comunism. Eram uimit pentru că, în România, scriitorii români plecaţi erau trecuţi sub tăcere, deci „omorîţi". Apoi, în era culturală, în anii '68–'70–'71, am luptat doar pentru cărţile noastre şi n-am luptat pentru drepturile colegilor noştri. În felul acesta am sărăcit nu numai cultura română, dar întreaga naţiune, spre deosebire de ţările din jurul nostru, care, tot comuniste fiind, şi-au apreciat ca naţionali scriitorii, indiferent că se aflau în ţară sau răspîndiţi în lume. Cei care boicotează aceste întîlniri nu înţeleg că forţa noastră este şi forţă naţională, forţa culturii, a unităţii.

Uneori libertatea e mai dură decît tirania pentru unii, a căror vocaţie nu este de primă mînă. Înainte, cu toate greutăţile, era, într-un fel, mai simplu să faci mare literatură, pentru că duşmanul era atît de ticălos şi de potrivnic atît culturii, cît şi raţiunii, încît nu puteai decît să stai în tabăra cealaltă, în bibliotecă, şi să abordezi marile teme. Nu întîmplător cultura e, poate, singura instituţie a României care a rezistat sub comunism pentru că acest popor ne-a citit, venea la întîlnirile noastre, umplea sălile friguroase ale teatrelor.

Cărţile noastre se cumpărau în tiraje de zeci de mii de exemplare. Acum am pierdut aceste tiraje – dar ele erau tiraje false. Sînt mai mîndru, acum, de tirajul meu de cîteva mii decît de cele cîteva zeci de mii care se vindeau în două ore, înainte. Am rezistat şi pentru că acest popor a simţit sub ultimii zece ani ai tiraniei, cei mai grei, că cultura se identifică cu fiinţa naţională. Şi eu cred că acum este şi de datoria noastră să abordăm această temă naţională cu mijloacele şi cu termenii culturii şi să nu o folosim, cum a făcut-o Ceauşescu, în scopuri propagandistice.

NORA IUGA

La întîlnirea de acum am constatat un spirit mult mai critic

Spre deosebire de întîlnirea de acum doi ani şi jumătate, unde a domnit un entuziasm general şi toţi eram euforici, la întîlnirea de acum am constatat un spirit mult mai critic. Am avut impresia unor disensiuni între colegii noştri, care au venit din diverse ţări ale lumii, şi reacţia sălii la anumite declaraţii ale lor. De pildă, în momentul în care ministrul Culturii, Ion Caramitru, a spus că va face toate eforturile ca să obţină subvenţii pentru publicarea unor cărţi ale românilor din „diaspora" la noi în ţară, sala a reacţionat cu oarecare revoltă, gîndindu-se că nu ar fi normal ca cei din „diaspora" să fie ajutaţi, pentru că, oricum, ei au mai multe posibilităţi materiale decît noi. În ţară, scriitorul român abia ajunge să-şi facă rost de un sponsor şi, din cauza greutăţilor materiale, aşteaptă cîteodată 4–5 ani pînă cînd îi apare un volum, nemaivorbind că drepturi de autor nu există. Şi cei veniţi din afară ne-au criticat un pic, ceea ce n-au făcut înainte, pentru lentoarea cu care se mişcă lucrurile la noi, pentru birocraţia sufocantă, pentru că şi ei, în momentul cînd au vrut să-şi publice o carte la noi, au întîmpinat aceleaşi amînări, prelungiri şi refuzuri.

Dan Culcer a susţinut teza că noi nu trebuie să fim în continuare nişte „asistaţi". În fiecare ţară, însă, pentru a fi promovată literatura ţării respective, trebuie neapărat făcute şi nişte sacrificii materiale.

S. DAMIAN

Ce obiect propunem spre difuzare Occidentului?

Nu mi s-a părut o soluţie potrivită că s-a dat fiecăruia ocazia să prezinte doar un soi de raport de lucru: ce cărţi s-au promovat în acea zonă, cîţi autori s-au mai ivit, cum s-au înfiinţat reviste, cenacluri, grupe de traducători. Organizarea şi coordonarea mai bună nu produc încă automat literatură. Noi discutăm aici fapte de cultură, care în anumite condiţii pregătesc o ambianţă prielnică şi scrisului. Pot să vorbesc şi eu despre catedra de limba şi literatura română de la Universitatea din Heidelberg, unde atribuţiile mele le-a preluat de curînd un redutabil istoric literar, Gelu Ionescu. Lectoratul funcţionează sub oblăduirea renumitului profesor german Klaus Heitmann, un mare iubitor al valorilor româneşti. Această oază rîvnită, care exista în anii de restriţie ai dictaturii, s-a păstrat şi azi, în alte tipare.

Ne preocupă, aici, tema pătrunderii cărţilor bune în circuitul internaţional. Pe lîngă problemele de organizare eficientă (rolul ambasadelor, intermediari cu influenţă, formarea unor traducători etc.), mai survine o chestiune decisivă: ce obiect propunem spre difuzare. Nu întotdeauna calitatea corespunde. Se întîmplă şi ca racordarea la orizontul de aşteptare al Occidentului să fie deficitară. Vechile prejudecăţi de închidere şi izolare n-au dispărut cu totul. Se exaltă uneori disproporţionat eul naţional. Se cultivă uneori un autohtonism îndărătnic, combinat arbitrar cu un refuz al universului modern. Se reînvie teze anacronice despre ruperea de civilizaţia Vestului. De acolo se conspiră, cică, împotriva destinului ţării, exponenţii acelei părţi a Europei fiind înfăţişaţi exclusiv ca fiinţe cinice, hrăpăreţe, de care trebuie să te fereşti. Astfel de superstiţii, expuse în cărţi, provoacă o reacţie de consternare. Mai putem remarca izbucniri – mai degrabă în presă decît în literatură – de xenofobie, popoarele vecine sînt tratate cu dispreţ, răzbat la suprafaţă forme de discriminare etnică, rasială. Nu s-au evaporat încă nici reminiscenţele unei gîndiri dogmatice, care proclama, de pildă, superioritatea omului venit de la sat, curat, neprihănit, favorizat să seducă, să cîştige întîietatea în competiţia introdusă în subiectul epic.

Referatul prezentat de Alexandru George îl consider un solid punct de plecare. Are dreptate criticul cînd avertizează că e nevoie de o altă înţelegere a artei după naufragiul care s-a produs. Această conştiinţă a dezastrului cam lipseşte. Două observaţii de ordin secundar doresc să fac. Despre prima perioadă, de proletcultism, se poate spune că a fost un vacuum, cum susţine referatul, dar atunci s-au zămislit şi unele scrieri de neomis: ***Moromeţii***, ***Bietul Ioanide***, poate ***Groapa***, chiar dacă autorul a căpătat, printre colegii de breaslă, faima unui huligan. Un alt amendament se referă la criteriul limbii în stabilirea apartenenţei unui scriitor.

Eu nu i-aş elimina din literatura română pe Panait Istrati sau pe Emil Cioran (în a doua etapă, cînd a scris în franceză). Un ochi avizat descoperă adesea în opera marelui gînditor aceleaşi obsesii de odinioară (inconvenientul de a te naşte, dilema existenţei, furia împotriva limitelor biologice etc.), filtrate şi disciplinate de istorie şi de noua identitate (barbarul domesticit!).

(Continuare în pagina 14)

A doua întîlnire a scriitorilor din afara graniţelor ţării

(Urmare din pagina 13)

VASILE VASILACHE

Sper ca Ministerul Culturii să devină stăpînul centrelor culturale

Cred că periodicitatea acestor întîlniri trebuie să urmeze. Ba, probabil că va fi nevoie şi de o diversificare tematică şi să se studieze fenomenul de acum în profunzime. Să trecem de perioada a ceea ce se cheamă „luare de act" şi să adîncim problematica pe fiecare ţară. Sper ca Ministerul Culturii să devină stăpînul centrelor de difuzare a culturii româneşti în străinătate, inclusiv prin ambasadorii săi.

DENISA COMĂNESCU

N-ar trebui MAE să aloce bani pentru astfel de evenimente?

O întîlnire a scriitorilor din interior cu cei din exterior constituie un prilej de schimb de idei, schimb de cărţi şi începutul unor proiecte pentru viitor. În acelaşi timp, este şi un prilej de celebrare. Anul acesta, foarte mulţi scriitori, trăind în alte părţi, au putut să participe la lansările propriilor cărţi.

E păcat că acest congres a trebuit să fie amînat pînă în octombrie, pentru că sponsorizările de la trei bănci importante nu au putut fi obţinute decît acum. În acest moment, scriitorii care sînt profesori la diverse universităţi din lume nu au participat. Mă întreb dacă Ministerul de Externe nu ar trebui să aloce o sumă de bani importantă pentru aceste evenimente organizate de Uniunea Scriitorilor, aşa cum congresele, simpozioanele etc. organizate de Fundaţia Culturală Română sînt finanţate în întregime de acest minister. O idee bună a Comisiei pentru Cultura Scrisă de pe lîngă Ministerul Culturii a fost de a sponsoriza parţial cărţile scriitorilor români din exterior care apar la diverse edituri. Asta nu înseamnă că toţi scriitorii care trăiesc şi scriu în străinătate sînt sponsorizaţi pentru apariţia cărţilor lor de către Ministerul Culturii din România. Există o comisie care stabileşte valoarea scriitorilor respectivi. Sînt mulţi scriitori din străinătate care îşi plătesc apariţia propriei cărţi.

SHAUL CARMEL

Depolitizarea aprecierii scriitorilor

Mi se pare foarte important ca România să *depolitizeze* aprecierea scriitorilor ei. În ultimul timp, am venit deseori în România, şi de fiecare dată m-am trezit în faţa unor noi surprize: pe fruntea lui Preda ori Sadoveanu, încă un semn al lui Cain, ba nu mai e la modă Tudor Arghezi ş.a.m.d. O literatură serioasă trebuie să-şi păstreze toate valorile. Nu mi-a plăcut nici „expedierea" lui Nicolae Labiş, care a avut ghinionul să se nască într-o perioadă cînd literatura era politizată, dar el este o valoare autentică, o mare speranţă a României, care s-a pierdut cum s-au mai pierdut alţi scriitori. Păcat că s-au pierdut Marin Sorescu, Marin Preda, oameni care ar fi putut intra în literatura universală, prin ajutorul ţării. Spuneam la prima ediţie a întîlnirii de la Neptun că este foarte greu să-l recuperăm după 100 de ani pe Mihai Eminescu, pentru că România de-atunci n-a făcut absolut nimic pentru el. Din această gravă lecţie a istoriei, România de astăzi ar trebui să înveţe. Ofiţerimea rusă, pe vremea lui Dostoievski şi a lui Tolstoi, în valizele pentru Paris, alături de cizma de lac sau de frac au luat manuscrisele acestor doi mari titani ruşi, care au devenit apoi stîlpi de rezistenţă ai literaturii universale. Or, pentru Eminescu, unul dintre marii poeţi ai lumii, nu s-a făcut nimic. Noi la Tel Aviv, la Universitate, vrem să facem o „Zi Preda". Avem nevoie pentru aceasta de ajutorul esenţial al Ambasadei române.

În România, un scriitor din străinătate se poate tipări cu uşurinţă. Nicăieri, însă, în lumea occidentală, o editură cu nume bun nu va da la tipar, chiar dacă e plătită, o carte care nu are valoare. Mi se pare o greşeală că la Neptun nu au fost editurile de specialitate. Editurile din România pot să-şi dea numai tiparul, dar numele lor să nu fie pe o carte, dacă aceasta nu e valoroasă. Noi ne puneam speranţa în critica profesională din România, pentru că noi, departe-aproape unde trăim, nu avem o critică pe principii profesionale, estetice. Or, noi totdeauna priveam cu jind spre Bucureşti, unde ne aştepta „judecata dreaptă". Şi iată că ne trezim acum cu imposibilitatea de a obţine un adevăr de la critica profesională, pentru că aceasta se exprimă laudativ şi la cărţi fără valoare. Eu cred că acum trebuie să funcţioneze exclusiv principiul estetic. Dacă Marin Preda a făcut şi concesii politice regimului, din motive care-l interesează, în defavoarea esteticului, judecaţi-l. Dar dacă n-au afectat cu nimic valoarea estetică, trebuie depolitizat.

Grupaj realizat de
GABRIELA ADAMEŞTEANU
şi IOANA IERONIM

Cum nu trebuie făcut un discurs pentru românii din afara graniţelor

La întîlnirea de la Neptun a scriitorilor, am descoperit cu dezamăgire cît de nepotrivit este consilierul Guvernului Valentin Hossu-Longin. El a rostit în deschiderea întîlnirii un discurs la care toată sala a rîs, din pricina platitudinii autohtoniste. Îl reproducem mai jos, cu regretul că este girat de semnătura primului ministru. **(Gabriela Adameşteanu)**

Mi-am dorit din tot sufletul să vin în mijlocul dumneavoastră la deschiderea acestui colocviu de gîndire, spirit şi creativitate româneşti... Aşa am promis, aşa îmi doream. Iată însă că „omul este sub vremi", prim-ministru sau nu, drept care mă adresez dumneavoastră prin intermediul acestui text, promiţînd însă că ne vom vedea, vom sta de vorbă la sfîrşitul acestei săptămîni. Voi fi la dispoziţia dumneavoastră cîteva ore bune, ore care, sînt convins, vor contribui la îmbogăţirea mea sufletească şi la lămurirea unor aspecte mai puţin cunoscute de fiecare dintre noi...

Trebuie să ştiţi că în anii trecuţi şi mai ales în 1996 am asistat la multe lansări de cărţi, la premierea unor concursuri de arhitectură, la inaugurarea unor monumente din patrimoniul nostru naţional. Totodată, anul acesta am avut întîlniri cu oamenii de cultură şi reprezentanţi ai românilor din afara actualelor graniţe. De fiecare dată, moţul din mine, şcolit în Clujul ardelean, a încercat un sentiment de mîndrie că aparţine acestui neam, că înţelege mai bine cît datorează istoriei, tradiţiilor şi spiritualităţii noastre. Pe de altă parte, la cele trei întîlniri cu diaspora din SUA, m-am convins că trebuie să restabilim punţile sufleteşti cu fiii acestui pămînt, indiferent unde s-ar afla în lume, indiferent de vicisitudinile istoriei şi politicii care i-au aruncat în afara ţării.

Încerc să ştiu exact ce faceţi, ca scriitori, pentru Patria-Mamă şi imaginea ei în lumea largă, şi vă promit că după întîlnirea de sîmbătă, 11 octombrie, voi şti mai mult cum să ajutăm şi cum să ne ajutaţi pentru ca intraductibilul DOR de ţară să-şi găsească adevărata dimensiune a realităţilor româneşti în colectivităţile din care faceţi parte.

Ştim că în lume sînt între 10–12 milioane de români din afara hotarelor, poate chiar mai mulţi, după unii cercetători. Dumneavoastră, ca oameni ai cuvîntului, aveţi datoria să fiţi adevăraţi ambasadori ai Ţării, dincolo de crezuri politice sau religioase, dincolo de o anumită guvernare sau alta. Un singur lucru e important: românii, oriunde ar fi, să fie convinşi că matricea lor este Aici şi că eforturile actualului Guvern au în vedere binele poporului român. Sîntem conştienţi că avem încă multe de făcut, în plan socio-economic, pentru ca România să-şi cîştige locul în structurile europene şi euro-atlantice.

Important este ca dumneavoastră să ne ajutaţi în procesul de cunoaştere a României de azi, în mediile de informare internaţionale, la care aveţi acces.

Aştept să-mi puneţi întrebări şi totodată să găsim împreună soluţiile pentru ca România să nu mai fie departe de fiii ei. Închei cu o strofă din poemul scriitoarei Gabriela Melinescu, din Suedia, care şi-a lansat recent volumul de Poezii la Uniunea Scriitorilor.

„Nu posedăm nimic
Sîntem copiii orfani ai exilului.
Nu mai avem biserică,
preoţii noştri demult s-au vîndut
femeii îmbrăcate în purpură şi
carmin."

Fie ca această dureroasă trăire a celui „Fără de patrie" să rămînă doar în pagini de carte şi în metafore.

Aşa să ne ajute Dumnezeu!

Victor Ciorbea

Flash ART

● La Galeriile 3/4 de la Teatrul Naţional sînt deschise pînă la finele lunii octombrie două mari expoziţii ale unor importanţi pictori ai generaţiei de 40 de ani. Pictura **Ioanei Bătrânu** se aşează cu supremă virtuozitate şi dramatism psihologic în cadrul esteticii neo-bizantine ilustrate de grupul „Prolog". În expoziţia „Minunatele ore ale ducelui d'Ivry", pictorul **Ioan Aurel Mureşan** ilustrează cu brio truculenţa imaginativă şi cromatică a direcţiei neo-expresioniste din pictura ultimilor ani.

● În incinta cetăţii medievale Călnic, unde funcţionează Centrul cultural ştiinţific internaţional „Ars Transsilvaniae", s-a deschis pe 17 noiembrie a cincea expoziţie anuală a Centrului Soros pentru Artă Contemporană. Intitulată „Civitas solis, civitas artis", expoziţia are ca temă investigarea relaţiei dintre spaţiul real şi spaţiul virtual într-un context spaţial încărcat de conotaţii istorice, filosofice, religioase. Un juriu de specialişti a ales 18 proiecte de lucrări de factură intermedială, instalaţii, video-instalaţii, semnate de: **Ana Adam** (Timişoara), **Jozsef Bartha** (Tg. Mureş), **Sándor Bartha** (Tg. Mureş), **Matei Bejenaru** (Iaşi), **Judith Bodor** (Cluj), **Rosalinda Borcilă** (Cluj), **Cătălin Berescu** (Bucureşti), **Constantin Goagea** (Bucureşti), **Cezar Lăzărescu** (Iaşi), **Vasile Mureşan Murivale** (Bucureşti), **Nicolae Onucşan** (Oradea), **Simona Popa** (Arad), **Zoe Vida Porumb** (Cluj), **Elena Scutaru** (Bucureşti), **Mircea Stănescu** (Sibiu), **Epaminonda Tiotiu** (Cluj), **Titu Toncian** (Cluj), **Sorin Vreme** (Timişoara). Curatorul expoziţiei este plasticiana **Maria Rus Bojan**, muzeograf la Muzeul Naţional de Artă din Cluj. **(M.C.)**

Premiu iberic pentru un sculptor dobrogean. Algebră în marmoră

76 de sculptori din numeroase ţări au participat la concursul de preselecţie pentru cele 15 locuri la prima ediţie a simpozionului internaţional organizat la Fines, Spania, de Consorcio Escuela del Marmol, în colaborare cu Junta de Andalucia, cu Ayutamento de Fines. Premiul I a fost acordat sculptorului spaniol Remigio Davila, iar premiul II lui **Nicolae Şaptefraţi** pentru lucrarea „Plus–Minus".

POLIROM
LANSARE DE CARTE
Vladimir Tismăneanu
MIZERIA UTOPIEI
Criza ideologiei marxiste în Europa Răsăriteană
Leon Wieseltier
ÎMPOTRIVA IDENTITĂŢII

Participă: Vladimir TISMĂNEANU
Nicolae MANOLESCU, Mircea MIHĂIEŞ
Lansarea va avea loc la librăria „M. Sadoveanu"
Miercuri, 29 octombrie 1997, orele 16[30]

CRONICĂ DE CARTE

DAN C. MIHĂILESCU

Dandysmul încercănat

Mihail Villara,
FRUNZELE NU MAI SUNT ACELEAȘI,
Editura Fundației Culturale Române.

Frumoase, cu toate că un pic triste, sînt răzbunările literar-postume! Să readuci la viață după cincizeci de ani o carte care să-ți refacă din aburi colorați imaginea unei lumi testamentare! Să aștepți nerăbdător și zadarnic marele roman al sfîrșitului de secol și să te trezești cu o pereche pentru *Întoarcerea din rai* și *Huliganii* lui Mircea Eliade! Să înveți biografia lui Mihail Fărcășanu-Mihail Villara (1907–1987) din „manualul" de istorie politică (șeful tineretului liberal în 1946, conducătorul ziarului *Viitorul*, autorul studiului *Monarhia socială*, 1940, stabilit în 1948 la New York, director al departamentului românesc la Europa Liberă, organizator de asociații politice în exil, împreună cu generalul Rădescu și Grigore Gafencu), dar să ajungi a-l gusta pe prozatorul ultramatein, donjuanizînd pînă la sufocare cu gîndul la Poe, Baudelaire și „etica negativității" în falstaffiene spelunci londoneze sau pivnițe cu bere berlineză!

La zece ani de la moartea autorului, reeditarea romanului pentru care Mihail Fărcășanu primea în 1946 premiul editurii Cultura Națională (Aristide Blanck) nu (re)impune doar **un titlu** și un nume, ci o **manieră**, o **linie** epică din păcate prea puțin slujită la noi, din cauze istorice, politice, dar și de mentalitate culturală.

Plăcerea versus misiunile artei

Cum bine știm, deși petrecăreț la fire, bonom în erezie, atins incurabil de seninătatea sceptică și grabnic lăsătoriu în voia celor trupești, românul a fost și a rămas un conservator inflexibil în materie de cultură. Cu toate cele sfinte se mai putea glumi, dar nu și cu misia socială a artei! Dacă ortodoxia îngăduie, ba chiar cultivă superstițiile; dacă legea ține, la noi, în general „trei zile", ca și minunile; dacă politica se mai poate face și de dragul jocului de noroc; dacă munca e ceva neglijabil și demodat, ca și disciplina, autoritatea, punctualitatea, fidelitatea ș.a.m.d., iar progresul material poate lipsi cu desăvîrșire – în schimb literatura, arta în general, nu poate fi, nu-i așa, decît **în slujba** idealurilor naționale, în slujba poporului, a celor mulți și obidiți, în slujba păcii, în slujba clasei muncitoare, a omului, adică a partidului!

Nație jună dar dependentă-n toate cele, românească spiță și-a cenzurat deliberat și sistematic poftele estetice, în numele sacrei datorii cetățenești. Învingătoare a fost întotdeauna linia eminesciană și nu, să-i zicem, cea macedonskiană. Romanul social, realismul etic, panorama istorică în dispreț, mă-nțelegi, de pătimirile visătoare ale insului; gemetele „mulțimilor în lanțuri" și nu hoinăreala solitară prin păduri sau taverne; tribuna și nu alcovul; eroismul și nu sinuciderea etc. Exaltarea individualului echivalează de obicei la noi cu crima de leznațiune. Spuneți și dumneavoastră: ce înseamnă (în conștiința publică) Bacovia pe lîngă Goga? Ce e Mateiu Caragiale pe lîngă Rebreanu? Ce e *Thalassa* pe lîngă *Noi vrem pămînt*? Ce e *Manualul întîmplărilor* pe lîngă *Desfășurarea*? Ce înseamnă *Trintorul* pe lîngă *Desculț* sau *Lostrița* față de *Cordovanii*? Ce sînt *La țigănci* față de *Neamul Șoimărești*, *Uvedenrode* față de *Umbra lui Mircea*. *La Cozia* sau *Cantilena* lui Dan Botta pe lîngă ciocoiul dat pe răzătoare în arghezianul *1907*?

Ei bine, nu! Așezați în „calea tuturor răutăților", noi n-am avut, nu-i așa, vreme de prostii, de mofturi contemplative, de lux și gratuite dorlotări onirico-romanticoase, cu toate că ne-am străduit, la o adică, să umplem și golurile respective. Nu. Noi n-am fost de acord cu experimentul de dragul experimentului, cu toate că am inovat dadaisme, fie și la nivel alogenic. La noi, calofilia, gratuitatea, arta pentru artă, plezirismul și taifasul eseistic fără noimă va să zică trădarea intereselor naționale, smintirea nației, putreziciune lubrică mic-burgheză, una peste alta – crima crimelor: **evazionism**.

Sigur că paradoxul face ca, din cît s-a vrut literatura mai cuprinzătoare social și mai moral-patriotică etnospiritual, dintr-atîta au devenit societatea mai friabilă și moralitatea mai coruptă. Și din cît au fost mai dogmatice și mai agresive imperativele așezate în calea artei, dintr-atîta edificiul a fost mai butaforic și mai sfărîmicios. Ceea ce, însă, n-a ușurat nicidecum soarta literaturii de plăcere, a literaturii făcute din plăcere, cu gîndul la purul consum, la desfătare, *passe-temps* și nu la „nevoia" de frescă socială, parabolă politică, tablou de epocă ș.a.m.d. Considerat la noi aproape o crimă (și asta nu doar de comuniști, ci taman de pe la *Dacia literară*), evazionismul ar putea avea de acum înainte cel puțin condiția de a fi înțeles și de a fi (măcar teoretic) acceptat ca literatură de consum. Oroarea scriitorului român față de această arhionorabilă categorie artistică este, și ea, una dintre sechelele totalitare cele mai pernicioase. Pentru o astfel de discuție – foarte serioasă în consecințele ei – reeditarea de acum poate fi un pretext cum nu se poate mai nimerit. Nu este, firește, nicidecum vorba de a minimaliza „marea literatură", de la *Ciocoii* lui Filimon la *Ion* și *Moromeții*, ci pur și simplu de a acorda un loc mai larg în așteptările noastre orfevrăriei gen Agopian, simbolisticii gen Alice Botez, sau relațiilor subterane dintre *Antropomorfism* și *Luceafărul*, la Eminescu.

Contexte

În studiul introductiv al ediției, Adrian Anghelescu pune corect romanul, pe urmele cronicii lui Pompiliu Constantinescu din 1946, în descendența gidianismului eliadesc de la 1930, atins de Papini și D.H. Lawrence, cu mania trăirilor intense, a combustiei senzoriale ipostaziate livresc, proza neliniștii experiențialiste. Ce-i drept, Villara-Fărcășanu nu e devorat de morbul politic, de patima dezbaterilor de idei cuplate la energia erotică, precum la Camil Petrescu, Mircea Eliade & Co. Centrul său de interes nu este, însă, nici introspectiv, ci cantonat undeva la mijloc, între realul de o excedantă concreteță (pînă la sordid) și nevoia de reverie pe fond cultural.

Biblioteca și Hetaira, ideile și sexualitatea, contemplația și virilitatea, dorința de a înnobila prin cugetare lumea simțurilor și de a frăgezi luciditatea prin nesațiu carnal și valuri de alcool, fac din romanul acestor noi „crai" o lectură cît se poate de șocantă pentru ochii noștri ajunși la miopie prin proza „obsedantului deceniu", romanele cu activiști și intertextualitățile postmodern cifrate.

O semnificativă situare a romanului o face Alexandru George (v. „Revenirea lui Mihail Villara", în vol. *Întîlniri*, Cartea Românească, 1997, pp. 253–256, cronică apărînd, probabil, inițial în *Luceafărul*). El îl înscrie pe Fărcășanu în „generația războiului", în serie cu Dinu Pillat, Petru Dumitriu, Pavel Chihaia și Alexandru Vona, după care corelează *Frunzele nu mai sunt aceleași* cu – pe de o parte – *Duduca Mamuca* (1862) și, pe de alta, cu *Huliganii* și *Întoarcerea din rai*, cu *De două mii de ani*, romanele lui Dinu Pillat, *Adolescenții din Brașov* de Pericle Martinescu, *Tinerețe* de Lucia Demetrius și literatura Anișoarei Odeanu. Autori *„tineri, dar pentru care lumea era agitată de convulsii dramatice, cu totul altfel decît poetică, trandafirie și primăvărатică"*.

Alexandru George are dreptate cînd afirmă că romanul lui Villara-Fărcășanu este *„mai curînd o carte importantă decît una valoroasă"*. Altfel spus, valoarea ei ține mai mult de istoria literară, de refacerea unui context spiritual, a unui **țesut literar**, să-i zicem așa. Romane ca acesta și ca *Ferestrele zidite* (Alexandru Vona) au și darul de-a ne conecta – fie și pentru o clipă, numai, fie și la modul dureros de iluzoriu – la spiritul unui timp care, în cazul în care evoluția întregului ar fi fost normală, ne-ar fi eliminat toate nenorocitele complexe ce fac din „țesutul românesc" un etern anteriu al lui Arvinte.

Dandysmul încercănat și febrele generației '27

„Frunzele nu mai sunt aceleași este romanul formației morale, sufletești și spirituale a unor tineri intelectuali, de naționalități diferite, care trăiesc în atmosfera a două mari metropole europene – Londra și Berlin – în anii premergători celui de-al doilea război mondial. Regăsim același mediu cosmopolit al modestelor pensiuni (anglo-indiene la Mircea Eliade), aici londoneze sau berlineze (...) un fel de sectă de boemi peripatetici, uniți prin pasiuni, neliniști și griji", rezumă Adrian Anghelescu.

Lucrul cel mai captivant aici este aliajul dandysmului de tip matein cu proza neliniștii, existențialismul specific generației '27. Acest amestec de vitalism eliadesc („apologia virilității"), însetat de aventură și noi experiențe (deopotrivă amoroase și culturale) și dezabuzare cu blazon alterat și obsedat de parvenire face deliciul lectorului preocupat de psihologia interbelică. De-o parte, etica narcisică (*„oisive jeunesse, à tout asservie..."*) a dandysmului înecat în estetism: *„pentru a nu realiza vidul biografic avem nevoie de stupefiante estetice. Alibiuri morale pentru absența voinței sau a sincerității"*. De cealaltă parte, mistica Faptei: *„O viață de sacrificiu, o aventură extremă, de pasiune absolută. Visez să mă smulg din tagma celor ce sunt conduși de instinctele isterice ale cărnii și să stăpînesc eu existența. Să fii arhitectul propriei tale vieți"*.

Mania „pontului fin" și decisiv, din corespondența lui Mateiu Caragiale cu N.A. Boicescu, se întîlnește nu o dată aici, în special la Axel („marea artă a parvenirii" imaginată de Axel *„cu abstinențe în toate domeniile, cu pelotarea femeilor bătrîne și a pergamentelor roase de șoareci"*), dar vezi și Conney, p. 50. Însă figurile „crailor" (John – personajul narator, Axel și Kusper, plus metisul Maurice, oarecum pe post de Pirgu) și boema lor – cînd de feerie carnavalescă, vecină cu demența, cînd abulică și detracată, la un pas de suicid – întretaie elanurile specifice „tinerei generații" interbelice, cea obsedată de cultul „trăirii intens periculoase", dictatorială în toate. *„Tinerețea, ce farsă, e vîrsta rutului, cînd umbli tîrît de instincte ca un cîine"*, exclamă Axel. *„Principiul este să trăiești intens viața cărnii, fiindcă de acolo este și singura speranță să iasă flacăra spiritului"*, vine replica lui Kusper, care adaugă: *„profesorii de extaz sînt Poe și Baudelaire"*. Dar tot el, spenglerian, mai tîrziu: *„prevăd noi convulsiuni, noi războaie, noi catastrofe. La fiecare generație omenirea începe aceeași experiență (...) umanul nu există și nu va exista niciodată, aceleași tentative și eșecuri se întîmplă în cicluri închise pe care noi le numim culturi"*.

De fapt, primul rînd al cărții chiar așa sună: *„problema care se punea era viața nouă"*. Strigătul de furie, neputință și sete... totalitară al generației se face adeseori auzit din subteranele textului: *„nu fac decît să-mi ard încet viața, rămînînd pe loc"*, strigă George; *„erau acolo o serie de tineri intelectuali în derută, simțind că «trebuie făcut ceva»"*. Marele duşman – plictisul (*„material pentru o sociologie a plictisului"*): *„Așteptarea devine crispantă. Să se întîmple ceva, să vină ceea ce va schimba ternul cenușiu al vieții. Nimic, însă. Stagnare, limitare, fixare"*, notează în jurnal autorul, cu acel acut sentiment al inexorabilului ce caracterizează sfîrșitul anilor '30.

De altfel, romanul este, în esență, o deghizare a jurnalului (asta cînd nu avem de-a binelea jurnal, v. p. 123 ș.u.) de studenție (Fărcășanu a studiat în Germania și Anglia între 1935–1938), cu nostalgia purității (p. 33) sau contexte ce seamănă flagrant cu anume fragmente din corespondența germană a lui Ion Barbu către Rosetti și Vianu (ex.: *„În total, femeile aici sunt amante ideale pentru bancheri prodigi sau camarazi răbdători. Și totuși trec uneori siluete pline de poezie confuză, conradiană"*). Inteligent, sangvin, rasat, om de lume sclipitor ș.a.m.d., Fărcășanu ar fi devenit, în condiții românești normale, un romancier redutabil, rival serios pentru alde *Cronică de familie*. A se citi, în acest sens, suculentele pagini 226–227 (pensiunea Löffer), episodul Soledad de la pp. 248–249 (la un pas de... Philippe Djian!) sau relatările erotice ironico-pitorești gen p. 154.

Cît despre mulțimea femeilor prinse-n insectar (se detașează, desigur, Soledad, dar și Miranda și Myra), ele smintesc la modul cel mai plăcut referințele culturale (la Spengler, Montherlant, Ortega y Gasset, Conrad) și dau seama, o dată mai mult, de vocația hedonistă a adevăratului intelectual, cel trăitor cu gîndul la „adevăratii Arnoteni".

HUMANITAS
Cartea care dăinuie

Noi apariții în noiembrie 1997

JEAN CARPENTIER/FRANÇOIS LEBRUN
Istoria Europei

EMIL CIORAN/Antologie
Despre Dumnezeu

ELLEN FEIN/SHERRIE SCHNEIDER
Regulile. Cum se cucerește un bărbat

AMOS FUNKENSTEIN
Teologie și imaginația științifică

DUMITRU STĂNILOAIE
(editor)
Filocalia VI

GABRIEL ANDREESCU

Tuzla Tuzla Tuzla

Am trecut prin capitala Iugoslaviei prima oară, cu trenul, în vara lui 1990. Pe atunci ţara cea mai independentă a lagărului socialist părea şi cea mai promiţătoare. Belgradul era nodul, unde schimbai trenurile care veneau din Est cu cele îndreptîndu-se spre Vest. La întoarcere am încercat, asemenea altora, să îmi iau locul în trenul de Bucureşti, deşi se afla uşor lateral faţă de staţie. (O oră înaintea plecării.) Nu ştiu de ce, asta i-a iritat pe lucrătorii de la Căile ferate. La solicitarea unui poliţist de a coborî bagajul, am avut proasta inspiraţie să cer o explicaţie raţională. Poliţistul m-a luat cu el şi m-a dus la o secţie aflată cam la două sute de metri de gară. Făcîndu-se că-mi pun întrebări, colegii săi m-au ţinut pînă a plecat trenul. Cînd au văzut că ora fatidică a trecut, mi-au spus veseli „la revedere". A trebuit să moţăi o noapte pe băncile murdare ale gării, ca să prind cursa de a doua zi. Răutatea aceea gratuită mi s-a lipit în memorie, negăsindu-şi locul între aşteptările mele pline de simpatie, privindu-i pe independenţii urmaşi ai lui Tito. Cînd a izbucnit războiul în Iugoslavia, am găsit mai uşor o explicaţie.

De această dată, am ajuns în Belgrad cu avionul. Grănicerul nu mi-a răspuns la bună ziua nici cînd i-am dat paşaportul, nici cînd mi l-a înapoiat. Drumul la Tuzla urma să-l fac a doua zi. Şoferul trimis de organizatori, pentru a mă duce la hotel, nu avea mai mult de 30 de ani. I-am pus cîteva întrebări. (Campania electorală pentru preşedinţia Serbiei era în toi. Peste tot, portretele lui Zoran Lilici, socialist. La fel, la televiziune.) *„Nu înţeleg în ce lume trăiesc"*, mi-a răspuns. *„Acum zece ani, dacă eram întrebat, spuneam că sînt iugoslav. Acum, nu ştiu ce sînt. Sîrb? Parcă vin de pe Marte. Nu reuşesc să-i urmăresc pe cei din jur. Tot vorbesc de Serbia mare, în timp ce ea devine din ce în ce mai mică. Dacă începe războiul, sau plec peste graniţă, sau intru la închisoare."*

Seara, discut aceeaşi temă cu Miljienko Dereta, gazda. Aflu cîte ceva despre sondajele anterioare ultimelor alegeri. Dacă opoziţia intra în competiţia electorală unită, cîştiga. Nu intrase. Acum, Vuk Draşkovici îşi depusese singur candidatura, cealaltă parte a opoziţiei boicotase scrutinul. Miljienko fusese în 1993 reprezentantul Alianţei Civice la negocierile opoziţiei. Încercase să realizeze o coaliţie avînd un singur competitor, împotriva lui Miloşevici. Nu reuşise. Organizase protestele din acest an, regizase ideile lor amuzante, demonstrînd existenţa multor oameni inteligenţi, dar şi „cetăţeneşte" activi în Serbia. Însă civismul nu reuşeşte dacă nu are un „recipient" politic corespunzător. Acum încerca să explice cum se face că în Iugoslavia (spre deosebire de România!) forţele aflate împotriva lui Miloşevici nu sînt în stare să coopereze. Unde era raţiunea? Şi ce să mai zici de albanezii din Kosovo, care, cu cele 10–12% locuri din Parlament, pe care le-ar cîştiga dacă ar participa la alegeri, ar fi în stare să răstoarne balanţa? Dar nu participă.

3 octombrie. Luăm autobuzul spre graniţa bosniacă. Trecem prin Voivodina. Gospodării bogate, aşezări ale unor comunităţi omogene. Tuzla e spre sud.,

Graniţa. Cei şapte colegi veniţi din Stele Unite şi Polonia plătesc viza. Banii vor intra în buzunarul grănicerului, care refuză să elibereze vreo chitanţă. Sînt din România şi nu am nevoie de viză. Pe drum, convoaie SFOR. Armata îşi face foarte des simţită prezenţa.

Schimbăm şi luăm un taxi. Crînguri şi culturi bine îngrijite. Casele sînt fiecare cu etaj. Gen vilă. Şi se construieşte. Linia frontului trecea prin altă parte, regiunea a fost ferită de semnele chinuitoare ale războiului. Care este componenţa etnică?, întreb. Mai ales croaţi catolici şi musulmani. Iar Tuzla cuprinde, în proporţii asemănătoare, şi sîrbi ortodocşi. Unul din rarele locuri unde cele trei comunităţi coexistă.

Tuzla. Un oraş între dealuri. Iarăşi mă izbeşte verdeaţa. Am venit la seminarul ţinut de Institute for Democracy in Eastern Europe, intitulat „Living together". Urma să-i întîlnesc pe Irena Lasota, directoarea executivă a IDEE, şi Eric Chenoweth, redactorul-şef al revistei *Uncaptive Mind*. Ei insistaseră să fiu prezent. Irena Lasota a făcut lucruri minunate în România, iată de ce veneam cu o mulţime de salutări pentru ea.

Irena Lasota, directoarea executivă a IDEE

Prima zi concentrată pe tema iugoslavă, bosniacă şi a comunităţii din Tuzla. Discursuri, mai ales privind necesitatea şi raţionalitatea celor trei naţionalităţi de a fi împreună. La nivel de principii, banalităţi, dar Tuzla şi regiunea din jur rămîn o excepţie nebanală în raport cu furia care a devastat fosta Iugoslavie. Cum să generalizezi modelul creat în Tuzla, unde funcţionează şi un puternic Forum cetăţenesc creat pentru a se opune exclusivismului etnic? Toţi spun: oamenii trebuie să înveţe să trăiască împreună – aşa cum au învăţat în oraşul-gazdă al reuniunii. Ronald Koven, reprezentantul în Europa a lui World Press Freedom Committee, vine cu singura idee surprinzătoare. Dar de ce să-i pui să trăiască împreună pe cei care nu vor? Unii doresc asta, alţii nu doresc. (În regiune, amintirile care-i fac pe unii să refuze de a mai fi împreună sînt teribile.) De ce să nu funcţioneze modelul cantoanelor elveţiene? Cantoane plurietnice şi cantoane unitare etnic. O federaţie.

Pare că ideea m-a impresionat doar pe mine. Două comentarii ironice şi s-a mers mai departe. A doua zi, Ivlian Haindrava spune acelaşi lucru despre georgieni şi abhazi. Nu mai pot să trăiască împreună. Organizaţia lui are o soluţie: federalizarea Georgiei, permiţînd existenţa unei regiuni abhaziane cu o autonomie ridicată.

La Tuzla, invitaţii – lideri civici, cu o filozofie liberală – vor susţine în următoarele două zile strategia „living together". Tuzla este chiar exemplul, arătînd că se poate. La sfîrşit, în a treia zi, primarul, care personifică acest spirit, ţine un mic discurs. Aplauzele nu s-au terminat cînd un ziarist vine să anunţe: primarul Tuzlei a fost nominalizat pe lista celor care ar putea primi premiul Nobel, în acest an.

Cîteva concluzii, din această călătorie? Remarc din nou cît de ferm depinde gradul de prosperitate al comunităţilor de kilometrii pe care îi parcurgi spre Vest. A doua concluzie: strategia „living together" este cîştigătoare. Întîlnirea de la Tuzla s-a ţinut însă mai ales sub impresia, că, oricît de şchioapă ar fi fost mentalitatea oamenilor, oricît de slabă s-ar fi arătat conştiinţa lor civică, ororile din fosta Iugoslavie nu s-ar fi întîmplat fără trocul făcut de cîţiva politicieni: sînge (al altora, oricît) contra putere.

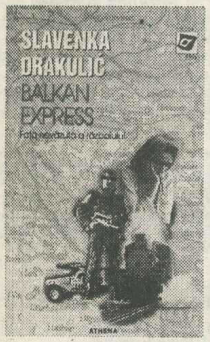

Despre una din feţele războiului

CRONICA DE CARTE

Sate şi oraşe incendiate. Oameni ucişi, desfiguraţi, alte sute de mii în căutarea unui refugiu. Femei violate, tabere de concentrare, „epurare etnică", maşini de război huruind, păcănind fără oprire. Oameni ucişi în numele unui Dumnezeu sau al unei alte identităţi de oameni care le erau într-un fel fraţi.

Timp de aproape cinci ani, despre războiul din fosta Iugoslavie s-a vorbit mult, fluxurile agenţiilor de presă sau imaginile marilor televiziuni curgînd aproape fără oprire. Războiul – începăut pe mîna mass-media – a ajuns aproape doar un spectacol, suferinţa fiind exhibată, căutată, răscolită în numele veridicităţii.

„Dumnezeule, cum pot trăi oamenii aceia acolo? Cum se poate trăi într-o ţară aflată în plin război?" *La aceste întrebări – pe care probabil şi le-au pus mulţi dintre noi, aflaţi cel mai adesea în faţa televizoarelor – oferă un răspuns, strict personal, şi* ***Slavenka Drakulic****. Cartea sa* ***Balkan Express****, recent tradusă în românește la editura Athena, este o tulburătoare mărturisire despre cum o femeie, mamă, intelectuală din Croaţia – toate acestea în acelaşi timp –, încearcă să înţeleagă ce se întîmplă în jurul său, să nu se lase cotropită de perversitatea războiului pentru a nu pierde ceea ce are mai important: calitatea de om.*

„Balkan Express începe acolo unde se termină ştirile, locul ei este undeva între realitatea crudă, analiză şi amintiri personale, fiindcă un război nu se duce numai pe front, el este peste tot şi ne afectează pe toţi. Răsturnarea valorilor, schimbarea modului de a gîndi şi de a percepe lumea, toate se petrec în această parte nevăzută a războiului care îţi cotropeşte fiinţa într-atît, încît abia o mai poţi recunoaşte", *spune* ***Slavenka Drakulic****.*

Şi Slavenka Drakulic *povesteşte tulburător de simplu despre tînărul de nici 17 ani care îi poate fi copil şi care îşi aminteşte cum a ucis prima dată şi cît de banal a devenit totul după aceea. Despre prietena sa, refugiată bosniacă, ce poartă pantofi cu toc în situaţii improprii, tocmai pentru a nu uita să se simtă ca un om normal; despre mama sa îngrijorată că noile autorităţi vor pîngări mormîntul soţului, mărunt funcţionar în timpul regimului comunist iugoslav, despre prietenii occidentali care încearcă să nu o privească doar ca pe o rudă săracă, ce vine dintr-o ţară de sălbatici, despre viaţa de zi cu zi într-o regiune ajunsă sub spectrul iraţionalului şi al durerii.*

MARIAN CHIRIAC

Redactor-şef: **GABRIELA ADAMEŞTEANU**
Redactor-şef adjunct: **RODICA PALADE**
Publicist comentator: **ANDREI CORNEA**

Redactori: **IULIAN ANGHEL, IOANA IERONIM, RĂZVAN PAUL, AURELIAN CRĂCIUN**;
Grafician: **DAN PERJOVSCHI**; Contabil şef: **ALINA CORBU**;
Şef serviciu marketing-distribuţie: **MIRCEA VLAD IONESCU**; Asistent marketing-publicitate: **MIHAELA CUCU**;
Secretariat: **MARA ŞTEFAN**

Difuzare, abonamente: **Constantin Satalla, Alexandru Petrea**; Operator calculator: **Lidia Cristescu**;
Corectură: **Rodica Toader, Adriana Bobeică**;
Casierie, abonamente: **Mihaela Antonescu**.

Rubrici: ***ILIE ŞERBĂNESCU*** *(comentariu economic),* ***ŞERBAN ORESCU, ZOE PETRE, EMIL HUREZEANU, DAN PAVEL, RADU CĂLIN CRISTEA, CRISTIAN PREDA*** *(comentariu politic),* ***H.-R. PATAPIEVICI*** *eseu („Idei în libertate"),* ***DAN C. MIHĂILESCU*** *(cronică literară),* ***MAGDA CÂRNECI*** *(comentariu cultural),* ***IRINA COROIU*** *(cronică de teatru).*

Consiliul consultativ „22": MONICA LOVINESCU, VIRGIL IERUNCA, MIHAI ŞORA, ŞERBAN PAPACOSTEA, VIRGIL NEMOIANU, SORIN ALEXANDRESCU, MIRCEA MARTIN, MIHNEA BERINDEI, EMIL HUREZEANU, VLADIMIR TISMĂNEANU, GABRIEL ANDREESCU, SORIN ANTOHI, H.-R. PATAPIEVICI

Tipărit la FED. Tehnoredactare computerizată: „22".
Redacţia şi administraţia: Bucureşti, Calea Victoriei 120.
Tel 311.22.08, 614.17.76; Fax 311.22.08, 614.17.76,
e-mail: r22@r22.sfos.ro, http://www.sfos.ro/culture/22/
Responsabil de număr: AURELIAN CRĂCIUN

Număr tipărit cu sprijinul FUNDAŢIEI SOROS

ISSN-1220-5761